

**Programmatic Cooperation Framework for
Armenia, Azerbaijan, Georgia, Republic of Moldova, Ukraine and Belarus**

Funded
by the European Union
and the Council of Europe

EUROPEAN UNION

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Implemented
by the Council of Europe

3269 Consolidarea respectării drepturilor omului în procesul de
implementare a Agendei Digitale a Republicii Moldova

**RAPORT
PRIVIND PROTECȚIA DREPTURILOR OMULUI
PE INTERNET**

Elaborat de Olga DEMIAN, consultant al Consiliului Europei

Chișinău - Decembrie 2015

PCF/IG MOL - 2/2015

Cuprins

INTRODUCERE	4
I. ACCES ȘI NEDISCRIMINARE.....	6
A. Accesul la Internet și măsuri legitime de deconectare	8
B. Accesul rezonabil și nediscriminatoriu la Internet	11
C. Capacitatea și competența de a utiliza Internetul și alte instrumente TIC	14
A. Dreptul la libertatea de exprimare online, de acces la informații, opiniile și exprimările altor persoane	18
B. Restrângerea dreptului la libertatea de exprimare.....	19
C. Crearea, reutilizarea și distribuirea conținutului față de dreptul la protecția proprietății intelectuale	21
D. Îndatorirea autorităților publice de a respecta și a proteja libertatea de exprimare și libertatea de informare a persoanelor.....	23
E. Responsabilitățile corporative de respectare a drepturilor omului și de asigurare a unor mecanisme de răspuns la cererile persoanelor adresate furnizorilor serviciilor de Internet și furnizorilor de conținut și servicii online	24
F. Dezvăluirea identității online	25
III. ÎNTRUNIREA, PARTICIPAREA, ASOCIEREA	27
A. Libertatea de alegere a paginilor web, aplicațiilor sau altor servicii pentru constituirea, aderarea la, mobilizarea și participarea în grupuri și adunări sociale	28
B. Dreptul la protestul pașnic online	30
C. Libertatea de a utiliza instrumente online disponibile pentru a participa la dezbateri de politică publică la nivel local, național și global, inițiative legislative și la scrutinul public	30
IV. PROTECȚIA VIEȚII PRIVATE ȘI A DATELOR CU CARACTER PERSONAL.....	37
A. Obligația autorităților publice și a companiilor private de a respecta regulile și procedurile specifice la prelucrarea datelor cu caracter personal	40
B. Măsuri generale de supraveghere sau interceptare.....	47
C. Respectarea vieții private la locul de muncă.....	48
D. Asistența acordată de Autoritatea de Protecție a Datelor	49
E. Securitatea rețelei și a informațiilor	50
V. EDUCAȚIE ȘI ALFABETIZARE.....	51
A. Accesul online la educație și la conținutul cultural, științific, academic și de altă natură în limbile oficiale.....	51
B. Accesul la educație și cunoaștere digitală pentru exercitarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale pe Internet.....	52
VI. COPIII ȘI TINERII.....	56
A. Dreptul copiilor și al tinerilor de a-și exprima liber părerile și de a participa la edificarea societății.....	57
B. Accesul la informații într-un limbaj adecvat vârstei lor și instruire asigurată de profesorii , educatorii și părinții sau tutorii lor în ceea ce privește utilizarea sigură a Internetului, inclusiv modul de menținere a vieții lor private.....	58
C. Accesul la informații despre conținut și comportament ilegal online (spre exemplu hărțuire online), precum și posibilitatea de a reclama un conținutul presupus a fi ilegal	59
D. Acordarea protecției speciale copiilor pentru a preveni imixtiunea în bunăstarea lor fizică, psihică și morală	61
VII. REMEDII EFECTIVE.....	64

A. Informarea și ghidarea liberă a utilizatorilor de Internet de către autoritățile publice, instituțiile competente în materie de drept al omului (precum Avocatul Poporului/Ombudsman, autoritățile de protecție a datelor, birourile de consiliere a cetățenilor sau asociațiile cu privire la drepturile digitale ori organizațiile în domeniul protecției consumatorilor) cu privire la drepturile și libertățile lor fundamentale, precum și la posibilele remedii și modul de obținere ale acestora	64
B. Obligația autorităților naționale de a proteja persoanele împotriva activității criminale sau a infracțiunilor comise pe sau prin intermediul Internetului	65
C. Dreptul la un proces echitabil în termeni rezonabili de către o instanță independentă și imparțială și dreptul de a depune o cerere individuală la Curtea Europeană a Drepturilor Omului după epuizarea tuturor căilor interne de recurs disponibile.....	67
VII. CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI	69

INTRODUCERE

Consiliul Europei (CoE) implementează proiectul comun UE/CoE denumit „Consolidarea respectării drepturilor omului în procesul de implementare a Agendei Digitale a Republicii Moldova”, care vizează consolidarea capacităților autorităților naționale în privința standardelor din domeniul drepturilor omului, sensibilizarea sectorului privat, a societății civile și a publicului larg cu privire la aceste standarde.

Unul dintre scopurile raportării cu privire la drepturile omului este de a identifica deficiențele și problemele care trebuie să fie abordate în contextul Guvernanței Internetului de către toți actorii, inclusiv sectorul public și privat și ONG-urile, care ar trebui să recunoască și să susțină drepturile omului și libertățile fundamentale nu doar în cadrul operațiunilor și activităților lor, ci și în contextul proiectării de tehnologii, servicii și aplicații noi. Acesta reiese din instrumentele cu caracter juridic obligatoriu ale CoE, în mod deosebit Convenția de la Budapesta (denumită în continuare „Convenția de la Budapesta”), Convenția pentru protecția copiilor împotriva exploatării sexuale și a abuzurilor sexuale (STCE nr. 201, denumită în continuare „Convenția de la Lanzarote”), Convenția pentru protecția persoanelor față de tratamentul automatizat al datelor cu caracter personal (STE nr. 108, denumită în continuare „Convenția 108”), Convenția cu privire la informarea și cooperarea juridică ce ține de „Serviciile Societății Informaționale” (STCE nr. 180, denumită în continuare „Convenția privind serviciile societății informaționale”) și Convenția Europeană a Drepturilor Omului (STE nr. 5, denumită în continuare „CȚEDO”) - convenții ratificate de către Republica Moldova. Alte standarde cu caracter recomandat adoptate de către Comitetul de Miniștri al CoE oferă statelor membre orientări cu privire la aspecte legate de Internet. Acestea sunt sintetizate, spre exemplu, în Recomandarea CM/Rec(2014)6 a Comitetului de Miniștri către statele membre cu privire la Ghidul drepturilor omului pentru utilizatorii rețelelor de Internet, care a fost vizat în mod deosebit în procesul de elaborare a acestui raport.

Scopul raportului este de a analiza respectarea protecției mai multor drepturi, și anume a dreptului la libertatea de exprimare și a accesului la informații, a dreptului la libertatea de întrunire și de asociere, a protecției împotriva criminalității informatice, a dreptului la viața privată și la protecția datelor cu caracter personal, a dreptului la educație, a dreptului la un remediu efectiv, inclusiv a drepturilor copiilor și ale tinerilor. Acesta abordează, de asemenea, provocările și cele mai bune practici prin prisma evoluțiilor recente în domeniul Guvernanței Internetului și include recomandări care să fie luate în considerare de către beneficiari în contextul lansării guvernanței Internetului sau al altor platforme specifice privind drepturile omului pe Internet, în baza specificului național al țării.

Republica Moldova și-a definit prioritățile în ceea ce privește dezvoltarea societății informaționale într-o serie de documente de politică adoptate de către Parlament sau Guvern, în special în „Planul de acțiuni al CoE pentru susținerea reformelor democratice în Republica Moldova pentru perioada 2013 – 2016” și Planul Național de Acțiuni adoptat pentru implementarea Acordului de

Asociere între Republica Moldova, pe de o parte, și Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și statele membre ale acestora, pe de altă parte. În acțiunile ce țin de Guvernanța Internetului trebuie să se asigure protecția tuturor drepturilor și a libertăților fundamentale și să se afirme universalitatea, indivizibilitatea, interdependența și interconectarea acestora conform normelor juridice internaționale privind drepturile omului.

În acest sens, s-a consultat cadrul legal național, documentele de politici și alte documente relevante și s-au organizat întâlniri cu părțile implicate în proiect. Deoarece proiectul este bazat pe o abordare cu mai multe părți implicate, consultantul a intervievat reprezentanți ai unor actori. În sectorul public, au avut loc întâlniri cu reprezentanți ai Ministerului Educației, Ministerului Afacerilor Interne, Ministerului Tehnologiei Informației și Comunicațiilor, Ministerului Muncii, Protecției Sociale și Familiei, Centrului de Guvernare Electronică, Inspectoratului General al Poliției, Centrului Național pentru Protecția Datelor cu Caracter Personal, Procuraturii Generale, Oficiului Avocatului Poporului, Avocatului Copilului, Consiliului anti-discriminare, Agenției Naționale pentru Reglementare în Comunicații Electronice și Tehnologia Informației, MoldData și ai Agenției de Stat pentru Proprietatea Intelectuală. Expertul s-a întâlnit de asemenea cu reprezentanți ai ONG-urilor, și anume Consiliul de Presă, Asociația Presei Independente, Asociația Promo-Lex, Centrul Internațional „La Strada”, Asociația Națională a Companiilor Private din Domeniul TIC. La aceste întâlniri au participat de asemenea patru furnizori de servicii de Internet, și anume „Sun Communications”, „Modcell”, „Orange”, „StarNet”. Consultantul s-a întâlnit cu reprezentanți ai „Programului pentru democrație”, inclusiv componenta electorală a UNDP și Proiectul CoE și UE privind Susținerea Coordonării Reformei în Sectorul Justiției în Republica Moldova.

Punctele de vedere exprimate în raport reflectă exclusiv opinia și poziția autorului. Acestea nu pot fi interpretate în niciun fel ca reflectând poziția și opinia CoE și a altor părți.

I. ACCES ȘI NEDISCRIMINARE

Acest capitol se referă la accesul la Internet și la principiul nediscriminării, care sunt asociate cu și în general aplicabile tuturor drepturilor omului și libertăților fundamentale.

În pofida faptului că accesul la Internet nu este încă recunoscut oficial ca fiind un drept al omului¹, acesta este considerat a fi o condiție și un factor care favorizează exercitarea altor drepturi ale omului și a libertăților fundamentale.

Deconectarea unui utilizator de la Internet ar putea afecta negativ exercitarea altor drepturi ale omului și a libertăților fundamentale și ar putea determina chiar și restrângerea libertăților și a drepturilor. În general, utilizatorii nu ar trebui să fie deconectați de la Internet împotriva voinței lor, decât dacă se dispune astfel de către o instanță.

În cadrul CEDO, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a dezvoltat o jurisprudență privind drepturile omului pe Internet. Spre exemplu, aceasta a concluzionat că accesul la Internet este un instrument democratic pentru consolidarea și exercitarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale consacrate prin Convenția CEDO².

Utilizatorii ar trebui să aibă în mod acceptabil și nediscriminatoriu acces la Internet. Se recomandă aplicarea principiului nediscriminării, care este consacrat prin articolul 14 din CEDO și articolul 1 din Protocolul 12 la CEDO³, în cazul interacțiunilor dintre utilizatori și autoritățile publice, furnizorii de servicii de Internet, furnizorii de acces la conținut, precum și alte companii, alți utilizatori sau alte grupuri de utilizatori⁴. Standardele CoE promovează totodată accesul persoanelor la Internet „ținând cont de importanța proiectării și a aplicării, a caracterului abordabil, a nevoii de a sensibiliza aceste persoane și grupuri, a caracterului adecvat și a atractivității accesului la Internet și a serviciilor de Internet, precum și a adaptabilității și a compatibilității acestora”⁵.

În acest sens, Raportorul special al ONU cu privire la promovarea și protecția dreptului la libertatea de opinie și de exprimare a afirmat că „[f]iecare stat ar trebui... să dezvolte o politică concretă și eficientă... pentru ca Internetul să devină disponibil, accesibil și abordabil la nivel amplu în rândul tuturor segmentelor de populație”.⁶

¹ Recomandarea CM/Rec(2014)6 face referire la Raportul Raportorului special cu privire la promovarea și protecția dreptului la libertatea de opinie și de exprimare, Frank La Rue http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrcouncil/docs/17session/a.hrc.17.27_en.pdf

² Consultați fișa tematică a CEDO (2015)

http://www.echr.coe.int/Documents/FS_New_technologies_ENG.pdf

³ <http://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/177>

⁴ Recomandarea CM/Rec(2014)6

⁵ CoE, CM/Rec(2007) a Comitetului de Miniștri către statele membre cu privire la măsurile de promovare a valorii Internetului ca serviciu public

<https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1207291&Site=CM&BackColorInternet=9999CC&BackColorIntranet=FFBB55&BackColorLogged=FFAC75>

⁶ http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrcouncil/docs/17session/a.hrc.17.27_en.pdf

Fiecare utilizator de Internet „ar trebui să aibă acces la conținut, aplicații și servicii de Internet în măsura cea mai mare posibilă, la alegerea sa, indiferent dacă acestea sunt oferite gratuit, prin intermediul unor dispozitive adecvate la alegerea sa”⁷. Se recomandă ca acest principiu general denumit cu titlu larg „neutralitatea rețelei”⁸, să se aplice indiferent de infrastructura sau de rețeaua utilizată pentru conectivitatea la Internet.

Autoritățile publice ar trebui să ia măsuri pozitive pentru a facilita accesul la Internet al unor categorii specifice de persoane, cum ar fi, spre exemplu, persoanele care locuiesc în zone îndepărtate și persoanele cu dizabilități. Acesta are la bază principiul serviciului universal comunitar, care este derivat din instrumentele juridice adoptate de CoE⁹.

Participarea tuturor utilizatorilor de Internet, inclusiv a celor cu dizabilități, se poate realiza de asemenea prin proiectarea universală a TIC. Exemple de bune practici în statele membre CoE cu privire la modul în care proiectarea și furnizarea TIC au ajutat la îmbunătățirea calității vieții persoanelor cu dizabilități sunt incluse în raportul CoE „privind integrarea completă prin utilizarea principiilor conceptului Design pentru toți”¹⁰. Acestea au fost asociate cu mai multe direcții de acțiuni cheie din Planul de acțiune al CoE pentru promovarea drepturilor și a participării depline a persoanelor cu dizabilități în societate: îmbunătățirea calității vieții persoanelor cu dizabilități în Europa 2006-2015 [Recomandarea Rec(2006)5]. Impactul acestui document de politică a fost examinat în detaliu în Raportul întocmit de EASPD „Exercitarea drepturilor în practică: spre noul Plan de acțiune al CoE cu privire la dizabilități 2016-2020”, care se recomandă a fi consultat împreună cu actori din sectorul public și privat de la nivel național.

Având în vedere faptul că Internetul a devenit un instrument esențial pentru exercitarea unor drepturi ale omului, accesul la Internet, capacitatea și posibilitatea de utilizare a Internetului sunt indispensabile pentru exercitarea și beneficierea de drepturile omului și de libertățile fundamentale în societatea informațională, iar statele membre ar trebui astfel „să promoveze valoarea Internetului ca serviciu public”¹¹.

CoE a solicitat recent statelor europene să garanteze principiul neutralității rețelei în dezvoltarea de cadre legale naționale pentru a asigura protecția dreptului la libertatea de exprimare și a dreptului de acces la informații, precum și a dreptului la viața privată. În Recomandarea CM/Rec(2016)1, Comitetul de Miniștri a introdus un set de orientări cu privire la neutralitatea rețelei, care

⁷ Recomandarea CM/Rec(2014)6

⁸ Spre exemplu, vă rugăm să consultați „Declarația Comitetului de Miniștri cu privire la neutralitatea rețelei” <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1678287>

⁹ Despre serviciul universal comunitar referitor la servicii de comunicare și informaționale noi [http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/media/Doc/CM/Rec\(1999\)014&ExpMem_en.asp#TopOfPage](http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/media/Doc/CM/Rec(1999)014&ExpMem_en.asp#TopOfPage)

¹⁰ http://www.coe.int/t/dg3/disability/source/Universal_design.pdf

¹¹ Recomandarea CM/Rec(2007)16 a Comitetului de Miniștri către statele membre cu privire la măsuri de promovare a valorii Internetului ca serviciu public.

indică faptul că traficul pe Internet ar trebui să fie tratat în regim de egalitate, fără discriminare, restrângere sau imixtiune, indiferent de expeditor, destinatar, conținut, aplicație, serviciu sau dispozitiv. Chiar dacă recunoaște faptul că gestionarea traficului pe Internet poate urmări uneori scopuri legitime, acesta a subliniat totodată faptul că aceasta poate determina blocarea, discriminarea sau clasificarea priorității anumitor tipuri de conținut, aplicații sau servicii.

A. Accesul la Internet și măsuri legitime de deconectare

La nivel național, Constituția Republicii Moldova¹² garantează protecția drepturilor și a libertăților fundamentale (Capitolul II) fără a face vreo diferență între mediul online și cel offline.

Instrumentele juridice ale CoE adoptate în vederea sporirii protecției drepturilor omului pe Internet, și anume Convenția de la Budapesta¹³, Convenția 108¹⁴, CEDO¹⁵, Convenția de la Lanzarote¹⁶ și Convenția privind serviciile societății informaționale¹⁷ au fost ratificate de către Republica Moldova¹⁸. Se recomandă autorităților publice să continue să se bazeze pe aceste standarde pentru a consolida protecția drepturilor omului nu doar offline, ci și online.

În prezent, nu există un document de politică în vigoare la nivel național pentru consolidarea drepturilor omului pe Internet. S-a elaborat un proiect de plan de acțiune intermediar în domeniul drepturilor omului. Acest proiect de document de politică nu include însă acțiuni de abordare a protecției drepturilor omului pe Internet.

Hotărârea nr. 808 din 7.10.2014 a Guvernului prevede faptul că în anul 2016 se vor elabora planuri sectoriale cu privire la protecția drepturilor omului în baza Hotărârii nr. 90 din 12.05.2011 a Guvernului „cu privire la aprobarea Planului național de acțiuni în domeniul drepturilor omului pe anii 2011–2014”¹⁹ și a recomandărilor internaționale. Această acțiune ar trebui să fie revizuită, iar noul document de politică ar trebui să includă acțiuni privind protecția drepturilor omului în general, inclusiv în mediul digital.

În regiunea transnistreană nu există un astfel de document de politică specific. Astfel cum rezultă din raportul „Cu privire la drepturile omului în regiunea transnistreană din Republica Moldova”, se recomandă să se elaboreze un plan de acțiune complex în domeniul drepturilor omului, prin consultare cu societatea civilă și alte organizații relevante.²⁰

¹² http://lex.justice.md/document_rom.php?id=44B9F30E:7AC17731

¹³ <http://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/185>

¹⁴ <http://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/108>

¹⁵ <http://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/005>

¹⁶ <http://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/201>

¹⁷ <http://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/180>

¹⁸ Articolul 8 alineatul (1) din Constituția Republicii Moldova adoptată la 29 iulie 1994

¹⁹ <http://lex.justice.md/md/339395/>

²⁰ http://www.md.undp.org/content/dam/moldova/docs/Publications/UN_MD_Senior_Expert_Hammarberg_Report_TN_Human_Rights.pdf

În cadrul legal național, accesul la Internet nu este recunoscut în mod oficial ca un drept al omului. Accesul la Internet nu este menționat în mod oficial nici ca o condiție sau un factor care favorizează alte drepturi și libertăți în cadrul legal. Acesta este considerat drept o condiție și un factor care favorizează exercitarea altor drepturi și libertăți în mai multe documente de politică adoptate de către Guvern, inclusiv Programul „e-Transformare”²¹, Programul „Moldova Digitală 2020”²², inițiativa „Guvernare deschisă”²³, Strategia „Educație 2020”²⁴.

Nu există o politică specifică la nivel național pentru a asigura disponibilitatea, accesibilitatea și caracterul rezonabil larg al Internetului în rândul tuturor segmentelor de populație. Și nu există nici un document de politică specific care să promoveze investiția în infrastructura în bandă largă de mare viteză adoptată. MTIC a fost autorizat să elaboreze Programul de dezvoltare a rețelelor fixe în bandă largă pe anii 2014-2020 (cu scopul de a asigura accesul la Internet al tuturor cetățenilor la o viteză de minim 30 Mbps).²⁵ S-a elaborat proiectul de program pentru dezvoltarea rețelelor în bandă largă conform MTIC.

Mai mult, reprezentanții MTIC au precizat faptul că, deoarece punerea în aplicare a mai multor acțiuni, care au fost generate de proiectul de program, va fi posibilă doar după adoptarea de către Parlament a proiectului de lege cu privire la accesul pe proprietăți și utilizarea partajată a infrastructurii asociate rețelelor publice de comunicații electronice, Guvernul a amânat termenul pentru aprobarea proiectului de program pentru al patrulea trimestru din 2016 prin Hotărârea nr. 680 din 30 septembrie 2015. Proiectul de lege menționat anterior a fost aprobat prin Hotărârea nr. 692 din 8 octombrie 2015 a Guvernului și adoptat de către Parlament în prima lectură pe data de 29 decembrie 2015. După adoptarea acestei legi, proiectul de program existent va fi actualizat și prezentat pentru consultare publică în mod conform.

În Moldova există 219 furnizori de servicii de Internet conform informațiilor furnizate de ANRCETI pe data de 13 noiembrie 2015. Nu există informații publice disponibile pentru a înțelege în ce măsură acești furnizori de servicii de Internet asigură protecția drepturilor omului.

Conform mai multor părți intervievate, se recomandă îmbunătățirea acordurilor contractuale dintre utilizatorii finali și anumiți furnizori de servicii de Internet. Se recomandă transferarea celor mai bune practici CoE/internaționale cu privire

²¹ <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&id=340301>

²² <http://lex.justice.md/md/350246/>

²³ Moldova s-a alăturat Parteneriatului pentru o guvernare deschisă (PGD) în 2011 și, odată cu aceasta, a aderat la principiile și aspirațiile unei Guvernări deschise prin semnarea Declarației pentru o guvernare deschisă. <http://opengov.si.md/116-moldovas-second-action-plan-for-open-government-for-2014/>

²⁴ Hotărârea nr. 944 din 14.11.2014 a Guvernului cu privire la aprobarea Strategiei de dezvoltare a educației pentru anii 2014-2020 „Educația-2020”

<http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=355494>

²⁵ Strategia „Moldova Digitală 2020” și Strategia „cu privire la aprobarea Strategiei de creștere a competitivității industriei tehnologiei informației pe anii 2015-2021” adoptată prin Hotărârea nr. 254 din 14.05.2015 a Guvernului

<http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=358621>

la clauzele minime referitoare la codul de conduită și etichetarea termenilor de furnizare a serviciului cu respectarea drepturilor omului în cazul furnizorilor de servicii de Internet de la nivel național, în special în urma adoptării noului act legislativ „Cu privire la comunicațiile electronice”.

Părțile interviewate nu au raportat și nu au observat cazuri și motive pentru întreruperea serviciilor de Internet.

Orice utilizator care a fost deconectat împotriva voinței sale poate ataca decizia de deconectare. După ce utilizatorul solicită părții emitente să revoce sau să modifice decizia și nu obține un răspuns favorabil, există un sistem de recurs în trei etape.

Atunci când hotărârea nu este dată de către instanță, teoretic, mecanismul de reparare a prejudiciilor pus la dispoziția utilizatorilor de Internet este linia telefonică gratuită, avocatul poporului, autoritatea de protecție a datelor cu caracter personal, autoritatea pentru protecția consumatorilor etc. Cu toate acestea, având în vedere reformele din aceste domenii, un audit al mecanismelor actuale de reparare a prejudiciilor pentru utilizatorii de Internet ar trebui să ajute la concentrarea eforturilor asupra anumitor lacune. De asemenea, se recomandă ca informațiile relevante dintr-un inventar al mecanismelor de reparare a prejudiciilor accesibil utilizatorilor să fie actualizate și, dacă este cazul, compilate și publicate pe aceste portaluri. Se recomandă să se intensifice dezvoltarea, coordonarea și cooperarea dintre acestea și alte autorități și entități juridice relevante, care asigură mecanisme de reparare a prejudiciilor.

În Moldova, conform anumitor părți interviewate, costul serviciilor de Internet este considerat a fi rezonabil. Cu toate acestea, nu s-au identificat analize privind prețurile pentru serviciile de Internet și pentru componentele hardware necesare pentru a asigura accesul la servicii de Internet. Informații despre pachetele pentru diferite categorii de prețuri în funcție de cetățeni ale tuturor furnizorilor de servicii de Internet (FSI) de la nivel național se publică pe paginile web ale FSI și se transmit prin publicitate difuzată la nivel național.

Pentru perioada 2015-2016 s-a planificat dezvoltarea cadrului legal și de reglementare adecvat, precum și elaborarea și punerea în aplicare a infrastructurii tehnice pentru a asigura implementarea proiectului privind apelul unic de urgență „112”²⁶. De asemenea, MTIC a realizat un studiu de fezabilitate împreună cu parteneri externi pentru înființarea apelului unic de urgență „112” și a analizat starea actuală a rețelei de comunicații electronice publice, a elaborat conceptul tehnic și a analizat costurile etc. De asemenea, s-a stabilit mecanismul de finanțare. În 2014, legiuitorul a adoptat cadrul legal privind apelul unic de

²⁶ Consultați de asemenea Hotărârea nr. 808 din 7.10.2014 a Guvernului cu privire la aprobarea Planului național de acțiuni pentru implementarea Acordului de Asociere Republica Moldova – Uniunea Europeană în perioada 2014-2016
<http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=354939>

urgență „112”²⁷. Conform informațiilor oferite de MTIC, a fost elaborat și ar trebui să fie adoptat al doilea cadru legal.

Autoritățile publice relevante își desfășoară activitățile decizionale cu transparență și publică orice proiect de regulament în vederea consultării. ANRCETI și MTIC consultă toate proiectele de decizii de interes public. Termenul de consultare publică nu poate fi mai scurt de 14 zile, iar rezultatele consultării trebuie să fie publicate. De regulă, autoritățile publice o sinteză a recomandărilor, inclusiv motivele acceptării sau respingerii acestora.

Cu toate acestea, deciziile de acceptare sau respingere a recomandărilor nu sunt întotdeauna bine fundamentate. Proiectele de acte legislative, care nu sunt inițiate de către autoritățile care au obligații în domeniul telecomunicațiilor, însă care se referă la sectorul de telecomunicații, uneori nu sunt consultate. Se recomandă să se anunțe cu mult timp înainte politicile care au un impact major, mai ales cele care necesită investiții majore, pentru a permite companiilor să întocmească planuri.²⁸

Referitor la cadrul legal care reglementează domeniul de nivel superior .md, Legea nr. 241 din 15.11.2007 prevede faptul că ANRCETI „efectuează reglementarea comunicațiilor electronice prin: i) reglementarea gestionării domeniului de nivel superior .md”²⁹. Se recomandă ca Instrumentele juridice secundare din acest domeniu să fie revizuite. În mod specific, conform acestora, se impune elaborarea de reguli specifice cu privire la drepturile și obligațiile utilizatorilor și ale entităților juridice, precum și reglementarea activității acestora. Reprezentanții „MoldData” S.E. și-au exprimat de asemenea preocuparea în legătură cu punerea în aplicare a cadrului legal privind Guvernanța Internetului. Va fi utilă o evaluare în acest sens.

B. Accesul rezonabil și nediscriminatoriu la Internet

În Republica Moldova, limitările sub aspectul infrastructurii și obstacolele financiare reprezintă doi factori care se presupune că au un impact negativ asupra disponibilității, accesibilității și a caracterului rezonabil al Internetului, mai ales pentru anumite grupuri, inclusiv persoane cu venituri reduse, persoane cu dizabilități și persoane din zonele rurale.

Conectivitatea în bandă largă, care este necesară pentru a satisface cerințele actuale și viitoare ale țării, „nu este disponibilă pe întreg teritoriul țării”³⁰. În 2013, guvernul a afirmat că “în jur de 30 % din zonele rurale nu au încă acces la rețeaua de bandă largă fixă”³¹. Conform MTIC, în prezent 99 % din populație are

²⁷ Legea nr. 174 din 25.07.2014

<http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=354310>

²⁸ Raport de studiu „Armonizarea piețelor digitale în cadrul Parteneriatului estic”

<http://capacity4dev.ec.europa.eu/hiqstep/document/harmonisation-digital-markets-eastern-partnership-study-report>

²⁹ Legea nr. 241 din 15.11.2007 a „comunicațiilor electronice” <http://lex.justice.md/md/327198/>

³⁰ Hotărârea nr. 857 din 31.10.2013 a Guvernului <http://lex.justice.md/md/350246/>

³¹ Strategia națională de dezvoltare a societății informatice „Moldova Digitală 2020” <http://lex.justice.md/md/350246/>

acces la Internet mobil 3G și aproximativ 40 % din populație are acces la Internet mobil 4G, ceea ce a contribuit la reducerea considerabilă a numărului de localități care nu au acces la Internet în bandă largă.

Raportul Global privind Tehnologiile Informaționale (2015) afirmă că, sub aspectul indicelui de pregătire, Moldova se situează pe locul 68 din cele 143 de țări posibile (valoarea 4,0 din 7). Cu privire la sub-indicele de pregătire, aceasta s-a plasat pe locul 53 din 143 (o valoare de 5,1 din 7). În ceea ce privește infrastructura, aceasta s-a plasat pe locul 69 din 134 (4,2 din 7). Sub aspectul accesibilității, aceasta s-a plasat pe locul 37 din cele 143 de țări posibile (o valoare de 6,0 din 7).

Conform Sondajului Național pentru 2015 „Percepția, asimilarea și susținerea, de către populație a e-Transformării Guvernării în Republica Moldova”, nivelul de acces al gospodăriilor la calculatoare definit prin ponderea gospodăriilor care dispun de cel puțin un calculator constituie 68 % și a înregistrat tendințe ascendente de la an la an. Acesta mai prevede faptul că numărul mediu de calculatoare pe o gospodărie constituie 1,1 unități. Cu toate acestea, același raport prevede faptul că unele gospodării supuse studiului dispun de 3-4 calculatoare. O dinamică pozitivă este înregistrată și cu referire la ponderea gospodăriilor care dispun de conexiune Internet, care în 2015 a fost de 68% în comparație cu 66% în 2014, 62% în 2013 și 53% în 2012. Dintre acestea 43% au conexiune la Internet de tip ADSL, 23- fibră optică, 12% - conexiune Wi Fi, 13% - rețele de tip 3G.³²

Conform informațiilor oferite de MTIC, aproximativ 71 din 848 de localități cu primărie nu au un punct de rețea din fibră optică. Distanțele până la cel mai apropiat punct de acces la Internet în bandă largă, numărul redus de locuitori din anumite sate, perioada lungă de recuperare a investiției au fost menționate ca motive ale lipsei unui punct de rețea din fibră optică. În jur de 120 de localități sunt incluse pe lista de priorități pentru conectare la infrastructura în bandă largă. În jur de 50 de localități fără primărie sunt incluse pe o listă de priorități pentru conectare la infrastructura în bandă largă. Se recomandă să se elimine această lacună prin investiții coordonate care să implice sectorul privat și guvernul. În acest sens, a fost avut în vedere și s-a dezbătut de către MTIC parteneriatul public-privat.

În această privință, MTIC a avut în vedere de asemenea colaborarea cu proiectul „Novateca”³³. Se are în vedere dezvoltarea și punerea în funcțiune a unui centru pentru facilitarea accesului la Internet și a serviciilor pentru persoanele cu dizabilități.

³² <http://egov.md/en/resources/polls/national-annual-survey-citizens-perception-uptake-and-support-e-transformation-2>

³³ Novateca ajută populația Republicii Moldova să atingă un nivel ridicat al calității vieții prin sporirea oportunităților economice și sociale asigurând accesul la informații relevante și servicii moderne în cadrul bibliotecilor publice. <http://www.novateca.md/en/about-novateca/program-overview>

Referitor la tarife, Legea „comunicațiilor electronice”³⁴ prevede că acestea trebuie să fie „nediscriminatorii, rezonabile și stabilite în baza costurilor de furnizare, oferind tuturor locuitorilor țării posibilitatea de a beneficia de servicii de comunicații electronice” (articolul 21). S-a elaborat un proiect de act legislativ „al comunicațiilor electronice”, iar aceste aspecte vor fi abordate în noul cadru.

Cinci FSI au menționat proiecte specifice care facilitează accesul unor grupuri sau persoane la serviciile lor³⁵, și anume vârstnici, și au răspuns pozitiv la diverse solicitări din partea unor persoane cu privire la accesul la Internet.

Articolul 3 alineatul (1) din Legea nr. 241 din 15.11.2007³⁶ prevede că accesul oricărei persoane fizice sau juridice la serviciile de comunicații electronice publice „este garantat pe întreg teritoriul Republicii Moldova, în condiții nediscriminatorii”.

Legea „privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități”³⁷ prevede faptul că sectorul public, sectorul privat și organizațiile nonguvernamentale „evaluează situația în domeniu și întreprind măsuri concrete pentru a facilita accesul persoanelor cu dizabilități, în condiții de egalitate cu ceilalți, la mediul fizic, la transport, la informație și la mijloacele de comunicare, inclusiv la tehnologia informației și la comunicațiile electronice, la alte utilități și servicii deschise sau furnizate publicului, atât în localitățile urbane, cât și în localitățile rurale, în conformitate cu normativele în vigoare”. Totuși, trebuie să se dezvolte și să se pună în aplicare un mecanism eficient pentru aplicarea acestor norme.

Conform articolului 4 alineatul (1) din Legea nr. 827 din 18.02.2000³⁸, furnizorii de servicii de telefonie mobilă sunt obligați să plătească 2,5% din venitul obținut din vânzările aferente acestor servicii pentru sprijinirea grupurilor de persoane identificate ca fiind vulnerabile. Articolul 5 din acest act legislativ reglementează repartizarea acestor fonduri și identifică categoriile de persoane care au dreptul să beneficieze de ajutor material. În mod specific, aceste resurse financiare vor fi utilizate pentru „produse alimentare și mărfuri industriale de primă necesitate, în medicamente și articole protetico-ortopedice, pentru achitarea serviciilor medicale, pentru compensarea cheltuielilor cauzate de diferite situații excepționale... cheltuieli ce țin de acordarea serviciilor”. În cadrul interviului, atât reprezentanții mai multor ministere, cât și FSI, au convenit asupra faptului că se impune revizuirea aceste prevederi legale, fie prin excluderea sau reducerea valorii și introducerea unui mecanism transparent cu privire la alocarea acestor fonduri, fie prin colectarea acestor taxe în scopul dezvoltării TIC în folosul cetățenilor. În plus, s-a recomandat ca aceste fonduri să fie redirecționate și

³⁴ Legea nr. 241 din 15.11.2007 a „comunicațiilor electronice” <http://lex.justice.md/md/327198/>

³⁵ Starnet <http://v.starnet.md/>; Moldcell a lansat Maratonul Internetului mobil, un program adresat cetățenilor cu vârsta de peste 50 de ani <http://www.moldcell.md/>; Moldtelecom <http://www.moldtelecom.md/>; Orange <http://www.foundationorange.com/+Moldova-+>

³⁶ Legea nr. 241 din 15.11.2007 a „comunicațiilor electronice” <http://lex.justice.md/md/327198/>

³⁷ Articolul 17 alineatul (1) din Legea nr. 60 din 30.03.2012 <http://lex.justice.md/md/344149/>

³⁸ Legea nr. 827 din 18.02.2000 <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=311732>

investite în scopul dezvoltării de instrumente TIC pentru persoanele cu nevoi speciale, inclusiv persoanele cu dizabilități.

Portalurile Guvernului includ sigla AAA prevăzută în Orientările privind accesibilitatea conținutului web, care explică în ce mod să se asigure accesibilitatea conținutului pentru utilizatorii cu anumite dizabilități. Se recomandă să se aibă în vedere o evaluare a acestor portaluri și consultarea reprezentanților asociațiilor persoanelor cu dizabilități.

Guvernul a prevăzut măsuri pentru a asigura „disponibilitatea, accesibilitatea, utilizarea și valorificarea” conținutului online.³⁹ S-a planificat dezvoltarea programului „privind crearea, dezvoltarea și valorificarea conținutului digital din Republica Moldova”.

Consiliul pentru Prevenirea și Eliminarea Discriminării nu a primit plângeri care să sugereze că s-a produs discriminare față de clienți pe orice criterii precum cele de sex, rasă, culoare, limbă, convingeri religioase, apartenență politică sau opinie, naționalitate sau origine socială, asocierea cu o minoritate națională, proprietate, naștere sau altă condiție, inclusiv etnie, vârstă sau orientare sexuală, în interacțiunile acestora cu autoritățile publice, furnizorii de servicii de Internet și furnizorii de conținut online. Se recomandă să se desfășoare și să se promoveze la nivel național o campanie de sensibilizare publică pentru a spori protecția drepturilor omului pe Internet.

C. Capacitatea și competența de a utiliza Internetul și alte instrumente TIC

Se prevede dezvoltarea de diverse programe de alfabetizare digitală printr-o serie de politici publice, inclusiv Programul „Moldova Digitală 2020” și Strategia „Educația 2020”⁴⁰. Aceste aspecte vor fi analizate mai detaliat în capitolul V din prezentul raport.

Deși ANRCETI a consultat recomandările, care sunt derivate din standardele CoE și cadrul legal al UE în domeniul Guvernanței Internetului, inclusiv strategia CoE în domeniu și alte aspecte conexe, s-a abordat necesitatea asigurării expertizei CoE în implementarea conceptului de „neutralitate a Internetului” în Republica Moldova.

Informațiile menționate anterior arată că, deși activitatea întreprinsă până acum în cadrul documentelor specifice de politică guvernamentală este bazată pe standardele CoE și UE, trebuie să se depună mai multe eforturi pentru a atinge obiectivele sugerate de CoE și a aborda problemele care apar la nivel național în domeniul accesului, nediscriminării și neutralității rețelei. Mai mult, având în vedere faptul că Internetul nu mai este un simplu serviciu și că este considerat un bun public, se recomandă să se asigure accesul rezonabil al tuturor segmentelor de populație, indiferent de vârstă, sex, origine etnică sau socială, inclusiv următoarele persoane și grupuri de persoane, cum ar fi cele cu venituri

³⁹ Hotărârea nr. 857 din 31.10.2013 a Guvernului

⁴⁰ Hotărârea nr. 944 din 14.11.2014 a Guvernului

<http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=355494>

scăzute, cele din zonele rurale și îndepărtate geografic, precum și cele cu nevoi speciale.

II. LIBERTATEA DE EXPRIMARE ȘI INFORMARE

Acest capitol se referă la dreptul la libertatea de exprimare consacrat prin articolul 10 din Convenția CEDO. CEDO a afirmat în jurisprudența sa⁴¹ faptul că articolul 10 este pe deplin aplicabil pentru Internet.

Conform Comitetului de Miniștri, în societatea informațională, exercitarea și beneficierea de dreptul la libertatea de exprimare de către persoane, inclusiv de dreptul de a primi și a comunica informații și idei, precum și participarea acestora în viața democratică, „depind din ce în ce mai mult de accesibilitatea și calitatea unei conexiuni la Internet”.⁴²

Libertatea de exprimare nu este un drept absolut. Spre exemplu, CEDO a susținut că acest drept ar trebui să fie echilibrat cu articolul 8 din CEDO și a concluzionat că drepturile garantate în temeiul articolelor 8 și 10 merită a fi respectate în egală măsură.⁴³

CEDO a subliniat totodată faptul că proprietatea intelectuală beneficiază de protecția prevăzută de articolul 1 din Protocolul la CEDO și, referitor la articolul 8, aceasta a afirmat că ambele articole sunt protejate de Convenția CEDO, iar problema care se pune este echilibrarea a două interese concurente.⁴⁴

Conform articolului 10 din Convenția CEDO, libertatea de informare protejează nu doar dreptul de a comunica, ci și cel de a primi și a partaja informații. Pentru funcționarea unei societăți democratice, există o înțelegere tot mai mare a importanței transparenței în sectorul public. În baza instrumentelor juridice ale CoE, se poate face referire la principiile consacrate prin Recomandarea privind accesul la documente oficiale, care a inspirat autorii proiectului de Convenție privind accesul la documente oficiale (Convenția 205).⁴⁵

Anumite forme de exprimare, care echivalează cu discursul care incită la ură⁴⁶ sau care neagă valorile fundamentale ale CEDO, sunt excluse de la protecția oferită de articolul 10 din CEDO.

⁴¹ CEDO, Fișe tematice - Tehnologii noi (decembrie 2015)

http://www.echr.coe.int/Documents/FS_New_technologies_ENG.pdf

⁴² Recomandarea CM/Rec(2016)1

[https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=CM/Rec\(2016\)1&Language=lanEnglish&Ver=original&BackColorInternet=C3C3C3&BackColorIntranet=EDB021&BackColorLogged=F5D383](https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=CM/Rec(2016)1&Language=lanEnglish&Ver=original&BackColorInternet=C3C3C3&BackColorIntranet=EDB021&BackColorLogged=F5D383)

⁴³ Fișa tematică CEDO – Protecția datelor cu caracter personal (decembrie 2015)

http://www.echr.coe.int/Documents/FS_Data_ENG.pdf

⁴⁴ CoE CM/Rec(2014)6

⁴⁵ Recomandarea Rec(2002)2 către statele membre privind accesul la documentele publice, 21 februarie 2002; CoE, Convenția privind accesul la documente oficiale, STCE nr. 205, 18 iunie 2009

⁴⁶ Deși nu există o definiție a discursului de instigare la ură acceptabilă la nivel universal, Comitetul de Miniștri al CoE a afirmat că sintagma de „discurs care incită la ură” se va înțelege că acoperă toate formele de exprimare care răspândesc, incită, promovează sau justifică ura rasială, xenofobia, antisemitismul sau alte forme de ură fondate pe intoleranță, inclusiv: intoleranța exprimată prin naționalism și etnocentrism agresiv, discriminarea și ostilitatea față de minorități, imigranți și persoane de origine imigrantă.”

Comitetul de Miniștri al CoE⁴⁷ a afirmat că autoritățile publice ar putea lua măsuri doar dacă filtrarea se referă la un conținut specific și clar identificabil, pe baza unei decizii luate cu privire la ilegalitatea acestuia de către o autoritate națională competentă, care poate fi reexaminată de către un tribunal independent și imparțial sau un organism de reglementare conform articolului 6 din CEDO. Se recomandă autorităților publice să garanteze evaluarea tuturor filtrelor înainte și în timpul implementării lor pentru a asigura faptul că efectele acestora sunt proporționale cu scopul restricției și, prin urmare, necesare într-o societate democratică, pentru a evita blocarea nejustificată a oricărui conținut. Măsurile luate pentru a bloca un conținut specific pe Internet nu trebuie să fie folosite în mod arbitrar ca mijloc de blocare generală a informațiilor pe Internet. Acestea nu trebuie să aibă un efect colateral de indisponibilizare a unor cantități mari de informații, prin care să se restricționeze în mod considerabil drepturile utilizatorilor de Internet. Acestea ar trebui să fie prevăzute prin lege. Se recomandă să existe un control strict al sferei de blocare și un control judiciar eficient pentru a preveni orice abuz de putere. Prin controlul judiciar al unei astfel de măsuri se recomandă să se analizeze cu atenție interesele concurente în cauză, să se realizeze un echilibru între acestea și să se stabilească dacă s-ar putea lua o măsură de proporții mai mici de blocare a accesului la conținut specific pe Internet. Cerințele și principiile menționate anterior nu împiedică instalarea de filtre pentru protecția minorilor în anumite locuri în care minorii accesează Internetul, cum ar fi școlile sau bibliotecile.⁴⁸

Referitor la principiile anonimității, acestea au fost reafirmate în Declarația Comitetului de Miniștri cu privire la libertatea de comunicare pe Internet. Pentru a asigura protecția împotriva supravegherii online și a consolida libertatea de exprimare, se recomandă statelor membre ale CoE să respecte dorința utilizatorilor de Internet de a nu-și divulga identitatea. Totuși, respectarea anonimității nu împiedică statele membre să ia măsuri pentru a depista persoanele responsabile de fapte penale în baza legii naționale, a Convenției CEDO și a altor acorduri internaționale din domeniul justiției și al poliției.⁴⁹

Convenția de la Budapesta nu clasifică drept infracțiune utilizarea tehnologiei informaționale în scopul comunicării anonime. Cu toate acestea, „Părțile [la Convenția de la Budapesta] ar putea dori să clasifice drept infracțiuni anumite abuzuri legate de comunicarea anonimă, cum ar fi cazul în care se modifică informațiile despre antetul unui pachet pentru a ascunde identitatea făptuitorului atunci când comite o infracțiune.”⁵⁰

[http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/hrpolicy/other_committees/dh-lgbt_docs/CM_Rec\(97\)20_en.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/hrpolicy/other_committees/dh-lgbt_docs/CM_Rec(97)20_en.pdf)

⁴⁷ Recomandarea CM/Rec(2008)6 a Comitetului de Miniștri către statele membre cu privire la măsuri de promovare a respectării libertății de exprimare și informare în ceea ce privește filtrele pe Internet <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1266285>. A se consulta, de asemenea *Ahmet Yildirim c. Turciei*, cererea nr. 3111” <http://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-115705>

⁴⁸ Recomandarea CM/Rec(2014)6

⁴⁹ Ibid

⁵⁰ Raportul explicativ la Convenția privind criminalitatea informatică <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016800cce5b>

Acest aspect și alte aspecte importante pentru protejarea libertății de exprimare online sunt detaliate în rezoluțiile, recomandările și declarațiile⁵¹ Comitetului de Miniștri al CoE și ale Adunării Parlamentare și explicate detaliat de către CEDO.

A. Dreptul la libertatea de exprimare online, de acces la informații, opiniile și exprimările altor persoane

La nivel național, Constituția Republicii Moldova garantează libertatea de opinie, gândire și exprimare a fiecărui cetățean (articolul 32) fără a face vreo diferență între mediul online sau offline.

Legea „cu privire la libertatea de exprimare”⁵² a fost adoptată înainte de intrarea în vigoare a Legii „cu privire la protecția datelor cu caracter personal”. Aceasta a fost modificată prin Legea nr. 208 din 21.10.2011⁵³. Însă, există provocări la nivelul punerii în aplicare a acestor prevederi, având în vedere cazurile raportate de Centrul Național pentru Protecția Datelor cu Caracter Personal (CNPDCP).

Experții angajați de sectorul nonguvernamental au elaborat o propunere de modificare a Legii „cu privire la accesul la informații”⁵⁴ și „Codul Contravențional”^{55,56}. Versiunea actuală include modificări aduse articolelor 15-16 cu privire la numărul de zile și procedura de înregistrare a cererii de informații. Referitor la al doilea act, s-a propus modificarea articolului 71, și anume creșterea amenzii pentru încălcarea cadrului legal „cu privire la accesul la informații” și „cu privire la petiționare”.

Conform raportului „Situția industriei cinematografice și a audiovizualului în țările Parteneriatului Estic”⁵⁷, mass-media online „nu este reglementată”. Același raport prevede în continuare că „presa scrisă este reglementată de Legea presei,

⁵¹ Declarația CM(2005)56 (p.1); Declarația din 28 mai 2003 (preambul, principiile 1, 3); CM/Rec(2007)16; În 2007, Comitetul de Miniștri a adoptat Recomandarea CM/Rec(2007)16 privind măsurile de promovare a valorii Internetului ca serviciu public. Al doilea și al treilea capitol, denumite „Accesul” și, respectiv, „Deschiderea”, abordează implicit aspectele legate de accesibilitatea Internetului și de restricțiile care pot fi admise; tot în 2007, Comitetul de Miniștri a adoptat CM/Rec(2007)11 cu privire la promovarea libertății de exprimare și informare în noul mediu informațional și comunicațional; în 2008, Comitetul de Miniștri a adoptat CM/Rec(2008)6. Anexa la această Recomandare prezintă orientări cu privire la utilizarea și controlarea filtrelor de Internet pentru exercitarea și beneficierea deplină de dreptul la libertatea de exprimare și informare; pe data de 4 aprilie 2012, Comitetul de Miniștri a adoptat Recomandarea CM/Rec(2012)3 cu privire la protecția drepturilor omului în legătură cu motoarele de căutare. Paragraful 1 din Recomandare subliniază, *inter alia*, faptul că „[m]otoarele de căutare permit publicului din toată lumea să caute, să primească și să transmită informații și idei, precum și alt fel de conținut, în special pentru a dobândi cunoștințe, a se lansa în dezbateri și a participa la procesele democratice”.

⁵² Legea nr. 64 din 23.4.2010

<http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=335145>

⁵³ Actul legislativ este disponibil aici:

<http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=341360>

⁵⁴ Legea nr. 982-XIV din 11 mai 2000

⁵⁵ Codul nr. 218 din 24.10.2008 <http://lex.justice.md/md/330333/>

⁵⁶ Proiectul este disponibil online, inclusiv pe portalul: <http://www.media-azi.md/ro/legislatie>

⁵⁷ Raportul regional „Situția industriei cinematografice și a audiovizualului în țările Parteneriatului Estic” <http://capacity4dev.ec.europa.eu/hiqstep/>

în timp ce mass-media electronică se află sub incidența Codului audiovizualului”. Conform autorilor acestei lucrări, provocările „rezidă în punerea în aplicare a acestui act normativ”.

Proiectul de Cod al audiovizualului urmează a fi adoptat de Parlamentul Moldovei. Amendamentele propuse au inclus îmbunătățirea proprietății, a transparenței, a libertății editoriale, a pluralității media și a independenței Consiliului Coordonator al Audiovizualului.⁵⁸

În timpul interviurilor, reprezentanți ai societății civile au recomandat să se desfășoare o analiză separată a problemei mass-mediei digitale și a competențelor Consiliului Coordonator al Audiovizualului.

B. Restrângerea dreptului la libertatea de exprimare

Restrângerea dreptului la libertatea de exprimare este reglementată prin articolul 32 alineatul (3) și articolul 55 din Constituția Republicii Moldova. Nu se face nicio diferență între mediul online și cel offline.

Legiuitorul moldovean a definit „discursul care incită la ură” în Legea „cu privire la libertatea de exprimare”⁵⁹ ca fiind „orice formă de exprimare care provoacă, propagă, promovează sau justifică ura rasială, xenofobia, antisemitismul sau alte forme de ură fondate pe intoleranță”. La articolul 3 alineatul (5) din același act legislativ, se prevede în mod expres faptul că garanțiile privind libertatea de exprimare „nu se extind asupra discursurilor care incită la ură sau la violență”.

Articolul 346 din Codul Penal al Republicii Moldova prevede că „...acțiunile intenționate, îndemnurile publice, inclusiv prin intermediul mass-media, scrise și electronice, îndreptate spre ațâțarea vrajbei sau dezbinării naționale, rasiale sau religioase, spre înjosirea onoarei și demnității naționale, precum și limitarea, directă sau indirectă, a drepturilor ori stabilirea de avantaje, directe sau indirecte, cetățenilor în funcție de apartenența lor națională, rasială sau religioasă” se pedepsesc cu amendă în mărime de până la 250 unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 180 la 240 de ore, ori închisoare de până la trei ani.

Codul deontologic al jurnalistului din Republica Moldova prevede la capitolul 4, p.4.15: „Jurnalistul tratează echitabil toate persoanele cu care intră în contact în exercițiul meseriei sale și nu face discriminări pe criterii de gen, vârstă, etnie, religie, stare socială sau orientare sexuală.”

Cu privire la discursul instigator la ură în media online, Centrul pentru Jurnalism Independent a concluzionat în raportul său „Evaluarea discursului instigator la

⁵⁸ Raportul de țară privind progresele înregistrate în domeniul PEV în 2014 – Republica Moldova, Bruxelles, 25 martie 2015 http://eeas.europa.eu/enp/pdf/2015/repulic-of-moldova-enp-report-2015_en.pdf

⁵⁹ Legea nr. 64 din 23.4.2010 <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=335145>

ură în media online”⁶⁰ faptul că „discursul instigator la ură este prezent în comentariile plasate de vizitatorii câtorva dintre portalurile monitorizate” și „cele mai grave cazuri de discurs instigator la ură au fost înregistrate la știrile despre minorități etnice și sexuale”.

Având în vedere complexitatea problemelor care trebuie prevenite sau reduse în acest sens, se recomandă ca acțiunea de reglementare împotriva discursului instigator la ură să fie completată cu măsuri educaționale, culturale și informaționale conform standardelor CoE, în special conform Recomandărilor (97)20⁶¹ și 21⁶² ale Comitetului de Miniștri.

Unele părți intervievate, în special reprezentanți ai FSI, și-au exprimat preocuparea față de practicile de blocare și de filtrare. S-a declarat lipsa unor măsuri legale cuprinzătoare în acest domeniu. Acestea consideră că un cadru legal relevant ar trebui revizuit și detaliat mai mult, având în vedere că sarcina este acum pe umerii FSI în această privință. Orientările din CM/Rec(2008)6⁶³ se recomandă a fi luate în considerare și aduse la cunoștința tuturor părților interesante relevante din sectorul public și privat, în special a celor care proiectează, utilizează (instalează, activează, dezactivează și implementează) și monitorizează filtre pe Internet, precum și a societății civile, pentru ca aceștia să contribuie la punerea în aplicare a respectivelor orientări.

În ceea ce privește copiii și tinerii, articolul 5 alineatul (8) din Legea „cu privire la protecția copiilor împotriva impactului negativ al informației”⁶⁴ prevede că „Persoanele care acordă servicii de acces la ... (Internet) vor asigura implementarea și buna funcționare a mijloacelor de filtrare a informației Internetului cu impact negativ asupra copiilor, mijloace aprobate de [MTIC]. Guvernul aprobă condițiile de folosire a mijloacelor de filtrare obligatorii în locurile de acces la ... (Internet)”. Actele secundare de punere în aplicare a acestor prevederi nu au fost încă adoptate. În practică, FSI trebuie să analizeze și să ia decizii în mod independent. S-au exprimat preocupări în acest sens și s-a confirmat nevoia de a se aborda mai mult acest aspect.

În contextul activității speciale de investigații, articolul 134⁴ din Codul de procedură penală⁶⁵ prevede faptul că se pot colecta informații de la FSI. Nu s-au reglementat excepții sau restricții în acest sens. Reprezentanții unor FSI și-au exprimat preocuparea și au solicitat o evaluare și o armonizare a acestor prevederi și a altora relevante cu instrumentele juridice relevante ale CoE.

⁶⁰ <http://media-azi.md/en/monitoring-report-evaluation-hate-speech-online-media>

⁶¹ Recomandarea (97)20 a CoE

[http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/hrpolicy/other_committees/dh-lgbt_docs/CM_Rec\(97\)20_en.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/hrpolicy/other_committees/dh-lgbt_docs/CM_Rec(97)20_en.pdf)

⁶² Recomandarea (97)21 a CoE

[http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/media/doc/cm/rec\(1997\)021&expmem_EN.asp](http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/media/doc/cm/rec(1997)021&expmem_EN.asp)

⁶³ Consultați, spre exemplu, Recomandarea CM/Rec(2008) cu privire la măsurile de promovare a respectării libertății de exprimare și informare în ceea ce privește filtrele pe Internet

<https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1266285>

⁶⁴ Legea nr. 30 din 7.3.2013

<http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=347276&id=1>

⁶⁵ Codul de procedură penală nr. 122 din 14.03.2003 <http://lex.justice.md/md/326970/>

În capitolul „Cu privire la viața privată și protecția datelor” se vor detalia aspecte legate de protecția vieții private și a datelor cu caracter personal în acest sens.

C. Crearea, reutilizarea și distribuirea conținutului față de dreptul la protecția proprietății intelectuale

Articolul 33 din Constituția Republicii Moldova⁶⁶ garantează libertatea de a crea lucrări științifice și artistice.

Principiile politicii de stat în domeniul inovației, în general, și în domeniul proprietății intelectuale, în mod specific, sunt reflectate în mai multe documente. Spre exemplu, acestea sunt detaliate în documente precum:

- „Strategia națională în domeniul proprietății intelectuale până în anul 2020”⁶⁷;
- Strategia Republicii Moldova pentru perioada 2013-2020 „Inovații pentru Competitivitate”⁶⁸;
- „Strategia de cercetare - dezvoltare a Republicii Moldova până în 2020”⁶⁹;
- Strategia “Moldova Digitală 2020”⁷⁰.

Conform studiului AGEPI⁷¹, „încurajarea activității de inovare în Republica Moldova nu are un caracter sistemic, ci poartă un caracter fragmentar”.

În iulie 2014 s-a adoptat actul legislativ care reglementează activitatea Agenției de Stat pentru Proprietatea Intelectuală a Republicii Moldova. S-au făcut modificări legislative și cu privire la mărcile comerciale, la brevete și desene sau modele industriale pentru a asigura conformitatea cu Acordul de asociere/DCFTA. S-a adoptat actul legislativ cu privire la simbolurile naționale care protejează indicațiile geografice, denumirile de origine și specialitățile tradiționale garantate.⁷²

În 2014, s-a lansat Programul „Orizont 2020”. În etapa pregătitoare, Academia de Științe a elaborat cadrul instituțional necesar pentru ca instituțiile moldovene să poată participa în mod eficient la cererile de proiecte lansate în cadrul Orizont 2020. Republica Moldova și UE au semnat un acord cu privire la participarea Moldovei în Programul „Orizont 2020”.⁷³

⁶⁶ Adoptată în data de 29.07.1994

http://lex.justice.md/document_rom.php?id=44B9F30E:7AC17731

⁶⁷ Hotărârea nr. 880 din 22.11.2012 a Guvernului

<http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=345660>

⁶⁸ Hotărârea nr. 952 din 27.11.2013 a Guvernului

<http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=350541>

⁶⁹ Hotărârea nr. 920 din 7.11.2014 a Guvernului

<http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=356042>

⁷⁰ Hotărârea nr. 857 din 31.10.2013 a Guvernului <http://lex.justice.md/md/350246/>

⁷¹ Studiul „privind îmbunătățirea cadrului normativ-legislativ național din domeniul proprietății intelectuale în vederea încurajării activității inovatoare” (pagina 104)

http://agepi.gov.md/sites/default/files/2015/11/Studiu_inovare.pdf

⁷² http://eeas.europa.eu/enp/pdf/2015/republic-of-moldova-enp-report-2015_en.pdf

⁷³ http://eeas.europa.eu/enp/pdf/2015/republic-of-moldova-enp-report-2015_en.pdf

Legiuitorului moldovean a adoptat Codul cu privire la știință și inovare⁷⁴. Unul dintre principalele obiective a fost de a stimula inovația prin promovarea cercetării aplicate și încurajarea unei cooperări mai strânse între sectorul academic și cel al cercetării.

În 2011, a fost înființat Observatorul respectării drepturilor de proprietate intelectuală din ordinul Directorului General al AGEPI. Sarcinile acestuia au fost prevăzute în Regulamentul de funcționare aprobat la data de 5.9.2012, care a fost revizuit în iunie 2013 prin stabilirea a 4 direcții prioritare. Pe lângă angajați din cadrul AGEPI, printre membrii Observatorului se află reprezentanți ai Ministrului Afacerilor Interne, ai Procuraturii Generale și ai Serviciului Vamal. Conform AGEPI, în 2014 s-a abordat mecanismul de distrugere a bunurilor contrafăcute, inclusiv în mediile online, s-au identificat restricțiile și s-a analizat oportunitatea de modificare a prevederilor cadrului legislativ, inclusiv a Legii nr. 38-XIV/2008 privind protecția mărcilor.

În 2014 s-au desfășurat acțiuni de promovare a punerii în aplicare a drepturilor de proprietate intelectuală (de exemplu, AGEPI a organizat Campania de sensibilizare a elevilor asupra fenomenelor contrafacerii și pirateriei în Republica Moldova în colaborare cu Ministerul Educației din Republica Moldova (MEd) și Direcția Generală Educație, Tineret și Sport (DGETS) în perioada 3 martie – 24 octombrie 2014). Mai multe informații sunt prezentate în sondajul de opinie „Atitudinea elevilor privind fenomenul contrafacerii și pirateriei în Republica Moldova”⁷⁵.

Rolul actorilor cheie (de exemplu, Ministerul Afacerilor Interne, Procuratura Generală, Serviciul Vamal și Agenția pentru Protecția Consumatorilor) și activitățile acestora cu privire la exercitarea drepturilor de proprietate intelectuală sunt descrise în Raportul național privind respectarea drepturilor de proprietate intelectuală în Republica Moldova pentru 2014⁷⁶. Una dintre concluziile care rezultă din această lucrare este că, deși nu s-au identificat obstacole sau lacune în legislația actuală în domeniul proprietății intelectuale, se impune o monitorizare permanentă⁷⁷.

Conform Agenției de Stat pentru Proprietatea Intelectuală, măsurile legislative privind proprietatea intelectuală vor fi valabile atunci când se vor institui suficiente instrumente juridice pentru toți actorii, mai exact pentru autorități, și când consumatorii le vor folosi pentru a-și proteja drepturile.⁷⁸

⁷⁴ Codul nr. 259 din 15.7.2004 <http://lex.justice.md/md/286236/>

⁷⁵ Studiul „Atitudinea elevilor privind fenomenul contrafacerii și pirateriei în Republica Moldova” poate fi accesat integral la adresa [http://agepi.gov.md/pdf/Prezentare%20chestionar%20\(2.10.2014\)%202.pdf](http://agepi.gov.md/pdf/Prezentare%20chestionar%20(2.10.2014)%202.pdf)

⁷⁶ Raportul național privind respectarea drepturilor de proprietate intelectuală în Republica Moldova http://agepi.gov.md/sites/default/files/sedinte_cnpi/18-06-2015/2-1.pdf

⁷⁷ Consultați studiul IGEPI la adresa http://agepi.gov.md/sites/default/files/2015/11/Studiu_inovare.pdf

⁷⁸ Raportul național privind respectarea drepturilor de proprietate intelectuală în Republica Moldova

Se recomandă ca măsura împotriva infracțiunii de contrafacere să fie abordată printr-o mulțime de instrumente, inclusiv politice, juridice, economice, administrative.⁷⁹

În pofida tuturor eforturilor depuse de autoritățile relevante pentru a aduce și a pune în aplicare cadrul legal în concordanță cu instrumentele juridice regionale și internaționale în domeniul protecției proprietății intelectuale, se impun acțiuni suplimentare și expertiză, în special în ceea ce privește protecția acestui drept în mediul digital.

D. Îndatorirea autorităților publice de a respecta și a proteja libertatea de exprimare și libertatea de informare a persoanelor

Pe lângă adoptarea cadrului legal relevant menționat în prezentul capitol, Republica Moldova a aderat în 2011 la Parteneriatul pentru o guvernare deschisă. În 2015, Moldova s-a plasat pe locul 22 în Clasamentul Global Open Data Index 2015, din cele 122 de țări supuse evaluării⁸⁰.

În 2012, legiuitorul din Moldova a adoptat Legea „cu privire la reutilizarea informațiilor din sectorul public”. În 2013, a fost aprobată Hotărârea „pentru aprobarea Normelor metodologice de aplicare a Legii nr. 305 din 26 decembrie 2012 privind reutilizarea informațiilor din sectorul public” a Guvernului.⁸¹ În 2014, Guvernul a adoptat Concepția „privind principiile datelor guvernamentale deschise”⁸². Punerea în aplicare a acestor prevederi necesită însă o atenție suplimentară.

Guvernul a lansat Portalul Guvernamental al Datelor Deschise (date.gov.md) în aprilie 2011. S-au deschis seturi de date, inclusiv cu privire la cheltuielile publice, sănătate, economie, cadastru, declarațiile de venit ale funcționarilor publici etc. La data de 6 decembrie 2015, existau 879 de seturi de date și 4.470 de resurse publicate pe acest portal. Numărul descărcărilor de pe portalul datelor deschise a crescut la 1 milion în noiembrie 2015.

În pofida modernizării cadrului legal și a unei serii de inițiative concepute pentru a extinde accesul la informații, există încă lacune în ceea ce privește accesul la informații. Se propune acoperirea acestor lacune de natură socială, geografică și democratică prin sistemul bibliotecii publice, care este accesibil în mod gratuit și disponibil la nivel amplu⁸³.

⁷⁹ Raportul național privind respectarea drepturilor de proprietate intelectuală în Republica Moldova http://agepi.gov.md/sites/default/files/sedinte_cnpi/18-06-2015/2-1.pdf

⁸⁰ <http://date.gov.md/ro/comunicate/republica-moldova-%E2%80%93-locul-22-%C3%AEn-clasamentul-global-open-data-index-2015>

⁸¹ Hotărârea nr. 886 din 11.08.2013 a Guvernului <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=350277>

⁸² Hotărârea nr. 700 din 25.08.2014 a Guvernului <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=354533>

⁸³ Acest raport este rezultatul unei evaluări întreprinse de International Research & Exchanges Board (IREX) la solicitarea fundației Bill & Melinda Gates. https://www.irex.org/sites/default/files/Access%20to%20Information%20Through%20Public%20Libraries%20in%20the%20Republic%20of%20Moldova_eng.pdf

Capitolul „Întrunirea, asocierea și participarea” din prezenta lucrare abordează aspecte legate de publicarea anumitor categorii de date în cadrul Legii „privind transparența procesului decizional”.

Instituțiile publice au organizat o varietate de evenimente pentru a se încuraja publicarea și utilizarea datelor deschise în cazul funcționarilor publici, al jurnaliștilor și al dezvoltatorilor, în parteneriat cu alte organizații internaționale.

În aprilie 2014 a fost introdus un portal unic al instanțelor (<http://instante.justice.md>) pentru creșterea transparenței sistemului judiciar. În rapoartele sale privind progresele anuale înregistrate pe ultimii 3 ani, CNPDCP a abordat problema încălcării principiilor privind protecția datelor cu caracter personal și a publicat totodată hotărârile judecătorești personalizate din sistemele de înregistrare create pe portalul oficial www.csj.md. În capitolul „Protecția vieții private și a datelor cu caracter personal” din prezentul document se prezintă mai multe detalii despre această problemă.

Se recomandă Guvernului să își intensifice în continuare eforturile pentru a asigura deschiderea datelor publice. Provocările în ceea ce privește publicarea seturilor de date pe portalul datelor deschise rămân publicarea implicită și proactivă a datelor deschise, publicarea datelor cu caracter personal, deschiderea datelor primare, publicarea promptă, formatele metadatelor, descrierea datelor, reutilizarea datelor, calitatea seturilor de date etc.

E. Responsabilitățile corporative de respectare a drepturilor omului și de asigurare a unor mecanisme de răspuns la cererile persoanelor adresate furnizorilor serviciilor de Internet și furnizorilor de conținut și servicii online

Informațiile furnizate de FSI intervievați sugerează faptul că responsabilitatea socială corporativă există și că FSI răspund la cererile care includ petiții cu privire la servicii ale FSI pentru utilizatori.

Referitor la dreptul utilizatorului de a solicita o reexaminare cu privire la eliminarea conținutului și/sau dezactivarea contului într-un termen rezonabil, cu posibilitatea de a depune o plângere împotriva deciziei respective la o autoritate administrativă și/sau judiciară competentă, se impune realizarea de studii suplimentare.

Referitor la responsabilitatea socială, deși au existat încercări din partea unor FSI în acest sens, nu există un forum care să asigure participarea deplină a guvernelor, a sectorului privat, a societății civile, a comunității tehnice, a mediului academic și a utilizatorilor, ținând cont de rolurile și responsabilitățile lor specifice.

În vederea asigurării respectării drepturilor omului pe Internet, prin dezvoltarea unor politici publice cu privire la Internet și a unor acorduri de guvernare a Internetului se recomandă să se asigure participarea deplină și în condiții de egalitate a tuturor părților implicate din toate țările (Principiul 2, Guvernanța

multilaterală și Declarația Comitetului de Miniștri cu privire la principiile de guvernare a Internetului⁸⁴).

Republica Moldova a participat la forumurile privind Guvernanța Internetului și EURO-DIG, care sunt promovate de CoE prin Strategia sa Strategia CoE privind Guvernanța Internetului 2012-2015⁸⁵ și prin Declarația Comitetului de Miniștri cu privire la implicarea sporită a statelor membre în aspecte legate de Guvernanța Internetului – Comitetul consultativ guvernamental (GAC) al Internet Corporation for Assigned Names and Numbers (ICANN) (p. 3).

Conceptul de Guvernanță a Internetului nu a fost transpus în contextul național. Agenda de la Tunis pentru societatea informațională² definește Guvernanța Internetului drept „dezvoltarea și aplicarea de către guverne, sectorul privat și societatea civilă, în cadrul rolurilor lor specifice, a unor principii, norme, reguli, proceduri decizionale și programe comune care conturează evoluția și utilizarea Internetului”. Mai mult, aceasta reafirmă faptul că „gestionarea Internetului presupune în egală măsură aspecte tehnice și de politică publică și ar trebui să implice toate părțile interesate și organizațiile interguvernamentale și internaționale relevante”. Aceasta recunoaște faptul că „Autoritatea politică pentru aspecte de politică publică asociate Internetului este dreptul suveran al statelor” și că statele „au drepturi și responsabilități pentru aspecte de politică publică internațională asociate Internetului”. Aceasta subliniază totodată faptul că „Organizațiile interguvernamentale au avut și ar trebui să aibă în continuare un rol de facilitare în coordonarea aspectelor de politică publică asociate Internetului”. În Republica Moldova s-au organizat o varietate de evenimente pentru abordarea acestor aspecte. Se încurajează organizarea permanentă de astfel de evenimente și abordarea problemelor actuale privind drepturile omului pe Internet.

F. Dezvăluirea identității online

Republica Moldova a semnat Protocolul adițional la Convenția de la Budapesta referitor la incriminarea actelor de natură rasistă și xenofobă săvârșite prin intermediul sistemelor informatice. Pentru a ratifica acest Protocol, a fost elaborat un proiect de lege.

Legiuitorul moldovean a adoptat Legea „privind prevenirea și combaterea criminalității informatice”⁸⁶, care stabilește îndatoririle autorităților și instituțiilor publice care se ocupă de prevenirea și combaterea criminalității informatice, precum și de asigurarea securității informatice. S-a elaborat o propunere de modificare a acestui act și a altor acte legislative relevante⁸⁷.

⁸⁴ Declarația Comitetului de Miniștri cu privire la principiile de Guvernanță a Internetului
<https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1835773&Site=CM&BackColorInternet=C3C3C3&BackColorIntranet=EDB021&BackColorLogged=F5D383>

⁸⁵ Aceasta este disponibilă aici: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1919461>

⁸⁶ Legea nr. 20 din 3 februarie 2009

<http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=333508>

⁸⁷ Hotărârea nr. 808 of 7.10.2014 „cu privire la aprobarea Planului național de acțiuni pentru implementarea Acordului de Asociere Republica Moldova – Uniunea Europeană în perioada 2014-2016”

Se impune realizarea de analize suplimentare și revizuirea cadrului legal național pentru a asigura punerea în aplicare a principiilor în domeniul comunicării pe Internet, inclusiv a principiului anonimității. Trebuie să se stabilească un echilibru între respectarea dorinței utilizatorilor de Internet de a nu-și dezvălui identitatea și necesitatea depistării de către autoritățile de aplicare a legii a persoanelor responsabile de acte infracționale.

III. ÎNTRUNIREA, PARTICIPAREA, ASOCIEREA

Acest capitol abordează dreptul la libertatea de întrunire și de asociere, care este consacrat prin articolul 11 din Convenția CEDO. De asemenea, acesta face trimitere la principiile stabilite de către CEDO cu privire la protecția discursului politic, în sensul că în articolul 10 alineatul (2) din Convenția CEDO există un domeniu de aplicare limitat pentru restricțiile discursului sau dezbaterilor politice cu privire la chestiuni de interes public.⁸⁸

Utilizatorul are dreptul la întrunire și la asociere cu alte persoane pe Internet în mod pașnic. Aici se include constituirea, aderarea la, mobilizarea și participarea în grupuri și adunări sociale, precum și în uniuni sindicale prin instrumentele bazate pe Internet. Aici se include și semnarea unei petiții pentru participare în cadrul unei campanii sau al altor forme de acțiune civilă. Utilizatorul ar trebui să aibă libertatea de a alege instrumentele pentru exercitarea drepturilor, cum ar fi pagini web, aplicații sau alte servicii.⁸⁹ Exercițarea acestui drept nu este condiționată de nicio recunoaștere formală a grupurilor și adunărilor sociale de către autoritățile publice.

Dreptul de a protesta este valabil în egală măsură online și offline. Protestele, care au consecințe asupra publicului larg, cum ar fi întreruperea sau blocarea accesului la un spațiu, se încadrează în restrângerea exercitării libertății de întrunire conform articolului 11 din Convenția CEDO. Cu toate acestea, acest caz nu ar putea fi valabil întotdeauna, atunci când o astfel de acțiune determină întreruperea serviciilor online, cum ar fi accesul neautorizat la o anumită pagină web sau la un spațiu online restricționat, ori manipularea conținutului digital fără autorizație. Utilizatorul ar trebui să fie informat atunci când este posibil ca libertatea și consecințele protestului online, care determină întreruperea, nu pot fi acceptate atât de deschis.⁹⁰

Având în vedere faptul că Internetul a devenit un instrument prin care cetățenii pot participa în mod activ la construirea și consolidarea societăților democratice, „statele ar trebui să dezvolte și să implementeze strategii privind e-democrația, e-participarea și e-guvernarea, prin care TIC să se utilizeze în mod eficient în dezbaterile și procesele democratice, în relațiile dintre autoritățile publice și societatea civilă, precum și în furnizarea de servicii publice”⁹¹.

Atunci când se introduc și se pun în aplicare principiile de e-democrație, „ar trebui să se pună accent pe democrație și pe părțile implicate - nu pe tehnologie”⁹². Conform Recomandării CM/Rec(2009)1, acest termen „cuprinde, în special, e-parlamentul, e-legislația, e-justiția, e-mediarea, e-mediul, e-alegerile, e-referendumul, e-inițiativa, e-votarea, e-consultarea, e-petiționarea, e-campania,

⁸⁸ Wingrove c. Regatului Unit, 25.11.1996, §58, rapoarte 1996-V

⁸⁹ Recomandarea CM/Rec(2012)6 a CoE

⁹⁰ Ibid

⁹¹ Rec(2007)16 către statele membre cu privire la măsurile de promovare a valorii serviciului public pe Internet

⁹² Ibid

e-sondajele și e-studiile; acesta presupune utilizarea e-participării, a e-deliberării și a e-forumurilor”.⁹³

Aceste aspecte și altele relevante sunt abordate în detaliu în recomandările și declarațiile Comitetului de Miniștri al CoE⁹⁴.

A. Libertatea de alegere a paginilor web, a aplicațiilor sau altor servicii pentru constituirea, aderarea la, mobilizarea și participarea în grupuri și adunări sociale

La nivel național, articolul 40 din Constituția Republicii Moldova prevede faptul că toate întrunirile, demonstrațiile, protestele, procesiunile sau orice alte forme de întrunire sunt libere și că acestea pot fi organizate și se desfășoară doar în mod pașnic și fără uz de arme. Nu se face nicio diferență între mediul online și cel offline.

Deși prevederile Legii „privind întrunirile”⁹⁵ au fost modificate, rămân anumite lacune, în special în ceea ce privește libertatea de a alege orice pagină web, aplicație sau alt serviciu pentru constituirea, aderarea la, mobilizarea și participarea în grupuri sau adunări sociale. Aceasta nu este nici restrânsă, nici reglementată în mod formal.

Măsurile legislative care reglementează libertatea de asociere trebuie să fie de asemenea armonizate cu standardele CoE pentru a se asigura libertatea de a alege orice pagină web, aplicație sau serviciu pentru constituirea, aderarea la, mobilizarea și participarea în grupuri sau adunări sociale. Actele juridice, care trebuie să fie avute în vedere în acest sens, sunt:

- Codul Civil al Republicii Moldova din 06.06.2002⁹⁶;
- Legea nr. 837 din 17.05.1996 cu privire la asociațiile obștești⁹⁷;
- Legea nr. 294 din 21.12.2007 privind partidele politice⁹⁸;
- Legea nr. 976 din 11.05.2000 a Patronatelor⁹⁹;
- Legea nr. 1129 din 07.07.2000 a Sindicatelor¹⁰⁰;
- Legea nr. 1420 din 31.10.2002 cu privire la filantropie și sponsorizare¹⁰¹;
- Legea nr. 581 din 30.07.1999 cu privire la fundații¹⁰²;
- Legea nr. 243 din 26.10.1994 a Presei¹⁰³;

⁹³ CoE CM/Rec(2009)1 cu privire la democrația electronică

<https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1410627>

⁹⁴ De exemplu Recomandarea CM/Rec(2007)11 a Comitetului de Miniștri către statele membre cu privire la promovarea libertății de exprimare și de informare în noul mediu informațional și de comunicații; Recomandarea Rec (2002)12 privind educația pentru cetățenie democratică; Declarația Comitetului de Miniștri cu privire la protecția libertății de exprimare și informare și a seriilor de nume (adoptată la 21 septembrie 2011); Recomandarea Rec(2004)16 cu privire la dreptul la replică în noul mediu media (adoptată la 15 decembrie 2004); Declarația privind libertatea de comunicare pe Internet (adoptată la 28 mai 2003)

⁹⁵ Legea nr. 26-XVI din 22 februarie 2008 <http://lex.justice.md/md/327693/>

⁹⁶ <http://lex.justice.md/md/325085/>

⁹⁷ <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&id=325424>

⁹⁸ <http://lex.justice.md/md/327053%2520/>

⁹⁹ <http://lex.justice.md/viewdoc.php?action=view&view=doc&id=311756&lang=1>

¹⁰⁰ <http://lex.justice.md/md/311541/>

¹⁰¹ <http://lex.justice.md/viewdoc.php?action=view&view=doc&id=312770&lang=1>

¹⁰² <http://lex.justice.md/viewdoc.php?action=view&view=doc&id=311692&lang=1>

- Legea nr. 125 din 11.05.2007 privind libertatea de conștiință, de gândire și de religie¹⁰⁴.

Se recomandă adaptarea cadrelor legale naționale pentru a garanta libertatea întrunirilor asistate de TIC și să ia măsurile necesare pentru a se obține siguranța că nu se monitorizează și nu se supraveghează întrunirea și asocierea într-un mediu digital și că orice excepții de la aceasta trebuie să fie în concordanță cu cele prevăzute de Convenția CEDO¹⁰⁵.

Conform raportului „Drepturile Omului în Moldova” (2014) elaborat de Promo-LEX, portalul <http://intruniri.chisinau.md/>, care este administrat de primăria Chișinău pentru a ajuta la simplificarea procedurilor de organizare a evenimentelor publice, rămâne cel mai eficient instrument de coordonare a activităților organizatorilor și participanților la proteste.¹⁰⁶

În Transnistria, situația este diferită. ONG-urile și membrii acestora se confruntă cu obstacole în exercitarea sarcinilor lor în aceste domenii. În această regiune nu există mecanisme juridice pentru a proteja interesele societății civile, iar oamenii nu primesc nici sprijin eficient.¹⁰⁷

În practică, s-au folosit în aceste scopuri, atât de către adulți, cât și de către copii, platforme de socializare (reprezentanții Ministerului Educației au menționat unele exemple). Cu toate acestea, se recomandă să se dezvolte și să se implementeze acțiuni pentru protejarea și promovarea respectării drepturilor omului în ceea ce privește serviciile de socializare, care să fie în concordanță cu Convenția CEDO (în special, articolul 8, articolul 10, articolul 11) și Convenția 108.

În mod similar, trebuie să se pună în aplicare dispozițiile legale ale convențiilor și instrumentelor CoE în contextul portalurilor, în special de către autoritățile publice în cauză.

Aplicația Official Alert (officialalert.md) a fost lansată în decembrie 2015. Aceasta permite utilizatorilor să primească notificări atunci când se actualizează portalurile web oficiale ale administrațiilor publice centrale. Obiectivul acestui portal este de a facilita accesul cetățenilor, al jurnaliștilor etc. la informații oficiale. Cu toate acestea, trebuie să se abordeze mai multe aspecte tehnice în legătură cu 12 portaluri oficiale identificate de către autorii acestei aplicații¹⁰⁸.

Părțile intervievate nu au menționat activitățile care vizează dezvoltarea competențelor de utilizare a instrumentelor TIC în acest sens.

¹⁰³ <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=311633>

¹⁰⁴ <http://lex.justice.md/viewdoc.php?action=view&view=doc&id=324889&lang=1>

¹⁰⁵ Recomandarea CM(2005)56

[https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=CM\(2005\)56&Ver=final&Language=lanEnglish&Site=COE&BackColorInternet=DBDCF2&BackColorIntranet=FDC864&BackColorLogged=FDC864](https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=CM(2005)56&Ver=final&Language=lanEnglish&Site=COE&BackColorInternet=DBDCF2&BackColorIntranet=FDC864&BackColorLogged=FDC864)

¹⁰⁶ http://www.promolex.md/upload/publications/en/doc_1444027212.pdf

¹⁰⁷ <https://www.civilrightsdefenders.org/country-reports/human-rights-in-moldova/>

¹⁰⁸ <http://www.ecopresa.md/index.php/ro/>

B. Dreptul la protestul pașnic online

Dreptul de a protesta în mod pașnic este consacrat prin articolul 40 din Constituția Republicii Moldova fără a face vreo diferență între mediul online și cel offline. Acesta prevede că „mitingurile, demonstrațiile, manifestările, procesiunile... sunt libere și se pot organiza și desfășura numai în mod pașnic, fără nici un fel de arme”.

Cadrul legal național relevant care reglementează dreptul la protest se recomandă a fi armonizat cu standardele CoE, în mod specific să reglementeze restricțiile de exercitare a libertății de întrunire conform articolului 11 din Convenția CEDO.

În aplicarea prevederilor cadrului legal, utilizatorii de Internet sunt informați în mod regulat atunci când este posibilă să suporte consecințe legale (atunci când se ajunge la întreruperea serviciilor). Cu toate acestea, părțile intervievate nu au raportat cazuri de întrerupere a protestului online care să ducă la blocaje și/sau deteriorarea proprietății altor persoane. Părțile intervievate nu au oferit nici informații despre campania amplă de sensibilizare pentru informarea utilizatorilor cu privire la aceste restricții.

Se recomandă să se dezvolte în mod detaliat termenii de utilizare a paginilor web, în mod specific condiția de utilizare a portalurilor. Se recomandă ca aceste aspecte să fie de asemenea reglementate.

Platforma alerte.md a fost dezvoltată de Media Point și a fost promovată cu sprijinul sectorului public. Oamenii au oportunitatea de a sesiza online o problemă din Chișinău. Se recomandă să se dezvolte în continuare colaborarea cu autoritățile publice locale pentru abordarea preocupărilor primite pe acest portal și alte instrumente TIC.

C. Libertatea de a utiliza instrumente online disponibile pentru a participa la dezbateri de politică publică la nivel local, național și global, inițiative legislative și la scrutinul public

La nivel național, libertatea de a participa la inițiativa legislativă și la dezvoltarea politicilor¹⁰⁹ este reglementată într-o varietate de acte juridice primare și secundare¹¹⁰ adoptate de către Parlament și Guvern.

¹⁰⁹ Spre exemplu, consultați Hotărârea nr. 33 din 11.1.2007 „cu privire la regulile de elaborare și cerințele unificate față de documentele de politici” a Guvernului

<http://lex.justice.md/viewdoc.php?action=view&view=doc&id=319904&lang=1>

¹¹⁰ Spre exemplu, consultați capitolul V din Legea nr. 780 din 27.12.2001 „privind actele legislative” <http://lex.justice.md/viewdoc.php?action=view&view=doc&id=313239&lang=1>; articolul 25 din Legea nr. 64 din 31.05.1990 „cu privire la Guvern”

<http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&id=312895>; Legea nr. 317 din 18.07.2003 „privind actele normative ale Guvernului și ale altor autorități ale administrației publice centrale și locale”

<http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&id=312810>; Legea nr. 436 din 28.12.2006 „privind administrația publică locală”

Legea nr. 780 din 27.12.2001 „privind actele legislative” și Legea nr. 317 din 18.07.2003 „privind actele normative ale Guvernului” prevăd procesul de redactare și adoptare a legilor și a actelor normative subordonate, astfel conținând în mod inevitabil un număr semnificativ de prevederi similare și repetitive. Pentru a îmbunătăți procesul legislativ, aceste acte vor fi substituite cu un singur act legislativ - Legea „privind actele normative”. Înlocuind aceste două legi cu una nouă, proiectul actual va unifica, uniformiza și consolida prevederile de reglementare a procesului legislativ în Moldova. Proiectul a fost deja elaborat de Ministerul Justiției și va fi depus la Guvern, iar apoi la Parlament, pentru adoptare.

Legea „privind transparența în procesul decizional”¹¹¹ reglementează principiile și procedurile care să fie respectate de autoritățile publice prevăzute la articolul 3(2)¹¹². Pentru a pune în aplicare prevederile legale ale acestui act legislativ, Guvernul a adoptat Decizia nr. 96 din 16.02.2010¹¹³. Se impune revizuirea ambelor acte în contextul implementării instrumentelor TIC inovatoare.

Un mecanism eficient de punere în aplicare a Legii „privind administrația publică locală”¹¹⁴, în special prevederile legale incluse la articolul 8, care reglementează obligația de a consulta populația, este un alt aspect care trebuie să fie dezvoltat și implementat în continuare.

În 2011, recunoscând că se impun totuși mai multe eforturi pentru a asigura o deschidere mai mare, Guvernul Moldovei a aderat la Parteneriatul pentru o guvernare deschisă¹¹⁵ cu scopul de a completa e-transformarea guvernantei în curs¹¹⁶ în anumite aspecte precum transparența, accesul la informații din

http://lex.justice.md/document_rom.php?id=C8E304A4:037190E8; Legea nr. 797 din 2.04.1996 „pentru adoptarea Regulamentului Parlamentului” <http://lex.justice.md/md/322831/>; Hotărârea nr. 373 din 29.12.2005 „pentru aprobarea Concepției privind cooperarea dintre Parlament și societatea civilă” a Parlamentului <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=314906>; Hotărârea nr. 188 din 3.4.2012 „privind paginile oficiale ale autorităților administrației publice în rețeaua Internet” a Guvernului <http://lex.justice.md/md/342699/>; Hotărârea nr. 11 din 19.01.2010 „cu privire la crearea Consiliului Național pentru Participare” a Guvernului <http://lex.justice.md/md/333477/>.

¹¹¹ <http://lex.justice.md/md/329849/>

¹¹² (a) Parlamentul, (b) Guvernul, (c) Președintele Republicii Moldova, (d) autoritățile publice autonome, (e) autoritățile administrației publice centrale de specialitate, (f) autoritățile unităților teritoriale autonome cu statut juridic special, (g) autoritățile administrației publice locale, (h) persoanele juridice de drept public și privat care gestionează și utilizează mijloace financiare publice

¹¹³ <http://lex.justice.md/md/333789/>

¹¹⁴ Legea nr. 436 din 28.12.2006

http://lex.justice.md/document_rom.php?id=C8E304A4:037190E8

¹¹⁵ <http://www.opengovpartnership.org/>

¹¹⁶ Începând din 2011, Guvernul a dezvoltat și a pus în aplicare programul „de modernizare tehnologică a guvernării (e-Transformare)”, care este conceput pentru a crește eficiența și calitatea unei game selectate de servicii publice prestate cetățenilor și companiilor și a îmbunătăți gestionarea TIC în sectorul public.

sectorul public, implicarea cetățenilor și asigurarea de servicii publice de calitate superioară¹¹⁷.

Portalul date.gov.md a fost dezvoltat de către Guvern în 2011 și a devenit unicul punct de acces la o serie din ce în ce mai amplă de date din administrația publică centrală. Problemele care trebuie să fie abordate mai mult în acest context se referă la calitatea seturilor de date, promovarea utilizării inovatoare a acestora, publicarea implicită a seturilor de date necesare, schimbul de date din interior și dintre administrațiile publice etc.

În contextul Programului e-Transformare al Guvernului, a fost elaborat și implementat portalul de servicii publice (servicii.gov.md) (acesta include informații despre 509 de servicii publice și 130 de e-servicii). Cele mai recente informații despre produsele e-guvernare lansate în cadrul Programului e-Transformare și consumul acestor produse sunt disponibile în lucrarea publicată la 31.10.2015.¹¹⁸

Portalul particip.gov.md a fost implementat de către Guvern pentru consultarea publică asupra proiectelor de acte legislative. Cu toate acestea, participarea este pasivă. Spre exemplu, în 2015 pe acest portal au fost scrise aproximativ 54 de comentarii și au fost încărcate aproximativ 719 propuneri. În noiembrie 2015, Cancelaria de Stat și Centrul de Guvernare Electronică, în colaborare cu Academia de Guvernare Electronică din Estonia, au organizat un eveniment pentru a discuta despre posibilitățile de valorificare mai bună a acestei resurse dezvoltate pentru participare deschisă.

Aceiași actori și partenerii lor au dezvoltat „Ghidul privind implicarea cetățenilor”¹¹⁹ care include lacunele metodologice și instrumentele de desfășurare a informării și consultării publice în toate etapele procesului decizional prevăzute prin legislația existentă¹²⁰.

Accesul la versiunea electronică a tuturor actelor legislative va fi posibil prin I.S. „e-Legislație”, care a fost dezvoltat în contextul acțiunii nr. 7.2.3.3 din Planul de acțiune¹²¹ al Strategiei de reformă a sectorului justiției 2011-2016¹²². Conform informațiilor oferite în timpul interviurilor, scopul acestui sistem este de a implementa o platformă de comunicare pentru toate părțile implicate în procesul

¹¹⁷ Realizările și rezultatele sunt incluse în raportul de activitate pentru 2013-2014 <http://egov.md/en/transparency/reports/governance-e-transformation-project-moldova-achievments-rezults-2013-2014>

¹¹⁸ <http://egov.md/en/resources/infographics/uptake-e-government-products-launched-under-e-transformation-agenda-situati-3>

¹¹⁹ <https://sites.google.com/site/citizenengagementguide/home>

¹²⁰ „Platforma dată este o platformă/un document activ(ă) în continuă evoluție, menit(ă) să acorde sprijin reprezentanților autorităților publice centrale din Moldova în ceea ce privește modalitățile de punere în aplicare a practicilor de implicare a cetățenilor în Moldova, prin respectarea prevederilor legale adoptate de către Guvernul Moldovei în ultimii ani, în ceea ce privește transparența în procesul decizional, accesul la informații, datele deschise, guvernarea deschisă etc.”

¹²¹ Legea nr. 231 din 25.11.2011 privind aprobarea Strategiei de reformă a sectorului justiției pentru anii 2011-2016

¹²² <http://lex.justice.md/md/341748/>

de proiectare legislativă. Unul dintre avantajele este monitorizarea online a procesului de proiectare legislativă. „e-Legislație” va fi pilotat în termen de 6 până la 12 luni de la adoptarea noii Legi „privind actele normative”. Conform celor prevăzute prin Ordinul nr. 78 din 1.06.2006 al MTIC¹²³, s-a adoptat concepția acestui proiect. Nu s-a oferit o evaluare pentru a explica, spre exemplu, măsurile care vor fi luate pentru a încuraja implicarea persoanelor din momentul inițierii elaborării unui act legislativ și pe parcursul întregului proces de proiectare.

Sistemului Informatic destinat gestiunii petițiilor adresate Parlamentului Republicii Moldova „e-Petiții” a fost dezvoltat în contextul „Planului de dezvoltare strategică a Spațiului Informatic Integrat al Parlamentului Republicii Moldova pentru anii (2011-2015)”¹²⁴. Obiectivul principal al acestui sistem informatic este să automatizeze procesele de gestionare, monitorizare și urmărire a petițiilor adresate Parlamentului Moldovei¹²⁵. S.I. „e-Petition” a fost dezvoltat pe baza actelor legislative în vigoare. Cu toate acestea, CNPDCP consideră că ar trebui să se aibă în vedere evaluarea și modernizarea acestor acte, în mod specific pe baza standardelor CoE relevante în domeniul legislației ratificate de Republica Moldova. Spre exemplu, Legea nr. 190-XII din 19.07.1994 „cu privire la petiționare”, Legea nr. 71-XVI „cu privire la registre”, Legea nr. 467-XV din 21.11.2003 „cu privire la informatizare și la resursele informaționale de stat”, Legea nr. 1069-XIV din 22.06.2000 „cu privire la informatică” și alte acte juridice menționate în Termenii de referință pentru dezvoltarea acestui S.I. trebuie să fie revizuite ținându-se cont de o serie de inițiative legislative adoptate, inclusiv Legea „cu privire la protecția datelor cu caracter personal”, schimbările tehnologice și instrumentele juridice ale CoE ratificate de Republica Moldova. Se recomandă să se aibă în vedere elaborarea unei concepții cu privire la dezvoltarea și implementarea acestui sistem informatic, care să detalieze toate aspectele tehnice, organizaționale și juridice.

Petițiile pot fi depuse online pe portalurile oficiale ale multor autorități ale administrației publice. Însă, în practică, nu toate autoritățile acceptă petiții care nu sunt semnate electronic. Articolul 5 alineatul (2) din Legea „cu privire la petiționare” prevede că „petiția în formă electronică trebuie să corespundă cerințelor față de documentul electronic, inclusiv aplicarea semnăturii digitale, în conformitate cu legislația în vigoare”¹²⁶. Se recomandă să se evalueze și să se abordeze obstacolele existente, inclusiv în privința semnăturii electronice, a protecției datelor cu caracter personal și a costurilor nerezonabile suportate de utilizatori. Mai mult, se recomandă să se aibă în vedere revizuirea actelor secundare.

¹²³ <http://lex.justice.md/md/316454/>

¹²⁴ Aprobat prin Hotărârea nr. 12 din 27.07.2011 a Biroului Permanent al Parlamentului Moldovei

¹²⁵ Termeni de referință pentru elaborarea Sistemului informatic destinat gestiunii petițiilor Parlamentului Republicii Moldova (e-Petition)

http://www.undp.md/media/tender_supportdoc/2013/703/Annex%201%20TOR%20e-Petition%20EN.pdf

¹²⁶ <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&id=313313>

Există mai multe instrumente utilizate de către moldoveni pentru semnarea petițiilor online (e.g. <http://www.media-azi.md/>, Compania Națională de Asigurări în Medicină (CNAM) a lansat un serviciu online de depunere a petițiilor). Mai mult, în contextul Parteneriatului Guvernelor Deschise, s-a planificat dezvoltarea și lansarea unui portal de petiții, www.petitii.gov.md, pentru a permite depunerea petițiilor la autoritățile publice pe cale electronică și a oferi petiționarilor posibilitatea de a vedea: itinerarul, stadiul procesului de monitorizare. Cadrul actual de reglementare se recomandă a fi adaptat pentru a asigura mecanismele și procedurile de depunere electronică, primirea, examinarea și soluționarea petițiilor de către autoritățile administrației publice centrale.¹²⁷ Acest portal nu a fost încă dezvoltat.

Portalul oficial al Parlamentului (parlament.md) a fost dezvoltat în conformitate cu Direcția de prioritate nr. 6 – Portalul de Internet al Parlamentului inclus în Planul de dezvoltare strategică a Spațiului Informatic Integrat al Parlamentului Republicii Moldova prin Hotărârea nr. 13 din 27.07.2011 a Biroului Permanent al Parlamentului. Acesta a fost dezvoltat ținându-se cont de o serie de inițiative juridice, schimbări legislative etc.

Portalurile autorităților administrației publice centrale au fost dezvoltate conform unui șablon. Administrarea acestor portaluri este reglementată prin Hotărârea nr. 188 din 3.4.2012 a Guvernului¹²⁸. Termenii și condițiile de utilizare a acestor portaluri nu sunt nici reglementate, nici publicate pe aceste portaluri.

Cu toate acestea, majoritatea administrațiilor publice locale și-au dezvoltat propriile pagini oficiale și nu există instrumente juridice pentru a reglementa dezvoltarea portalurilor autorităților publice locale. Normele care reglementează publicarea conținutului pe aceste portaluri se recomandă a fi revizuite.

În 2014 s-a publicat un ghid al cetățenilor care include trimiteri la platforme recunoscute și promovate cu privire la transparența în procesul decizional în cadrul administrațiilor publice locale (de exemplu, descentralizare.gov.md, servicii.gov.md, actelocale.md, particip.gov.md). Se impune abordarea publicării conținutului pe aceste portaluri și se recomandă să se dezvolte termeni și condiții de utilizare a acestui conținut.

În 2015, un număr de primari au participat la diverse evenimente organizate în Moldova și în străinătate pentru a afla despre soluții de e-Guvernare și au convenit să colaboreze în aceste domenii. Se recomandă să se organizeze în continuare evenimente tematice pentru a încuraja utilizarea instrumentelor TIC disponibile la nivel local.

Nu s-au înregistrat informații care să sugereze că libertatea de a participa la dezbateri globale de politică publică este limitată. Cu toate acestea, se recomandă

¹²⁷ Pentru mai multe informații:

<http://www.opengovpartnership.org/country/commitment/creating-online-petition-platform-wwwwpetitiigovmd#sthash.pY9n3VCL.dpuf>

¹²⁸ <http://lex.justice.md/viewdoc.php?action=view&view=doc&id=342699&lang=1>

să se aibă în vedere o evaluare pentru a se identifica cerințele și măsurile de încurajare a participării online a persoanelor, inclusiv a copiilor.

Libertatea de a participa la examinarea proceselor decizionale de către copii este o altă chestiune care necesită o atenție deosebită. Deși aceasta se reflectă în Strategia „Educație 2020”, se impun analize suplimentare, dezvoltarea și promovarea acesteia la nivel național.

În contextul proiectului „Milab”, s-a înființat Centrul de Inovații Sociale - o platformă multilaterală care implică actori din diferite sectoare (public, privat, non-profit etc.) pentru a căuta și a experimenta metode inovatoare pentru abordarea problemelor societale. În cele din urmă, Centrul va dezvolta soluții care au fost testate în teren și elaborate în colaborare, cu implicarea intensivă a beneficiarilor, și care sunt pregătite pentru lansare în medii extinse¹²⁹.

În decembrie 2015, administrația publică centrală și locală a organizat un eveniment pentru a aborda aspectele legate de descentralizare ca modalitate de modernizare a Republicii Moldova cu scopul de a încuraja utilizarea amplă a serviciilor electronice publice la nivel local.

Conform Planului Strategic al Comisiei Centrale Electorale pentru 2016-2019¹³⁰, a fost elaborat „Sistemul Informatic Automat de Stat (Alegeri)” pe baza Concepției acestui sistem informatic adoptat prin Legea nr. 101 din 15.8.2008¹³¹. Această concepție enumeră mai multe acte legislative care servesc drept bază pentru implementarea și administrarea acestui sistem informatic. Au fost deja abrogate o serie de acte juridice (de exemplu, Legea „cu privire la protecția datelor cu caracter personal”, Legea „cu privire la documentul electronic și semnătura digitală”). Se recomandă ca o serie de acte legislative să fie armonizate cu standardele CoE (de exemplu, Legea „cu privire la registre” și Legea „cu privire la informatizare și la resursele informaționale de stat”). Comisia Electorală Centrală continuă să lucreze la cadrul de reglementare pentru a asigura implementarea modulelor acestui sistem informatic în urma modificării Legii nr. 101 din 15.8.2008.

În 2015, tinerii alegători - elevi de liceu din toate raioanele - au beneficiat de instruire cu sprijinul Programului de Dezvoltare al ONU în cadrul proiectului „Îmbunătățirea calității democrației în Moldova prin suport parlamentar și electoral”. În cadrul primei runde de seminarii intitulate „Umbrelele democrației” elevii au învățat despre alegeri și procesele electorale, despre platforma de învățare electronică și despre oportunitățile de angajare și voluntariat în cadrul CICDE.

¹²⁹ Informații despre acest proiect sunt disponibile aici:

http://www.md.undp.org/content/moldova/en/home/operations/projects/democratic_governance/moldova-social-innovation-hub/

¹³⁰[http://www.cec.md/files/files/Planuri%20si%20Rapoarte/PLANUL%20STRATEGIC%20al%20Comisiei%20Electorale%20Centrale%20pentru%20anii%202016-2019aprobatinsedinta_9890726%20\(1\).pdf](http://www.cec.md/files/files/Planuri%20si%20Rapoarte/PLANUL%20STRATEGIC%20al%20Comisiei%20Electorale%20Centrale%20pentru%20anii%202016-2019aprobatinsedinta_9890726%20(1).pdf)

¹³¹ Legea nr. 101 din 5.5.2008 <http://lex.justice.md/md/328369/>

Se recomandă să se ia măsuri pentru a se asigura faptul că sistemul de votare electronică este sigur, fiabil, eficient, robust din punct de vedere tehnic, deschis pentru verificare independentă și ușor accesibil pentru alegători, în calitate de utilizatori de Internet, în conformitate cu standardele CoE, inclusiv Recomandarea Rec(2004)11¹³² a Comitetului de Miniștri către statele membre „privind standardele juridice, operaționale și tehnice pentru votul electronic”.

În legătură cu reforma serviciilor publice, deși s-a adoptat un document de politică¹³³ de către Guvern în 2012, se poate observa o implementare fragmentară, acesta fiind anulat. S-a adoptat Programul de reformare a serviciilor publice pentru anii 2014-2016¹³⁴. O chestiune care nu a fost abordată suficient în aceste documente de politică este accesul persoanelor cu dizabilități la serviciile publice electronice.

Au fost elaborate servicii publice electronice în principal în contextul programului e-Transformare¹³⁵ și au fost adoptate o serie de strategii tematice de către Guvern. Parlamentul va implementa o serie de proiecte în contextul e-Parlament. Se recomandă să se aibă în vedere armonizarea actelor legislative relevante cu instrumentele juridice ale CoE, în special Convenția 108, Convenția CEDO, Convenția de la Budapesta și alte recomandări adoptate de către Comitetul de Miniștri¹³⁶.

¹³² Recomandarea CM/Rec(2007)16 a Comitetului de Miniștri către statele membre cu privire la măsurile de promovare a valorii serviciului public pe Internet <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1207291&Site=CM&BackColorInternet=9999CC&BackColorIntranet=FFBB55&BackColorLogged=FFAC75>

¹³³ <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=345215>

¹³⁴ Hotărârea nr. 122 din 18.02.2014 a Guvernului <http://lex.justice.md/md/351705/>

¹³⁵ Adoptat prin Hotărârea nr. 710 din 20.09.2011 a Guvernului <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&id=340301>

¹³⁶ <http://www.coe.int/t/informationsociety/>

IV. PROTECȚIA VIETII PRIVATE ȘI A DATELOR CU CARACTER PERSONAL

Acest capitol se referă la dreptul la protecția datelor cu caracter personal și la dreptul la respectarea vieții private și de familie, care este consacrat prin articolul 8 la Convenția CEDO. Dreptul la protecția datelor cu caracter personal este integrat în dreptul la respectarea vieții private și de familie, a domiciliului și a corespondenței (articolul 8 din CEDO).

Un alt instrument internațional cu caracter juridic obligatoriu, care a completat și a consolidat dreptul la protecția datelor cu caracter personal, este Convenția 108. Prin Protocolul Adițional¹³⁷ s-au introdus noi dispoziții în Convenția 108, care reglementează fluxurile de date transfrontaliere către non-părți, așa-zisele țări terțe, și înființarea obligatorie a autorităților naționale de supraveghere pentru protecția datelor. Convenția 108 acoperă toate operațiunile desfășurate pe Internet, cum ar fi colectarea, stocarea, modificarea, ștergerea și redarea sau diseminarea datelor cu caracter personal¹³⁸.

Pentru a elabora în continuare principiile și regulile generale prevăzute în Convenția 108, Comitetul de Miniștri al CoE a adoptat recomandări¹³⁹ care nu au un caracter juridic obligatoriu.

Prin jurisprudența sa, CEDO a examinat multe situații în care apare problema protecției datelor, nu în ultimul rând cele privind interceptarea comunicărilor¹⁴⁰, diferite forme de supraveghere¹⁴¹ și protecție împotriva stocării datelor cu caracter personal de către autoritățile publice¹⁴².

Există principii și norme care se recomandă a fi respectate de către autoritățile publice și companii private implicate în prelucrarea datelor cu caracter personal. Este necesar ca utilizatorul să cunoască și să înțeleagă ce date ale sale se prelucrează și cum se prelucrează acestea, precum și dacă se pot lua măsuri în acest sens, spre exemplu pentru a solicita corectarea sau ștergerea datelor. Conform Convenției 108, datele cu caracter personal trebuie să fie obținute și prelucrate în mod echitabil și legal și stocate pentru scopuri specifice și legitime. Acestea trebuie să fie adecvate, relevante și neexcesive în legătură cu scopurile pentru care sunt stocate, precise și, dacă este cazul, actualizate permanent, păstrate în așa fel încât să permită identificarea persoanei ale cărei date personale sunt prelucrate și nu mai mult decât este necesar în scopul pentru care au fost stocate respectivele date.

CEDO a afirmat că se impune stabilirea unui echilibru cu alte drepturi atunci când se aplică și se interpretează articolul 8 din Convenția CEDO. Unul dintre

¹³⁷ CoE, Protocolul adițional la Convenția pentru protecția persoanelor referitor la prelucrarea automatizată a datelor cu caracter personal, cu privire la autoritățile de control și fluxul transfrontalier al datelor, STCE nr. 181, 2001

¹³⁸ Recomandarea Rec(2014)6

¹³⁹ https://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/dataprotection/dataprotcompil_en.pdf

¹⁴⁰ CEDO, Copland c. Regatului Unit, nr. 62617/00, 3 aprilie 2007

¹⁴¹ CEDO, Uzun c. Germaniei, nr. 35623/05, 2 septembrie 2010

¹⁴² CEDO, S. și Marper c. Regatului Unit, nr. 30562/04 și 30566/04, 4 decembrie 2008

drepturile care ar putea fi în contradicție cu dreptul la protecția datelor este dreptul la libertatea de exprimare.

Un alt drept care contrabalansează dreptul la respectarea vieții private și la protecția datelor este libertatea artelor și a științei. CEDO consideră că libertatea artelor este protejată prin articolul 10 din Convenția CEDO.¹⁴³

În legătură cu știința, legea privind protecția datelor europene cunoaște valoarea specială a științei pentru societate. Prin urmare, restricțiile generale privind utilizarea datelor cu caracter personal sunt reduse. Convenția 108 permite reținerea datelor în scopuri de cercetare științifică după ce acestea nu mai sunt necesare pentru scopul inițial al colectării acestora. Mai mult, utilizarea ulterioară a datelor cu caracter personal în scopuri de cercetare științifică nu este considerată un scop incompatibil. Legea națională are misiunea de a elabora prevederi mai detaliate, inclusiv măsurile de protecție necesare, pentru a asigura concordanța dintre interesul pentru cercetarea științifică și dreptul la protecția datelor.¹⁴⁴

Protecția dreptului fundamental la proprietate trebuie să fie echilibrat cu protecția altor drepturi fundamentale, în special, cu dreptul la protecția datelor.¹⁴⁵ Au existat cazuri în care instituțiile de protecție a drepturilor de autor au solicitat furnizorilor de Internet să dezvăluie identitatea utilizatorilor de platforme de partajare a fișierelor pe Internet. Astfel de platforme permit deseori utilizatorilor de Internet să descarce gratuit titluri muzicale chiar dacă acestea sunt protejate prin drepturi de autor.¹⁴⁶

Interceptarea corespondenței și a telecomunicațiilor reprezintă o atingere a dreptului la viața privată și este supusă condițiilor de la articolul 8 alineatul (2) din Convenția CEDO. Existența în sine a legislației care permite supravegherea telecomunicațiilor poate fi considerată o atingere a dreptului la viața privată.¹⁴⁷

CEDO a acceptat că o persoană poate pretinde a fi, în anumite condiții, victima unei încălcări ocazionate de simpla existență a măsurilor secrete sau a legislației care permite astfel de măsuri, fără a fi nevoie să pretindă că astfel de măsuri i-au fost de fapt aplicate acesteia. Mai mult, interceptarea trebuie să aibă un temei legal și să fie necesară într-o societate democratică, o măsură necesară pentru securitatea națională, siguranța publică sau bunăstarea economică a țării pentru prevenirea dezordinii sau a faptelor penale, pentru protecția sănătății, a moralei, sau pentru protecția drepturilor și a libertăților altora, conform celor prevăzute la articolul 8 din Convenția CEDO.

¹⁴³ CEDO, Müller și alții c. Elveției, nr. 10737/84, 24 mai 1988.

¹⁴⁴ Manual privind legea europeană cu privire la protecția datelor

http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-2014-handbook-data-protection-law-2nd-ed_en.pdf

¹⁴⁵ CEDO, Ashby Donald și alții c. Franța, nr. 36769/08, 10 ianuarie 2013

¹⁴⁶ http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-2014-handbook-data-protection-law-2nd-ed_en.pdf

¹⁴⁷ Recomandarea Rec(2014)

CEDO a dezvoltat principii generale cu trimitere specifică la cerințele pe care ar trebui să le îndeplinească legea, care prevede măsuri disimulate de supraveghere a corespondenței și a comunicațiilor de către autoritățile publice:

- predictibilitatea;
- garanții minime pentru exercitarea discreției de către autoritățile publice;
- supravegherea și verificarea de către autoritățile competente.¹⁴⁸

Referitor la sistemul interceptării secrete a comunicațiilor de telefonie mobilă, este relevant de reamintit concluzia CEDO prezentată în cauza *Roman Zakharov c. Rusiei*. Aceasta a afirmat că dispozițiile legale ruse care reglementează interceptarea comunicațiilor nu prevede garanții suficiente și eficiente împotriva caracterului arbitrar și a descoperit că există deficiențe în cadrul legal în următoarele domenii: (i) împrejurările în care autoritățile publice sunt împuternicite să recurgă la măsuri secrete de supraveghere, (ii) durata măsurilor de supraveghere secrete, (iii) procedurile pentru distrugerea și stocarea datelor interceptate, (iv) procedurile pentru autorizarea interceptării, (v) supravegherea interceptării, (vi) notificarea interceptării comunicațiilor și (vii) căile de atac disponibile.¹⁴⁹

Recomandarea CM/Rec(2010)¹⁵⁰ prevede mai multe orientări cu privire la dreptul utilizatorilor de Internet de a consimți la utilizarea datelor cu caracter personal în scopul creării profilului și la dreptul de a-și retrage acest consimțământ.

Recomandarea CM/Rec(2014)6 prevede, de asemenea, faptul că utilizatorii ar trebui să fie informați asupra faptului că, atunci când folosesc Internetul, datele lor cu caracter personal sunt prelucrate în mod regulat. Mai mult, utilizatorii nu ar trebui să fie supuși supravegherii generale sau măsurilor de interceptare. Viața lor privată ar trebui să fie respectată și la locul de muncă. Se recomandă ca autoritatea pentru protecția datelor să le acorde sprijin.

¹⁴⁸ CoE CM/Rec(2014)6

¹⁴⁹ Cererea nr. 47143/06 <http://hudoc.echr.coe.int/eng-press?i=003-5246347-6510358> Mai multe despre această cauză: <http://www.humanrightseurope.org/.../russia-court-declares-h.../> Raport: Supravegherea în masă este neproductivă și „periclitează drepturile omului” - <http://www.humanrightseurope.org/.../report-mass-surveillance.../> Podcast: Cum a compromis Internetul supravegherea de către stat - <http://www.humanrightseurope.org/.../podcast-how-state-surve.../>

¹⁵⁰ „Aceasta este înțeleasă ca incluzând o serie de tehnici de prelucrare automatizată a datelor, care constau în alocarea unui profil unei persoane pentru a lua decizii cu privire la persoana respectivă sau în scopul analizării sau predeterminării preferințelor personale, a comportamentelor și atitudinilor persoanei respective. Spre exemplu, datele cu caracter personal ale unui utilizator de Internet ar putea fi colectate și prelucrate în contextul interacțiunii acestuia cu o pagină web sau o aplicație ori în contextul activității de navigare pe Internet în timp și pe diferite pagini web (de exemplu, prin colectarea de informații despre conținutul și paginile vizitate, frecvența vizitelor, subiectul căutărilor, identificarea accesărilor)”. „Cookies” reprezintă unul dintre mijloacele utilizate pentru a depista activitățile de navigare ale utilizatorilor; aceasta se face prin stocarea de informații pe echipamentul unui utilizator, care sunt ulterior redate. A se vedea, de asemenea, Recomandarea CM/Rec(2010)13 privind protecția persoanelor față de prelucrarea automatizată a datelor cu caracter personal în contextul creării unor tipologii pe baza unor criterii specifice („profiling”) (adoptată la data de 23.11.2010)

Conform jurisprudenței CEDO¹⁵¹ cu privire la viața privată la locul de muncă, apelurile telefonice făcute de un angajat în incinta companiei sunt acoperite de noțiunile de viață privată și corespondență. Mesajele electronice trimise de la locul de muncă, precum și informațiile care rezultă din monitorizarea utilizării personale a Internetului ar trebui să fie protejate prin articolul 8 din Convenția CEDO. În absența unui avertisment conform căruia acestea sunt supuse monitorizării, angajatul are așteptarea rezonabilă că viața sa privată este respectată în ceea ce privește apelurile telefonice, mesajele electronice și utilizarea Internetului la locul de muncă.

A. Obligația autorităților publice și a companiilor private de a respecta regulile și procedurile specifice la prelucrarea datelor cu caracter personal

Republica Moldova s-a angajat să pună în aplicare Convenția CEDO, Convenția 108, Protocolul Adițional¹⁵² la Convenția 108 și Convenția de la Budapesta¹⁵³.

Dreptul la protecția datelor nu este recunoscut oficial ca un drept al omului în Constituția Moldovei. Cu toate acestea, acest drept este integrat în dreptul la respectarea vieții private și de familie consacrat prin articolul 28 din Constituție¹⁵⁴, care garantează dreptul la respectarea intimității și a vieții private și de familie, și prin articolul 30 care garantează confidențialitatea corespondenței.

Actul legislativ privind protecția datelor cu caracter personal¹⁵⁵, conform preambulului la acesta, stabilește cadrul legal necesar pentru aplicarea Directivei 95/46/CE¹⁵⁶, care a fost concepută pentru a fundamenta principiile privind dreptul la viața privată, care sunt deja cuprinse în Convenția 108, și să le extindă¹⁵⁷.

S-a elaborat un proiect de lege pentru modificarea mai multor acte legislative, care reglementează protecția datelor cu caracter personal, inclusiv Legea nr. 133

¹⁵¹ În cauza Copland c. Regatului Unit, problema monitorizării telefonului, a mesageriei electronice și a utilizării Internetului, Curtea a constatat că este irelevant ca datele deținute de colegiul unde a lucrat reclamanta să nu fie dezvăluite sau utilizate împotriva ei în procedura disciplinară sau alte proceduri. Curtea nu exclude faptul că monitorizarea utilizării de către un angajat a unui telefon, e-mail sau Internet la locul de muncă ar putea fi considerată „necesară într-o societate democratică, în anumite situații pentru urmărirea unui scop legitim”.

¹⁵² CoE, Protocolul adițional la Convenția pentru protecția persoanelor referitor la prelucrarea automatizată a datelor cu caracter personal, cu privire la autoritățile de control și fluxul transfrontalier al datelor, STCE nr. 181, 2001

¹⁵³ Convenția privind criminalitatea informatică, Budapesta, 23.XI.2001

http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2014_2019/documents/libe/dv/7_conv_budapest/_7_conv_budapest_en.pdf

¹⁵⁴ Constituția Moldovei adoptată la data de 29.07.1994

http://lex.justice.md/document_rom.php?id=44B9F30E:7AC17731

¹⁵⁵ Legea nr. 133 din 8.7.2011 cu privire la protecția datelor cu caracter personal

¹⁵⁶ Directiva 95/46/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 24 octombrie 1995 privind protecția persoanelor fizice în ceea ce privește prelucrarea datelor cu caracter personal și libera circulație a acestor date

¹⁵⁷ Manual privind legea europeană cu privire la protecția datelor (2014)

http://www.echr.coe.int/Documents/Handbook_data_protection_ENG.pdf

din 8.7.2011, pentru a aborda mai bine provocările actuale, atât în sectorul public, cât și în cel privat¹⁵⁸. Prevederile care vor fi modificate se referă la domeniul de aplicare al actului legislativ, drepturile subiecților datelor cu caracter personal, consimțământul subiecților datelor cu caracter personal, competențele CNPDCP, obligațiile controlorilor, inclusiv notificările de încălcare privind datele cu caracter personal, fluxul transfrontalier de date etc.

Principiile generale de protecție a datelor cu caracter personal, care rezultă din cadrul legal actual al UE și CoE, sunt reflectate în legea națională „cu privire la protecția datelor cu caracter personal” (articolul 4). În cadrul legal național actual nu sunt reglementate în mod formal principii noi care sunt abordate în Convenția 108 modernizată și Regulamentul general „cu privire la protecția datelor cu caracter personal” al UE, și anume principiul de luare în considerare a vieții private începând cu momentul conceperii.

Planul de acțiune pentru implementarea Strategiei naționale în domeniul protecției datelor cu caracter personal pentru anii 2013-2018 prevede faptul că se va elabora o propunere de act legislativ pentru reglementarea unor reguli specifice ale Acquis-ului european pentru sectorul telecomunicațiilor cu referire la prelucrarea datelor cu caracter personal și protecția confidențialității în sectorul comunicațiilor electronice. Acest act legislativ nu a fost încă adoptat.

În timpul interviurilor, reprezentantul CNPDCP și-a exprimat preocuparea în ceea ce privește interceptările comunicațiilor electronice, afirmând că nu s-a aliniat cadrul legal național, și anume Legea nr. 59 din 29.03.2012 „privind activitatea specială de investigații” și Codul de Procedură Penală, la standardele CoE.

Conform studiului „Armonizarea piețelor digitale în cadrul Parteneriatului estic”, „dreptul la viața privată și confidențialitatea comunicațiilor electronice nu este bine protejat”. Autorii au mai concluzionat faptul că „[D]irectivele UE privind comerțul electronic, viața privată electronică și reținerea datelor nu au fost transpuse (integral)” iar „legislația moldoveană este aliniată în general la cadrul legislativ al UE din 2003, cu excepția directivei privind viața privată electronică, și parțial la pachetul de telecomunicații din 2009.”¹⁵⁹

În privința comerțului electronic, Planul național de acțiuni pentru implementarea Acordului de Asociere Republica Moldova – Uniunea Europeană¹⁶⁰ prevede faptul că cele mai bune practici UE în domeniul comerțului electronic¹⁶¹ vor fi transpuse în legislația națională până la sfârșitul anului 2015. Proiectul de act legislativ nu a fost încă publicat pentru consultări.

¹⁵⁸ O propunere de act legislativ pentru modificarea mai multor acte legislative, inclusiv Legea nr. 133 din 8.7.2011 <http://datepersonale.md/file/proiecte/ModificareLegea.pdf>

¹⁵⁹ Raport de studiu „Armonizarea piețelor digitale în cadrul Parteneriatului estic” <http://capacity4dev.ec.europa.eu/hiqstep/document/harmonisation-digital-markets-eastern-partnership-study-report>

¹⁶⁰ Adoptat prin Hotărârea nr. 808 din 7.10.14 a Guvernului <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=354939>

¹⁶¹ Directiva 2000/31/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 8 iunie 2000 privind anumite aspecte juridice ale serviciilor societății informaționale, în special ale comerțului

Modernizarea serviciilor publice până în 2020 prin digitizare și reproiectarea procesului economic, optimizarea operațiunilor guvernamentale prin interoperabilitate, consolidarea activelor IT și valorificarea datelor, sunt două obiective derivate din Programul e-Transformare al Guvernului.¹⁶² Una dintre prioritățile Guvernului este de a asigura un nivel ridicat de protecție a datelor pentru a întări încrederea în serviciile online. Cu toate acestea, lipsa încrederii este un motiv care îi face pe consumatori să ezite să accepte servicii publice noi și să cumpere online. Programul de reformare a serviciilor publice pentru anii 2014-2016¹⁶³ include acțiuni în acest sens¹⁶⁴.

Nivelul de încredere în faptul că calitatea serviciilor online, accesate prin intermediul calculatorului sau telefonului mobil, conform Sondajului național pentru 2015 „Percepția, asimilarea și susținerea de către populație a e-Transformării Guvernării în Republica Moldova”¹⁶⁵, va corespunde așteptărilor a fost apreciat cu notă medie de 3.8 pe scala de la 1 (nu cred) la 6 (cred în totalitate). Mai mult, acesta prevede că 43% dintre respondenți ar recomanda utilizarea serviciilor publice online, indicând o medie de 4,1 puncte pe o scală de la 1 la 6, unde valoarea 1 semnifică „nu aș recomanda”, iar valoarea 6 – „aș recomanda cu certitudine”, iar 28% dintre respondenți sunt încrezători în faptul că ar obține cu certitudine serviciile publice solicitate online (prin intermediul calculatorului sau telefonului mobil) (notele 5 și 6 au fost acordate pe scala de la 1 la 6, valoarea 1 semnificând „lipsă de încredere”, iar valoarea 6 – încredere deplină). În general, autorii au concluzionat că nivelul de încredere este echivalent cu 3,7 puncte.

Platforma de Interoperabilitate (M-Connect) a fost elaborată conform Programului privind interoperabilitatea¹⁶⁶ și pilotată¹⁶⁷ conform Hotărârii nr. 404 din 2.6.2014 a Guvernului¹⁶⁸. Regulamentele și procedurile privind conectarea și utilizarea M-Connect sunt prevăzute a fi elaborate până în decembrie 2015. A fost proiectată legea de modificare a anumitor acte legislative pentru implementarea interoperabilității¹⁶⁹. Deși unele propuneri abordează

electronic, pe piața internă („Directiva privind comerțul electronic”) <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:32000L0031>

¹⁶² Programului strategic de modernizare tehnologică a guvernării (e-Transformare) <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&id=340301>

¹⁶³ Hotărârea nr. 122 din 18.02.2014 a Guvernului <http://lex.justice.md/md/351705/>

¹⁶⁴ Anexa nr. 2 la Hotărârea nr. 122 din 18.2.2014 a Guvernului <http://lex.justice.md/md/351705/>

¹⁶⁵ <http://egov.md/en/resources/polls/national-annual-survey-citizens-perception-uptake-and-support-e-transformation-2>

¹⁶⁶ Adoptat prin Hotărârea nr. 656 din 5.9.2012 a Guvernului <http://lex.justice.md/viewdoc.php?action=view&view=doc&id=344700&lang=1>

¹⁶⁷ Hotărârea nr. 122 din 18.02.2014 a Guvernului <http://lex.justice.md/md/351705/>, Hotărârea nr. 710 din 20.09.2011 a Guvernului

<http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&id=340301>, Hotărârea nr. 656 din 5.9.2012 a Guvernului

<http://lex.justice.md/viewdoc.php?action=view&view=doc&id=344700&lang=1> Hotărârea nr. 404 din 2.06.2014 cu privire la pilotarea platformei de interoperabilitate a Guvernului

<http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=353238> Programul Guvernului 2015-2018

¹⁶⁸ <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=353238>

¹⁶⁹ Hotărârea Guvernului cu privire la adoptarea Planului de acțiune al Guvernului pentru 2016

unele cerințe minime, se recomandă să se elaboreze și să se adopte cadrul de reglementare pentru implementarea platformei de interoperabilitate (M-Connect) pe baza standardelor CoE.

Guvernul a lansat platforma tehnologică comună (MCloud) pentru toate entitățile administrației publice centrale pentru eficientizarea costurilor de consum pentru serviciul IT. Această platformă este concepută pentru „a valorifica cheltuielile guvernamentale și a consolida centrele de date într-o formă de administrare comună”¹⁷⁰. Cu toate acestea, conform legiuitorului moldovean, „informațiile insuficiente despre operațiunile de prelucrare utilizate de furnizorul tehnologiei de cloud-computing reprezintă o provocare pentru controlorii de date cu caracter personal, precum și pentru subiecții datelor cu caracter personal, ori de câte ori este posibil ca aceștia să nu cunoască eventualele amenințări și riscuri, astfel neputând să adopte măsuri adecvate pentru protejarea datelor cu caracter personal”¹⁷¹. Cadrul legislativ relevant pentru a asigura funcționarea și administrarea eficientă și eficace a acestei platforme nu a fost revizuit sau adoptat.

Instrumentele TIC au fost sau vor fi implementate în sectorul sănătății¹⁷² și în domeniul protecției sociale. Elaborarea și punerea în aplicare a cadrului juridic privind protecția datelor cu caracter personal în aceste domenii reprezintă o altă provocare care trebuie abordată.

Deși Planul de acțiune pentru implementarea strategiei de reformă a sectorului justiției pentru anii 2011-2016¹⁷³ prevede măsuri cu privire la protecția datelor cu caracter personal în contextul Sistemului integrat de gestionare a cauzelor, trebuie să se efectueze analize suplimentare înainte de elaborarea unui nou concept de astfel de sistem informatic.

În administrația publică centrală au fost dezvoltate și implementate instrumente TIC pe baza mai multor acte legislative, inclusiv Legea „cu privire la informatizare și la resursele informaționale de stat”¹⁷⁴, Legea „cu privire la registre”¹⁷⁵, Legea „cu privire la informatică”¹⁷⁶, Legea „privind Fondul Arhivistic al Republicii Moldova”¹⁷⁷ etc. Se recomandă modificarea acestor acte să fie modificate ținând cont de instrumentele juridice ratificate de Republica Moldova, inclusiv Convenția 108.

¹⁷⁰ <http://egov.md/en/projects/m-cloud>

¹⁷¹ Legea nr. 229 din 10.10.2013 pentru aprobarea Strategiei naționale în domeniul protecției datelor cu caracter personal pentru anii 2013-2018 și a Planului de acțiuni privind implementarea acesteia

<http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=350516>

¹⁷² http://www.ms.gov.md/?q=legislatie&field_legtip_tid=53

¹⁷³ Adoptat prin Hotărârea nr. 6 din 16.2.2012 a Guvernului

<http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=343439>

¹⁷⁴ Legea nr. 467 din 21.11.2003 „cu privire la informatizare și la resursele informaționale de stat” <http://lex.justice.md/md/313189/>

¹⁷⁵ Legea nr. 71 din 22.3.2007 „cu privire la registre” <http://lex.justice.md/md/325732/>

¹⁷⁶ Legea nr. 1069 din 22.06.2000 „cu privire la informatică”

<http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=312902>

¹⁷⁷ Legea nr. 880 din 22.01.1992 <http://lex.justice.md/md/312887/>

Accesul neautorizat la Registrul de stat al populației (deși în scădere) este una dintre inegalitățile înregistrate și examinate de CNPDCP în rapoartele sale anuale¹⁷⁸.

Conform studiului „Armonizarea piețelor digitale în cadrul Parteneriatului estic”, „se asigură într-o oarecare măsură libera circulație a echipamentelor și serviciilor de comunicații electronice peste granițele naționale.” Acesta a concluzionat în continuare faptul că „partajarea platformelor de facturare instalate în străinătate este interzisă; transferul datelor cu caracter personal în străinătate este restricționat și supus aprobării de către autoritatea de protecție a datelor”.¹⁷⁹

Operațiunile de dezvăluire a datelor cu caracter personal de către autoritățile din raioanele administrative de pe malul stâng al Fluviului Nistru vor fi desfășurate doar atunci când CNPDCP va avea posibilitatea de a realiza un control eficient al conformității unei astfel de prelucrări de date, conform prevederilor din Legea „cu privire la protecția datelor cu caracter personal”¹⁸⁰ și Hotărârea Guvernului nr. 1123 din 4.12.2010¹⁸¹ având în vedere faptul că situația privind protecția drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanelor în legătură cu prelucrarea datelor cu caracter personal are un impact direct asupra credibilității statului și a capacității de implementare a unei politici interne și externe eficiente în domeniul drepturilor omului.

În baza Hotărârii nr. 188 din 03.04.2012 a Guvernului, portalurile oficiale de pe Internet ale autorităților publice vor fi elaborate și administrate conform cadrului legal privind protecția datelor cu caracter personal și securitatea informațională. Însă, în practică, acest cadru legal, inclusiv principiile de prelucrare echitabilă și transparentă, nu a fost pus integral în aplicare.

Hotărârea nr. 1123 din 14.12.2010 a Guvernului nu a fost anulată, deși este întemeiată pe actul legislativ privind protecția datelor cu caracter personal care a fost anulată.

Mai mult, Ordinul nr. 78 din 1.6.2006 al MTIC¹⁸², Ordinul nr. 106 din 20.12.2010 al MTIC¹⁸³ vor fi revizuite pe baza celor mai bune practici internaționale din domeniile relevante.

Se recomandă ca utilizarea criptografiei să fie abordată și reglementată la nivel național. Se recomandă să se aibă în vedere măsuri de reducere la minim a

¹⁷⁸ www.datepersonale.md

¹⁷⁹ Raport de studiu „Armonizarea piețelor digitale în cadrul Parteneriatului estic”
<http://capacity4dev.ec.europa.eu/hiqstep/>

¹⁸⁰ Legea nr. 133 din 8 iulie 2011 cu privire la protecția datelor cu caracter personal

¹⁸¹ Cerințele de asigurare a securității datelor cu caracter personal atunci când sunt prelucrate în sistemele informatice de date cu caracter personal, astfel cum sunt aprobate prin Hotărârea Guvernului nr. 1123 din data de 14 decembrie 2010

<http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=350516>

¹⁸² <http://lex.justice.md/md/316454/>

¹⁸³ <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=337977>

efectelor negative ale utilizării criptografiei, în special cu privire la cercetarea infracțiunilor, fără a afecta utilizarea sa legitimă mai mult decât este strict necesar.

Rapoartele anuale ale CNPDCP privind progresele înregistrate pe anul 2014 cuprind sinteze de cauze privind principii de prelucrare ilegală a datelor cu caracter personal¹⁸⁴. Se oferă exemple, după cum urmează:

i. Apariția incidentelor de securitate în legătură cu prelucrarea datelor cu caracter personal stocate în sisteme de înregistrare gestionate de un furnizor de servicii de Internet

Având în vedere întinderea în mass-media a fenomenului de scurgere a informațiilor cu accesibilitate redusă care reprezintă date despre clienți/angajați „StarNet Soluții” LLC, pe data de 27 februarie 2015, CNPDCP a lansat un control ex-officio asupra legalității prelucrării datelor cu caracter personal și a desfășurat un control inopinat la controlorul de date cu caracter personal menționat anterior¹⁸⁵. Ca urmare a verificării ad-hoc efectuate, s-a constatat că există incidente de securitate în legătură cu prelucrarea datelor cu caracter personal stocate în sistemele de înregistrare gestionate de societatea menționată anterior. Inițial, controlorul a anunțat că au fost afectați 53 000 de subiecți ai datelor cu caracter personal. În urma investigațiilor, CNPDCP a anunțat și a stabilit că au fost afectate 153 000 de persoane. CNPDCP a emis o decizie de încetare operațiunilor de prelucrare a datelor cu caracter personal pentru informațiile plasate spre acces public nerestricționat în spațiul Internet. Judecătoria Buiucani a emis o Rezoluție pentru aplicarea sancțiunii în această cauză.¹⁸⁶

ii. Publicarea hotărârilor personalizate pe paginile web oficiale

Problema încălcării principiilor privind protecția datelor cu caracter personal prin publicarea de hotărâri judecătorești personalizate în sistemul de înregistrare creat pe portalul oficial www.csj.md este descrisă în raportul CNPDCP privind progresele înregistrate pe anul 2013 (p. 21-22) și 2014¹⁸⁷ (p. 64). În ciuda eforturilor CNPDCP, Curtea Supremă de Justiție nu a respectat cerințele de suspendare a activităților desfășurate cu încălcarea principiilor privind protecția datelor cu caracter personal și, după contestarea deciziei CNPDCP în procedura de contencios administrativ la Judecătoria Buiucani, pe baza hotărârii din 24 ianuarie 2014, aceasta a câștigat procesul în primă instanță. NCPDP a contestat hotărârea dată în primă instanță, considerând-o ilegală, însă pe data de 17 aprilie 2014, Colegiul civil și de contencios administrativ al Curții de Apel Chișinău a respins recursul și a susținut hotărârea primei instanțe.

¹⁸⁴ <http://datepersonale.md/md/rapoarte/>

¹⁸⁵ <http://datepersonale.md/file/dec1/decizias.pdf>

¹⁸⁶ Copii ale acestor documente sunt disponibile aici:

<http://www.datepersonale.md/en/newslst/1211/1/4766/>

<http://www.datepersonale.md/en/newslst/1211/1/4759/>

<http://datepersonale.md/md/newslst/1211/1/4769/>,

<http://datepersonale.md/md/newslst/1211/1/4802/>.

¹⁸⁷ <http://www.datepersonale.md/file/Raport/raport2014en.pdf>

Considerând că constatările Curții de Apel sunt eronate, CNPDCP a declarat recurs, care a fost respins de Colegiul civil, comercial și de contencios administrativ al Curții Supreme de Justiție, calificând acțiunea drept una inadmisibilă. Instanța nu a ținut cont de poziția CNPDCP cu privire la ingerința nefondată în viața privată a litiganților în urma publicării hotărârilor personalizate.¹⁸⁸ Mai mult, hotărârile personalizate ale instanțelor și ale curților de apel sunt publicate pe portalul <http://instante.justice.md/cms/> - proiectat pentru a deveni portalul oficial unic al tuturor instanțelor. Cadrul legal, care reglementează publicarea hotărârilor judecătorești, este Legea privind organizarea judecătorească¹⁸⁹. Conform prezentului act legislativ, hotărârile instanțelor, ale curților de apel și ale Curții Supreme de Justiție „se publică pe pagina web din Internet”, iar Consiliul Superior al Magistraturii este autorizat să reglementeze procedura în acest sens [articolul 10 alineatul (5)]. În prezent, se aplică Hotărârea nr. 472/21 din 18.12.2008 cu privire la aprobarea Regulamentului privind modul de publicare a hotărârilor judecătorești pe pagina web, însă s-au publicat amendamente în vederea consultării.

Este important ca aceste chestiuni să fie abordate, având în vedere faptul că dreptul la protecția datelor cu caracter personal și dreptul la accesul public la documente sunt două principii democratice fundamentale, iar în acele cazuri în care interesele subiacente ale acestor principii devin contradictorii, se recomandă să se facă o evaluare rezonabilă pornind de la faptul că ambele sunt de aceeași importanță.

iii. Dezvăluirea informațiilor cu privire la prenumele și numele de familie ale fondatorilor societăților din Moldova

Pe data de 25 noiembrie 2015, Judecătoria Buiucani a constatat că Î.S. „Camera Înregistrării de Stat” se face vinovată de comiterea infracțiunilor prevăzute la articolul 74 alineatul (1), alineatul (2) și alineatul (4) din Codul Contravențional.

CNPDCP a acuzat Î.S. „Camera Înregistrării de Stat” că a comis actul ilegal prevăzut la alineatul (4) din prezentul articol pentru dezvăluirea/comercializarea datelor cu caracter personal ale întreprinzătorilor către terțe părți, cu încălcarea articolelor 4, 5, 11, 12, 29 și 30 din Legea cu privire la protecția datelor cu caracter personal, a articolului 34 alineatul (1) din Legea privind înregistrarea de stat a persoanelor juridice și a întreprinzătorilor individuali și a articolului 7 alineatul (2) litera (c) din Legea cu privire la accesul la informații.

În acest sens, chiar dacă procedura legală a încetat ca urmare a expirării termenului de 3 luni - împrerurare care nu poate fi pusă pe seama Centrului din motivul că protocolul privind această infracțiune a fost întocmit pe data de 8 iunie 2015 și a fost trimis în instanță pe aceeași dată, instanța a decis că, în

¹⁸⁸ Avizul CNPDCP și alte informații despre această chestiune sunt disponibile pe portalul oficial al CNPDCP: <http://www.datepersonale.md/ru/newslst/1211/1/4586/>
<http://www.datepersonale.md/file/decizia%20csj/aici.pdf>.

¹⁸⁹ Legea nr. 514 din 06 iulie 1995 cu privire la organizarea judecătorească
<http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&id=312839>

această cauză, dezvăluirea datelor cu caracter personal ale întreprinzătorilor a fost ilegală.¹⁹⁰

B. Măsurile generale de supraveghere sau interceptare

Cadrul legal¹⁹¹ național în acest domeniu trebuie să fie revizuit și armonizat cu convențiile și instrumentele CoE.

Unii dintre FSI intervievați au semnalat faptul că se impune abrogarea Ordinului comun al Serviciului de Informații, Ministerul Afacerilor Interne, CCCEC (actualmente NAC) nr. 44, 249, 91 din 14.07.2008, având în vedere faptul că Legea nr. 45-XIII din 12.04.1994, care fundamentează adoptarea acestui act juridic, a fost abrogată.

În 2014, conform raportului „Drepturile Omului în Moldova” al Promolex, „utilizarea tehnologiilor de supraveghere video de către persoane fizice, autorități publice și, în special, Ministerul Afacerilor Interne, a început cu monitorizarea traficului rutier”. În acest sens, aceștia au observat „lipsa unui mecanism de control și a unui cadru legal adecvat pentru a permite ingerința în viața privată”¹⁹² Se recomandă să se aibă în vedere auditarea acestor instrumente ținându-se cont de cadrul legal privind protecția datelor cu caracter personal.

Unele persoane fizice s-au adresat CNPDCP invocând o presupusă încălcare a dreptului la viața privată prin interceptarea ilegală a apelurilor telefonice pe o perioadă lungă de timp. În baza informațiilor furnizate de CNPDCP, datele lor cu caracter personal au fost prelucrate de reprezentanți ai organelor de aplicare a legii prin interceptarea ilegală a apelurilor telefonice și colectarea de informații de la furnizorii de servicii de comunicații electronice „Orange” S.A. și „Moldcell” S.A. Dat fiind faptul că autoritatea de supraveghere națională pentru protecția datelor cu caracter personal nu este autorizată să exercite controlul asupra legalității prelucrării datelor cu caracter personal în cursul investigațiilor speciale, având în vedere faptul că numai autoritățile indicate în mod specific în actul legislativ nr. 59 din 29.3.2012 privind activitatea specială de investigații și judecătorul de instrucție, conform Codului de Procedură Penală, au obligații în acest sens, CNPDCP nu a avut succes deși s-a lansat un proces de investigații, care a implicat Ministerul Justiției, Procuratura Generală, Serviciul de Informații și Securitate, Ministerul Afacerilor Interne, inclusiv operatorii de telefonie mobilă „Orange” S.A. și „Moldcell” S.A. CNPDCP a afirmat că operatorii de telefonie mobilă au refuzat să depună materialele și informațiile relevante făcând

¹⁹⁰ Mai multe informații despre acest caz pot fi consultate aici:

<http://www.datepersonale.md/en/newslst/1211/1/4917/>

<http://datepersonale.md/file/acte/04-09-558.pdf>,

<http://datepersonale.md/md/newslst/1211/1/4793/>,

<http://datepersonale.md/md/newslst/1211/1/4810/>,

<http://datepersonale.md/md/newslst/1211/1/4830/>,

<http://datepersonale.md/md/newslst/1211/1/4851/>.

¹⁹¹ Secțiunea 5 din Codul de Procedură Penală nr. 122 din 14.03.2003, Legea nr. 59 din 29.03.2012 „privind activitatea specială de investigații” <http://lex.justice.md/md/343452/>

¹⁹² http://www.promolex.md/upload/publications/en/doc_1444027212.pdf

în mod nejustificat trimitere la prevederile articolului 212 din Codul de Procedură Penală, dar și faptul că, în conformitate cu prevederile Instrucțiunii numite, aceștia nu controlează și nu înregistrează operațiunile de interceptare ale reprezentanților Serviciului de Informații și Securitate și ai Ministerului Justiției, cărora li s-a solicitat să colecteze informațiile necesare cu implicarea magistraților, însă au transmis cererea Centrului Procuraturii Generale fără a furniza date suplimentare. Mai mult, Serviciul de Informații și Securitate a refuzat să ofere informații pe motivul că deține o parte din categoria de date secrete, iar Procurorul General a afirmat în mod categoric că, în urma controalelor desfășurate de către această autoritate, nu s-au constatat anumite operațiuni de interceptare a apelurilor telefonice în cadrul plângerilor adresate lor.¹⁹³ Astfel, CNPDCP a identificat nevoia de a revizui cadrul legal în acest domeniu.

Acordurile dintre furnizorii de servicii de Internet și clienți vor fi revizuite conform celor prevăzute la capitolul I din prezenta lucrare.

Se elaborează cursuri prin corespondență pe următoarele teme: „Modul de utilizare a modulului de măsurare a performanței din sistemul integrat de gestionare a cauzelor”, „Protecția datelor cu caracter personal”, „Sistemul integrat de gestionare a cauzelor”.¹⁹⁴

C. Respectarea vieții private la locul de muncă

Capitolul VI din Codul Muncii reglementează protecția datelor cu caracter personal. Cu toate acestea, trebuie să se dezvolte și să se implementeze un mecanism eficient pentru aplicarea cadrului legal privind protecția datelor cu caracter personal în acest domeniu. Se recomandă să se aibă în vedere o evaluare prealabilă a practicilor și a cadrului legal actual.

Secțiunea 2 din Strategia națională în domeniul protecției datelor cu caracter personal pentru anii 2013-2018¹⁹⁵ prevede faptul că „pe parcursul activității Centrului, au fost constatate multiple situații de încălcare a principiilor de prelucrare a datelor cu caracter personal, precum...neincluderea, în contractele de muncă, a obligației nedivulgării de către angajații operatorilor și persoanelor împuternicite de către aceștia a datelor cu caracter personal la care au avut acces, inclusiv după încetarea activității lor”. Până în 2018, se prevăd măsuri pentru acordarea de asistență controlorilor de date cu caracter personal la dezvoltarea declarațiilor de confidențialitate ca o clauză contractuală sau pentru a fi introduse în fișa postului, cu menționarea răspunderii civile, contravenționale sau penale în cazul încălcării unor astfel de declarații pentru persoanele care participă la procesul de prelucrare a datelor cu caracter personal (p. 1.7).

¹⁹³ <http://www.datepersonale.md/en/newsst/1211/1/4006/>

¹⁹⁴ Raport anual privind gradul de implementare al strategiei de reformă a sectorului justiției pentru anii 2014-2016 (perioada de raportare 2014)
http://www.justice.gov.md/public/files/file/reforma_sectorul_justitiei/rapoarte/2015/RAPORT_ANUAL_SRSJ_2014_ENGL.pdf

¹⁹⁵ <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=350516>

CNPDCP a constatat nerespectarea prevederilor Legii „cu privire la protecția datelor cu caracter personal” și a Hotărârii nr. 1123 din 14.10.2010 a Guvernului de către entitățile economice și Inspectoratul de Stat al Muncii¹⁹⁶. În aceste cazuri, CNPDCP a lansat un control pe baza unei plângeri depuse de un cetățean și a unei notificări privind o presupusă prelucrare ilegală a datelor cu caracter personal ale unor angajați.

Planul național de acțiuni pentru implementarea Acordului de Asociere Republica Moldova – Uniunea Europeană¹⁹⁷ prevede faptul că cele mai bune practici UE în domeniul protecției datelor cu caracter personal vor fi transpuse conform Planului de acțiune pentru implementarea Strategiei naționale în domeniul protecției datelor cu caracter personal pentru anii 2013-2018¹⁹⁸.

D. Asistența acordată de Autoritatea de Protecție a Datelor

Autoritățile de protecție a datelor joacă un rol important în investigarea, intervenția, sensibilizarea sau, în alte situații, rezolvarea cazurilor de ingerință în prelucrarea datelor cu caracter personal. Fără a aduce atingere celor de mai sus, rolul principal al statului este de a asigura protecția datelor cu caracter personal în sfera mai amplă a obligației lor de a garanta dreptul la viața privată și de familie.¹⁹⁹

Actul legislativ „cu privire la protecția datelor cu caracter personal” prevede faptul că „[c]ontrolul asupra corespunderii prelucrării datelor cu caracter personal cerințelor prezentei legi se efectuează de Centrul Național pentru Protecția Datelor cu Caracter Personal, care acționează în condiții de imparțialitate și independență.” (Articolul 19)

O propunere de modificare a Legii nr. 133 din 8.7.2011²⁰⁰ va include prevederi cu privire la competențele CNPDCP, inclusiv în domeniul activităților de investigații speciale.

Instrucțiunile și deciziile cu caracter normativ sunt publicate pe portalul datepersonale.md.²⁰¹

Autoritatea națională de protecție a datelor a îndrumat de câteva ori persoanele să depună o plângere în instanță date fiind resursele limitate pe care le deține pentru examinarea plângerilor specifice.

¹⁹⁶ Raportul anual privind progresele înregistrate pentru anul 2014, pagina 69
<http://datepersonale.md/file/Raport/raport2014en.pdf>

¹⁹⁷ Adoptat prin Hotărârea nr. 808 din 7.10.14 a Guvernului
<http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=354939>

¹⁹⁸ <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=350516>

¹⁹⁹ CoE CM/Rec(2014)6

²⁰⁰ O propunere de act legislativ pentru modificarea mai multor acte legislative, inclusiv Legea nr. 133 din 8.7.2011 <http://datepersonale.md/file/proiecte/ModificareLegea.pdf>

²⁰¹ <http://datepersonale.md/md/interne/>

E. Securitatea rețelei și a informațiilor

Strategia „Moldova Digitală 2020”²⁰² include măsuri privind securitatea informațiilor. Cu toate acestea, termenul pentru implementarea mai multor măsuri nu a fost respectat, ceea ce înseamnă că, în acest sens, cadrul juridic nu a fost adoptat, infrastructura esențială nu a fost definită, centrul CERT la nivel național nu a fost înființat, nu s-au desfășurat evenimente de dezvoltare a capacităților etc.

La data de 29.10.2015, Guvernul a adoptat Programul național de securitate cibernetică a Moldovei pentru 2016-2020 prin Hotărârea nr. 811²⁰³.

Conform celor prevăzute de aceasta, conceptul securității cibernetice se bazează pe mai multe principii, inclusiv „protecția drepturilor și libertăților fundamentale ale omului”. Reprezentanții MTIC au recunoscut faptul că acest program ar trebui să fie transformat într-o strategie națională și ar trebui să se adopte un plan de acțiune specific pentru adoptarea acestui document.

În 2016, se va impune o expertiză internațională pentru punerea în aplicare a acestui document de politică, în special în ceea ce privește redactarea cadrului legal, clasificarea informațiilor, reglementarea competențelor actorilor cheie, punerea în aplicare a cerințelor internaționale minime, care decurg din standardele internaționale, educația persoanelor, elaborarea și implementarea de standarde în acest domeniu etc.

²⁰² Hotărârea nr. 857 din 31.10.2013 a Guvernului <http://lex.justice.md/md/350246/>

²⁰³ Hotărârea nr. 811 din 29.10.2015 a Guvernului

<http://lex.justice.md/viewdoc.php?action=view&view=doc&id=361818&lang=1>

V. EDUCAȚIE ȘI ALFABETIZARE

Acest capitol se referă la dreptul la educație, consacrat prin articolul 2 din Protocolul 1 la Convenția CEDO.

Comitetul de Miniștri²⁰⁴ al CoE încurajează crearea, prelucrarea și accesarea de conținut educațional, cultural și științific în formă digitală, pentru a asigura exprimarea tuturor culturilor și accesibilitatea la Internet în toate limbile, inclusiv cele indigene. Se recomandă ca utilizatorii de Internet să aibă posibilitatea de a accesa liber pe Internet lucrări de cercetare și culturale finanțate public. Accesul la materialele din patrimoniul digital, care se află în domeniul public, se recomandă a fi de asemenea liber, cu aplicarea unor restricții rezonabile. Condițiile de acces la cunoștințe sunt admise în anumite cazuri pentru a răsplăti titularii de drepturi pentru munca lor în limitele excepțiilor admisibile la protecția proprietății intelectuale.

Utilizatorii de Internet ar trebui să aibă capacitatea de a dobândi informații de bază, educație, cunoștințe și competențe pentru a-și exercita drepturile omului și libertățile fundamentale pe Internet. Aceasta este în concordanță cu standardul²⁰⁵ Comitetului de Miniștri al CoE care promovează dezvoltarea competenței informatice ca o cerință preliminară fundamentală pentru accesul la informații, exercitarea drepturilor culturale și dreptul la educație prin TIC.

Programele și inițiativele de competență informatică permit utilizatorilor de Internet să analizeze în mod critic precizia și fiabilitatea conținutului de pe Internet. Se recomandă statelor să ia măsuri pentru a facilita accesul la dispozitivele TIC și a promova educația pentru a permite tuturor persoanelor, în special copiilor, să obțină competențele necesare pentru a lucra cu o gamă largă de TIC și a evalua calitatea informațiilor, în special a celor care ar putea să le dăuneze²⁰⁶.

A. Accesul online la educație și la conținutul cultural, științific, academic și de altă natură în limbile oficiale

Republica Moldova a aderat la și a ratificat Protocolul nr. 1 la Convenția CEDO²⁰⁷, care a adăugat drepturi fundamentale noi la cele protejate prin Convenție, inclusiv dreptul la educație.

Articolul 35 din Constituția Republicii Moldova prevede faptul că dreptul la educație „Dreptul la învățătură este asigurat prin învățământul general

²⁰⁴ CM Rec(2007)16 a CoE

<https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1207291&Site=CM&BackColorInternet=9999CC&BackColorIntranet=FFBB55&BackColorLogged=FFAC75>

²⁰⁵ CoE CM (2005)56 final 13 mai 2005

[https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=CM\(2005\)56&Ver=final&Language=lanEnglish&Site=COE&BackColorInternet=DBDCF2&BackColorIntranet=FDC864&BackColorLogged=FDC864](https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=CM(2005)56&Ver=final&Language=lanEnglish&Site=COE&BackColorInternet=DBDCF2&BackColorIntranet=FDC864&BackColorLogged=FDC864)

²⁰⁶ CoE CM Rec(2014)6

[https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=CM/Rec\(2014\)6&Language=lanEnglish&Site=COE&BackColorInternet=DBDCF2&BackColorIntranet=FDC864&BackColorLogged=FDC864](https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=CM/Rec(2014)6&Language=lanEnglish&Site=COE&BackColorInternet=DBDCF2&BackColorIntranet=FDC864&BackColorLogged=FDC864)

²⁰⁷ <http://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/009>

obligatoriu, prin învățământul liceal și prin cel profesional, prin învățământul superior, precum și prin alte forme de instruire și de perfecționare”²⁰⁸. Nu se face nicio diferență între mediul online și cel offline.

Guvernul și Parlamentul au adoptat mai multe documente de politică strategică²⁰⁹ care includ anumite măsuri pentru asigurarea dreptului la educație, inclusiv a accesului la cunoștințe. Fondurile alocate pentru punerea în aplicare a acestor măsuri ar putea îngreuna realizarea obiectivelor.

Guvernul a adoptat Strategia Națională de Dezvoltare a Culturii Moldovei „Cultura 2020”²¹⁰. Misiunea Strategiei este de a asigura pentru sfera culturală un cadru de politică coerent, eficient și pragmatic pe baza priorităților definite în prezentul document. Conform viziunii strategice, până în 2020 Moldova va avea un sector cultural consolidat, independent și creativ, precum și un patrimoniu cultural protejat care este integrat în politicile naționale și regionale, inclusiv acțiuni de dezvoltare durabilă: educaționale, sociale, economice, turistice și de mediu. Cu toate acestea, finanțarea insuficientă și utilizarea ineficientă a resurselor alocate pentru cultură ar putea îngreuna realizarea obiectivelor.

Moldova va promova cooperarea cu UE în toate domeniile de dezvoltare și demonstrație civilă, științifică, de cercetare și tehnologică pe baza beneficiului reciproc și sub rezerva protecției adecvate și eficiente a drepturilor de proprietate intelectuală.²¹¹ Guvernul a planificat și a aprobat măsuri de implementare a acestui obiectiv²¹².

B. Accesul la educație și cunoaștere digitală pentru exercitarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale pe Internet

Se înțelege clar faptul că se recunoaște importanța unei economii digitale puternice pentru inovație, creștere, locuri de muncă și competitivitate în Moldova.

Competențele digitale, competențele în matematică, știință și tehnologie fac parte din rezultatele educaționale din „Codul educației”²¹³. Același act legislativ prevede faptul că statul va garanta formarea competențelor digitale de bază pentru adulți în baza condițiilor stabilite de Ministerul Educației²¹⁴. Actele juridice secundare pentru punerea în aplicare a prevederilor stipulate în Codul

²⁰⁸ http://lex.justice.md/document_rom.php?id=44B9F30E:7AC17731

²⁰⁹ Documentele de politică pot fi consultate aici: <http://edu.gov.md/ro/content/politici-educationale-nationale-0>

²¹⁰ Hotărârea nr. 271 din 9 aprilie 2014 a Guvernului
<http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=352588>

²¹¹ http://eeas.europa.eu/moldova/pdf/eu-md_aa-dcfta_en.pdf

²¹² Hotărârea nr. 808 din 7.10.2014 a Guvernului, capitolul 24
<http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=354939>

²¹³ Articolul 11 alineatul (2) litera (d), Codul nr. 152 din 17.7.2017 al educației
<http://lex.justice.md/md/355156/>

²¹⁴ Articolul 126 alineatul (2), Codul nr. 152 din 17.7.2017 al educației
<http://lex.justice.md/md/355156/>

educației vor fi elaborate până la sfârșitul anului 2016²¹⁵. Conform informațiilor oferite de Ministerul Educației, dintre cele 104 acte juridice secundare prevăzute a fi adoptate în vederea punerii în aplicare a „Codului educației”, 42 au fost adoptate în 2015.

Guvernul a adoptat de asemenea Strategia de dezvoltare a educației pentru 2014-2020 „Educația 2020”²¹⁶ și Strategia de dezvoltare a învățământului vocațional/tehnic pentru 2013-2020²¹⁷. Asemenea altor cazuri, finanțarea alocată pentru punerea în aplicare a acestor măsuri ar putea îngreuna realizarea obiectivelor.

Instituțiile de învățământ și formare vocațională au fost cooptate în cadrul activității preliminare de înființare a unor centre de excelență și de reorganizare a rețelei de învățământ și formare vocațională. S-au dezvoltat standarde ocupaționale noi și s-a lansat un proiect pilot privind formarea profesională duală. Noua lege privind profesiile se află încă în așteptarea aprobării de către Parlament.²¹⁸

Creșterea gradului de alfabetizare digitală, dezvoltarea competențelor digitale și incluziunea digitală reprezintă unul dintre obiectivele generale ale Strategiei „Moldova Digitală 2020”. Guvernul a prevăzut să dezvolte (i) programul privind alfabetizarea digitală în educația generală obligatorie, (ii) programul privind formarea continuă și incluziunea digitală „competențe digitale pentru toți” și (iii) programul privind accesul la echipamente și software pentru procesul educațional.²¹⁹ Aceste documente de politică nu au fost încă adoptate.

Strategia de creștere a competitivității industriei tehnologiei informației (2015-2021)²²⁰, care are la bază mai multe priorități, inclusiv excelența în educația IT și care urmărește să crească numărul angajaților din industria IT (18 000) până în 2021.

Asigurarea competențelor tehnologice necesare pentru funcționarii publici este o cerință preliminară pentru îmbunătățirea prestării serviciilor publice și sporirea productivității în operațiunile guvernamentale din procesul e-Transformare²²¹. Sunt necesare competențe și cunoștințe noi în cadrul unei noi

²¹⁵ Hotărârea nr. 808 din 7.10.2014 a Guvernului, p. 123

<http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=354939>

²¹⁶ Adoptată prin Hotărârea nr. 944 din 14.11.2014 a Guvernului

<http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=355494>

²¹⁷ Adoptată prin Hotărârea nr. 97 din 1.2.2013 a Guvernului

<http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=346695>

²¹⁸ http://eeas.europa.eu/enp/pdf/2015/repulic-of-moldova-enp-report-2015_en.pdf

²¹⁹ Hotărârea Guvernului privind Strategia națională de dezvoltare a societății informatice „Moldova Digitală 2020”

²²⁰ Hotărârea nr. 254 din 14 mai 2015 a Guvernului

<http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=358621>

²²¹ Hotărârea nr. 710 din 20 septembrie 2011 a Guvernului

culturi instituționale pentru o guvernare conectată, accesibilă și care integrează tehnologia informației²²².

Guvernul a dezvoltat și a pus în aplicare diverse programe pentru funcționarii publici, inclusiv pentru cei care lucrează în divizia e-Transformare a autorităților publice centrale. Reprezentanții autorităților publice locale au participat de asemenea la evenimente organizate în contextul Programului e-Transformare. Aceste programe nu sunt obligatorii în sectorul public.

Așa cum s-a menționat anterior, conform Raportului Global privind Tehnologiile Informaționale (2015), în privința competențelor, Moldova s-a plasat pe locul 71 din cele 143 posibile (valoarea 5,0 din 7)²²³.

Conform Raportului „Armonizarea piețelor digitale în cadrul Parteneriatului estic”²²⁴, nu există un studiu complet asupra prezentării generale a situației competențelor digitale în Moldova. Mai mult, autorii acestei lucrări consideră că „Ministerul Muncii, care este responsabil de analiza nevoilor ocupaționale, nu are o abordare generală de stabilire a cerințelor și competențelor pentru a concorda locurile de muncă cu educația”. Așadar, ca o primă etapă, autorul consideră că se impune „un sondaj de opinie privind „deficiențele de competențe digitale” pentru a clarifica problema cu care se confruntă autoritățile responsabile” și că „trebuie să existe o concentrare coordonată asupra dezvoltării de competențe digitale și simulării pieței TIC în cadrul unei piețe internaționale deschise a competențelor IT”.

Au fost implementate proiecte privind introducerea educației STEM și dezvoltarea competențelor antreprenoriale, însă acestea sunt în mare parte în fazele de pilot sau susținute de donatori (de exemplu, programul pilot de calcul 1 la 1, pilotarea unei programe noi pentru informatică, robotică). Toate inițiativele sunt supuse unei constrângerii bugetare în derularea lor în educație.

În pofida evoluției ample în asimilarea Internetului, a potențialului de creștere a serviciilor de Internet și a planificării în aceste domenii, o mare parte din populația Moldovei încă nu are acces la Internet, iar competențele lor TIC sunt insuficiente pentru a valorifica la maxim oportunitățile pe care le poate oferi Internetul. Se recomandă guvernelor să analizeze cum să sprijine anumite grupuri pentru a le integra în societatea Internetului pentru ca acestea să beneficieze de aceste inițiative. Lansarea de acțiuni coordonate poate ajuta la includerea celor care încă nu sunt conectați în rândul celor care beneficiază de viitoarea creștere TIC și la conectarea segmentelor digitale divizate.

²²² Hotărârea nr. 808 din 7.10.2014 a Guvernului, capitolul 24
<http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=354939>

²²³ http://www3.weforum.org/docs/WEF_GITR2015.pdf

²²⁴ Raport de studiu „Armonizarea piețelor digitale în cadrul Parteneriatului estic”
<http://capacity4dev.ec.europa.eu/hiqstep/document/harmonisation-digital-markets-eastern-partnership-study-report>

Se impune continuarea reformei în educație, inclusiv formarea vocațională și educația, pentru a o armoniza cu cerințele pieței muncii²²⁵.

Se recomandă să se proiecteze și să se implementeze la nivel național programe de dezvoltare a competenței informatice considerate a fi o cerință preliminară fundamentală pentru accesul la informații, exercitarea drepturilor culturale și a dreptului la educație prin instrumente TIC²²⁶.

²²⁵ http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-14-229_en.htm

²²⁶ Această acțiune este conformă cu Declarația Comitetului de Miniștri privind drepturile omului și statul de drept în societatea informațională CM (2005)56
[https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=CM\(2005\)56&Ver=final&Language=lanEnglish&Site=COE&BackColorInternet=DBDCF2&BackColorIntranet=FDC864&BackColorLogged=FDC864](https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=CM(2005)56&Ver=final&Language=lanEnglish&Site=COE&BackColorInternet=DBDCF2&BackColorIntranet=FDC864&BackColorLogged=FDC864)

VI. COPIII ȘI TINERII

Copiii și tinerii au dreptul la protecție specială și orientare atunci când utilizează Internetul. În cazul în care conținutul pe care l-au publicat le compromite demnitatea, securitatea și viața privată sau poate fi în detrimentul lor în viitor, acesta ar trebui să fie șters, la cererea acestora, în cel mai scurt timp posibil. Aceștia ar trebui să fie de asemenea protejați de ingerința în bunăstarea lor fizică, psihică și morală, în special în privința exploatării și abuzului sexual.²²⁷

Standardele legale ale CoE în vederea consolidării protecției drepturilor omului pe Internet includ protecția drepturilor copilului pe Internet. Aceste instrumente juridice au caracter obligatoriu pentru statele membre și stabilesc standarde comune minime pentru efortul lor comun de a proteja drepturile omului online.

Convenția de la Budapesta stabilește o abordare comună de clasificare a infracțiunilor legate de sistemele informatice și vizează eficientizarea cercetării penale cu privire la astfel de infracțiuni. Conform acestui instrument juridic, orice conduită asociată cu pornografia infantilă trebuie să fie clasificată drept infracțiune în statele părți la această Convenție.

Convenția de la Lanzarote reacționează la riscurile la care pot fi expuși copiii atunci când folosesc Internetul, prin aplicarea de sancțiuni penale pentru pornografie infantilă online și ademenire în scopuri sexuale, mai exact acostarea copiilor în scopuri sexuale.

Convenția 108 asigură respectarea drepturilor fundamentale ale omului în privința prelucrării datelor cu caracter personal. Copiii sunt titulari ai drepturilor la protecția datelor în baza Convenției și trebuie să se acorde o atenție specială pregătirii copiilor pentru exercitarea dreptului lor la protecția datelor.

Recomandarea CM/Rec(2014)6²²⁸ lansează un apel la adresa statelor membre să promoveze în mod activ Ghidul privind drepturile omului pentru utilizatorii de Internet. Ghidul promovează respectarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale actuale în contextul utilizării Internetului. Acesta servește drept instrument pentru utilizatorii de Internet pentru a învăța despre drepturile omului online și căile de recurs disponibile pentru orice restrângeri. Acesta prevede totodată în mod specific faptul că copiii și tinerii au dreptul la protecție specială și orientare atunci când utilizează Internetul.

Recomandarea CM/Rec(2012)4²²⁹ solicită o protecție mai bună împotriva conținutului și comportamentului dăunător, accentuând nevoia unei abordări echilibrate și a diseminării celor mai bune practici, considerând că rețelele de socializare joacă un rol din ce în ce mai important în viața copiilor și a tinerilor.

²²⁷ Recomandarea CM/Rec(2014)6 a CoE

²²⁸ Ibid

²²⁹ Recomandarea CM/Rec(2012)4 Comitetului de Miniștri către statele membre „cu privire la protecția drepturilor omului în contextul rețelelor de socializare”

Recomandarea CM/Rec(2009)5²³⁰ evidențiază necesitatea de a oferi copiilor cunoștințele, competențele, înțelegerea, atitudinile, valorile și conduita în contextul drepturilor omului, care sunt necesare pentru a participa în mod activ în viața socială și publică și pentru a acționa în mod responsabil cu respectarea drepturilor altor persoane.

Recomandarea CM/Rec(2008)6²³¹ subliniază necesitatea de a asigura o filtrare adecvată pentru copii și tineri în ceea ce privește conținutul care presupune un risc de vătămare, în același timp precizând că statele membre vor evita să filtreze Internetul din alte motive decât cele prevăzute la articolul 10 alineatul (2) din Convenția CEDO.

Recomandarea Rec(2006)12²³² face apel la statele membre să dezvolte o strategie coerentă de alfabetizare și formare a competențelor informatice, care să ajute copiii în pregătirea lor, iar cadrele didactice ale acestora să valorifice la maxim serviciile și tehnologia informațională și comunicațională.

Declarația Comitetului de Miniștri din 20 februarie 2008²³³ afirmă că nu ar trebui să existe o înregistrare permanentă accesibilă a conținutului creat de copii pe Internet, care să le provoace demnitatea, securitatea și viața privată sau care să îi facă vulnerabili în alt fel acum sau într-o etapă ulterioară din viața lor.

În 2015, cu ocazia Zilei Internaționale a Copilului, CoE și Agenția UE pentru Drepturi Fundamentale au lansat Manualul de drept european privind drepturile copilului. Acesta este primul ghid complex al dreptului european în domeniul drepturilor copilului, care ține cont de jurisprudența CEDO și a Curții de Justiție a Uniunii Europene. Acesta conține trimiteri la Carta Socială Europeană și la deciziile Comitetului European al Drepturilor Sociale, precum și la alte instrumente CoE.

A. Dreptul copiilor și al tinerilor de a-și exprima liber părerile și de a participa la edificarea societății

În pofida ratificării de către Moldova a instrumentelor juridice menționate anterior și a eforturilor de a pune în aplicare dreptul copiilor la nivel național, există multe obstacole în exercitarea drepturilor copiilor, inclusiv dreptul la libertatea de exprimare, rămase neabordate. Conform părților intervievate, înainte de a se lua măsuri pentru punerea în aplicare a instrumentelor juridice internaționale, inclusiv a Convenției de la Lanzarote, trebuie să se întreprindă o evaluare.

²³⁰ Recomandarea CM/Rec(2009)5 „a Comitetului de Miniștri către statele membre cu privire la măsurile de protecție a copiilor contra informației și comportamentului dăunător și de promovare a participării lor active la formarea noului mediu informațional și comunicațional”

²³¹ Recomandarea CM/Rec(2008)6 „privind măsurile de promovare a respectării libertății de exprimare și informare cu privire la filtrarea pe Internet

²³² Recomandarea Rec(2006)12 „privind pregătirea copiilor pentru noul mediu al informației și comunicațiilor”

²³³ Declarația Comitetului de Miniștri „privind protecția demnității, securității și vieții private a copiilor pe Internet” (20 februarie 2008)

Constituția Republicii Moldova (articolul 32) și Legea „cu privire la libertatea de exprimare” (articolul 3) prevede dreptul la libertatea de opinie și de exprimare. Aceste acte juridice nu prevăd faptul că de acest drept beneficiază exclusiv adulții.

În Legea „privind drepturile copilului”²³⁴ dreptul copilului la libertatea de exprimare nu este inclus oficial ca drept al omului. Însă, se face trimitere la alte acte legislative.

În Strategia sectorială „de dezvoltare a educației - Educația 2020” se stabilește că, deși există exemple de cazuri în care s-a solicitat opinia copiilor la școală, această practică nu este sistematică, permanentă și uniformă²³⁵. În acest document de politică au fost incluse un obiectiv și acțiuni specifice „pentru sporirea gradului de participare a elevilor în procesul decizional, inclusiv elaborarea, implementarea și evaluarea de politici educaționale” (p. 7.2). Constrângerile bugetare și lipsa experienței în acest domeniu sunt doi dintre factorii care ar putea avea un impact negativ asupra implementării acestui document de politică.

Recunoașterea copiilor ca subiecți deplin ai drepturilor presupune nu doar modificarea legilor și a politicilor, ci și schimbarea atitudinii. Se recomandă să se aibă în vedere dezvoltarea capacităților cu scopul de a partaja cele mai bune practici în acest sens.

Se recomandă ca respectarea, protejarea și promovarea dreptului copiilor la libertatea de exprimare să fie în centrul oricărei reforme din domeniu care îi vizează. Copiii, inclusiv cei cu dizabilități, se recomandă a fi de asemenea consultați în procesele relevante.

Se recomandă ca Strategia națională pentru protecția copilului pe anii 2014-2020²³⁶ să fie suplimentată de obiective care să abordeze probleme de actualitate, inclusiv riscurile pe care le prezintă mediul online și avantajele pe care le prezintă instrumentele TIC. În continuare, se recomandă să se elaboreze și să se adopte un plan de acțiune detaliat pentru punerea în aplicare a obiectivelor stabilite prin strategie.

B. Accesul la informații într-un limbaj adecvat vârstei lor și instruire asigurată de profesorii, educatorii și părinții sau tutorii lor în ceea ce privește utilizarea sigură a Internetului, inclusiv modul de menținere a vieții lor private

Constituția Republicii Moldova (articolul 34) și Legea „privind accesul la informație” (articolul 5) reglementează dreptul de acces la informații. Aceste acte juridice nu prevăd faptul că de dreptul la informații beneficiază exclusiv adulții.

²³⁴ Legea nr. 338 din 12.12.1994 <http://lex.justice.md/viewdoc.php?id=311654&lang=1>

²³⁵ Hotărârea nr. 944 din 14.11.2014 a Guvernului
<http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=355494>

²³⁶ Adoptată prin Hotărârea nr. 434 din 10.6.2014 a Guvernului
<http://lex.justice.md/md/353459/>

S-au înregistrat cazuri de încălcare a principiilor privind prelucrarea datelor cu caracter personal „prin metoda dezvăluirii de către instituțiile media și lucrătorii medicali sau din învățământ a informațiilor cu caracter personal despre copii în cadrul interviurilor personalizate, efectuate pe teritoriul instituțiilor medicale și educationale”²³⁷.

Strategia națională pentru protecția copilului 2014-2020²³⁸ nu include măsuri în ceea ce privește accesul la informații într-un limbaj adecvat vârstei lor și instruirea asigurată de profesorii, educatorii și părinții sau tutorii lor în ceea ce privește utilizarea sigură a Internetului, inclusiv modul de menținere a vieții lor private.

Strategia „Educație 2020” prevede faptul că dezvoltarea și instituționalizarea mecanismelor de consultare a opiniei tuturor copiilor, fără discriminare, la toate nivelurile educației, se recomandă a fi în conformitate cu standardele internaționale privind participarea copiilor. Aceasta prevede totodată faptul că programa va fi revizuită, iar cadrele didactice vor fi formate pentru a-i ajuta să înțeleagă conceptul de opinie a unui copil (obiectivul special 7.2). În plus, se prevede să se dezvolte și să se instituționalizeze un mecanism de consultare a tuturor copiilor fără discriminare, la toate nivelurile educației, conform standardelor internaționale privind participarea.

În privința accesului copiilor la Internet, datele disponibile sugerează că peste 68% dintre copiii cu vârste cuprinse între 12 și 16 ani accesează Internetul între orele 14:00 și 22:00. Peste ¼ dintre copii accesează Internetul la orele dimineții, momentul zilei prevăzut pentru studii (în cursul anului școlar). Băieții accesează Internetul mai frecvent dimineața (32%), iar fetele - noaptea (15,6%). Copiii din zonele urbane accesează Internetul noaptea (16,7%) mai mult decât copiii din zonele rurale (13,3%)²³⁹. Se recomandă ca aceste preocupări să fie abordate mai detaliat.

Conform Promolex, instituțiile mass-media „au continuat să publice materiale care cresc vulnerabilitatea minorilor”. Aceasta se face „prin divulgarea de date și informații cu caracter personal care permite simpla identificare a persoanelor în cauză, fără a fi luate în calcul efectele psihologice și sociale.”²⁴⁰

C. Accesul la informații despre conținut și comportament ilegal online (spre exemplu hărțuire online), precum și posibilitatea de a reclama un conținutul presupus a fi ilegal

Reprezentanți ai organizațiilor nonguvernamentale, inclusiv „La Strada”, au declarat că există un vid internațional în ceea ce privește siguranța online a

²³⁷ <http://datepersonale.md/file/acte/Strategia%20Personal%20Data%20ENG.pdf>

²³⁸ Adoptată prin Hotărârea nr. 434 din 10.6.2014 a Guvernului
<http://lex.justice.md/md/353459/>

²³⁹ http://lastrada.md/publicatii/ebook/Studiu_siguranta_online_en.pdf

²⁴⁰ Raportul „Drepturile Omului în Moldova” (2014)
http://www.promolex.md/upload/publications/en/doc_1444027212.pdf

copiilor și riscurile de utilizare neinformată și neprotejată a tehnologiilor informaționale.²⁴¹

Inspectoratul General al Poliției a pus la dispoziție date și informații în legătură cu infracțiunile privind viața sexuală comise împotriva copiilor. Însă, aceste informații și date nu sunt întotdeauna precise și concludente.

Conform informațiilor furnizate de ANRCETI, în 2014 s-a lansat Telefonul copilului 116111 în Moldova. Acest serviciu a fost conceput să ajute copiii care au nevoie de îngrijire și protecție. Acesta le oferă ocazia să ia legătura cu diverse organizații și resurse, să își exprime preocupările, să vorbească despre aspecte care îi afectează direct și să contacteze pe cineva în caz de urgență. Apelurile la acest număr sunt gratuite pentru toți utilizatorii de telefonie din rețeaua fixă și/sau mobilă, iar accesul la acest număr nu este condiționat de o programare prealabilă. Serviciul este furnizat 7 zile pe săptămână (24/24). Acesta va fi furnizat 7/24. Acest număr a fost alocat către JSC „Moldtelecom” în baza unei licențe care va fi utilizată în intervalul 1 iunie 2014 - 31 decembrie 2016. Această parte a oferit soluția tehnică pentru implementarea serviciului 116111 la Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei, care a organizat serviciul și a contractat „La Strada” ca furnizor de servicii. Pentru a asigura funcționarea corespunzătoare a serviciului, Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei a aprobat Regulamentul și standardele minime de calitate pentru acest serviciu „privind organizarea și funcționarea telefonului gratuit al copilului”.²⁴²

În Hotărârea nr. 808 din 7.10.2014²⁴³, Guvernul a prevăzut dezvoltarea și promovarea acestui serviciu.

S-au înregistrat întârzieri în implementarea măsurilor incluse într-o serie de documente de politică, inclusiv cel privind protecția copilului pentru 2014-2020²⁴⁴ și cel privind educația favorabilă incluziunii în Moldova pentru 2011-2020²⁴⁵ ²⁴⁶.

Pentru a preveni un comportament online riscant și a oferi soluții prompte pentru copiii care au nevoie de sprijin în situații dificile, „La Strada” a precizat că este benefic să se promoveze telefonul gratuit de informare și consiliere la nivel național, prevăzut cu posibilitatea unui dialog. Acest serviciu poate oferi copiilor, părinților și cadrelor didactice consiliere prin telefon cu privire la riscurile online, paginile web care sunt adecvate pentru anumite grupuri de vârstă și care

²⁴¹ Vă rugăm să consultați versiunea integrală a Apelului la adresa <http://sigurantacopii.lastrada.md/en/call-for-the-mobilization-of-the-authorities-for-a-priority-approach-of-sexual-exploitation-and-abuse-of-children-in-the-online-environment/>

²⁴² http://en.anrceti.md/116111_asistenta_telefon_copii

²⁴³ Guvernul a aprobat Hotărârea nr. 808 cu privire la aprobarea Planului național de acțiuni pentru implementarea Acordului de Asociere Republica Moldova – Uniunea Europeană (PNAA) în perioada 2014-2016

<http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=354939>

²⁴⁴ Adoptată prin Legea nr. 434 din 10.6.2014 <http://lex.justice.md/md/353459/>

²⁴⁵ Adoptată prin Hotărârea nr. 523 din 11.7.2011 a Guvernului

<http://lex.justice.md/viewdoc.php?action=view&view=doc&id=339343&lang=1>

²⁴⁶ <http://www.e-democracy.md/files/euromonitor-07-2014-07-2015en.pdf>

sunt de evitat, consiliere psihologică, legătura cu specialiști sau autorități pentru rezolvarea unor probleme complexe etc.²⁴⁷

Conform informațiilor oferite de „La Strada”, copiii și adulții pot reclama pe portalul informațional www.siguronline.md conținutul ilegal și vătămător de pe Internet (spre exemplu, suspiciuni că există copii care trimit sau postează online fotografiile lor sau ale colegilor lor în postura de nud, pagini web de Internet care conțin imagini cu copii nud, pagini web care conțin imagini pornografice ale adulților care devin ușor accesibile copiilor, conversații directe dintre un adult și un copil, în care adultul îi solicită copilului să trimită sau să posteze fotografii nud, să se întâlnească offline sau să întrețină relații sexuale etc.). Specialiștii de la Centrul Internațional „La Strada” au oferit îndrumări și consiliere în ceea ce privește utilizarea sigură a Internetului:

- E-mail: helpline@siguronline.md
- Skype: [sigur.online](https://www.skype.com/en/contacts/siguronline)
- Apel verde 0 800 77777 (gratuit, anonim și confidențial).

În plus, părinții au fost încurajați de „La Strada” să acceseze resursele specializate de asistență informațională (de exemplu, ghidul părintelui responsabil (doar în limba română, legătură) sau alte surse existente online). Pentru a preveni activitățile ilegale (pornografia infantilă, traficul de droguri, furtul de date informatice etc.) în care copiii apar ca martori sau victime, părinții/copiii au fost încurajați să apeleze la Centrul pentru Combaterea Crimelor Informatice din cadrul Inspectoratului General al Poliției (tel: 022 577 177, e-mail: ccci@mai.gov.md).²⁴⁸

Conform părților intervievate, trebuie să se aibă în vedere o evaluare a situației actuale, o planificare detaliată și implementarea programelor pentru a asigura accesul la informații despre conținut și comportament online ilegal (spre exemplu, hărțuirea online), precum și posibilitatea de a reclama un presupus conținut ilicit.

D. Acordarea protecției speciale copiilor pentru a preveni imixtiunea în bunăstarea lor fizică, psihică și morală

Problema protecției copiilor împotriva exploatării sexuale și a abuzului online este efectivă și alarmantă pentru Moldova. Un studiu național elaborat de „La Strada” arată că 13,3% dintre copiii intervievați au fost expuși vizualizării de imagini pornografice, alți 12% sunt hărțuiți online și nu știu cum să reacționeze, în timp ce 11% dintre cei intervievați (dintre care 29% copii cu vârsta de 12 ani) au avut de-a face cu propuneri indecente făcute de persoane pe care aceștia le-au întâlnit pe Internet ²⁴⁹. Un alt studiu, care a fost realizat de Centrul Național de Prevenire a Abuzului față de Copii, arată că 53% din populația țării consideră că există în Moldova grupuri de copii și tineri care prezintă un risc ridicat de

²⁴⁷ http://lastrada.md/publicatii/ebook/Studiu_siguranta_online_en.pdf

²⁴⁸ http://lastrada.md/publicatii/ebook/Studiu_siguranta_online_en.pdf

²⁴⁹ <http://sigurantacopii.lastrada.md/rapoarte/>

implicare în activități sexuale în schimbul banilor sau al altor beneficii.²⁵⁰ Conform unui număr de părți intervievate, „au trecut 4 ani de la ratificarea de către Republica Moldova a Convenției de la Lanzarote, inclusiv încă unul, însă nu s-a adoptat până acum niciun document oficial în acest sens de către legiuitor”. Acestea au mai adăugat faptul că „autoritățile moldovene s-au limitat doar la înființarea Centrului pentru Combaterea Crimelor Informatice din cadrul Inspectoratului General al Poliției, însă o singură entitate polițienească nu poate înlocui răspunsul complex și holistic al statului la infracțiuni de natură sexuală comise împotriva copiilor, inclusiv în mediul online”.²⁵¹ Moldova se află în curs de implementare a „Strategiei privind protecția copilului pentru 2014-2020”²⁵² pentru a reduce numărul copiilor instituționalizați, a preveni și a combate violența împotriva copiilor și a preveni exploatarea, precum și pentru a ajuta familiile să echilibreze munca și viața de familie. Se precizează totodată că „copiii - victime ale violenței, neglijenței și exploatării continuă să fie victimizate în sistemul justiției, mass-media, Internet”²⁵³. Planul de acțiune pentru dezvoltarea Strategiei naționale de protecție a copilului 2014-2020 nu a fost încă adoptat. Guvernul a planificat aprobarea acestui document până la sfârșitul anului 2016²⁵⁴.

Cu privire la lupta împotriva traficului de ființe umane, s-au elaborat proceduri standard de funcționare conform standardelor UE și bunelor practici. În iulie 2014 au fost aprobate instrucțiuni privind echipele comune de intervenție de către un grup de lucru interdepartamental, care este constituit din oficiali ai Procuraturii Generale din Moldova, ai Ministerului Afacerilor Interne, ai Serviciului Vamal și ai Centrului Național Anticorupție. Cu privire la punerea în aplicare a Convenției CoE privind acțiunea împotriva traficului de persoane, s-a aprobat un nou plan de acțiune privind prevenirea și combaterea traficului de ființe umane (perioada 2014-2016). În ciuda eforturilor depuse de autorități, Moldova continuă să fie o țară sursă pentru traficul de ființe umane, inclusiv de copii.²⁵⁵

Hotărârea nr. 808 din 7.10.2014 a Guvernului include o serie de măsuri în domeniul drepturilor copilului, inclusiv armonizarea cadrului legal cu Convenția de la Lanzarote și Protocolul său Adițional, care va fi pusă în aplicare până în 2016.

Deși în strategiile și documentele de politică publică se găsesc politici de protecție a copilului în domeniul protecției sociale, tema prevenirii abuzului sexual și a exploatării copiilor, mai ales în mediul online, este abordată ocazional și de manieră fragmentată.

²⁵⁰http://cnpac.org.md/uploaded/Amicel/Studii/Comparative%20report-attitudes%20towards%20comercial%20sexual%20exploitation_2015.pdf

²⁵¹ <http://sigurantacopii.lastrada.md/en/call-for-the-mobilization-of-the-authorities-for-a-priority-approach-of-sexual-exploitation-and-abuse-of-children-in-the-online-environment/>

²⁵² Hotărârea nr. 434 din 10.06.2014 a Guvernului <http://lex.justice.md/md/353459/>

²⁵³ http://eeas.europa.eu/enp/pdf/2015/repulic-of-moldova-enp-report-2015_en.pdf

²⁵⁴ Capitolul 27, Hotărârea nr. 808 din 7.10.2014 „cu privire la aprobarea Planului național de acțiuni pentru implementarea Acordului de Asociere Republica Moldova – Uniunea Europeană” <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=354939>

²⁵⁵ http://eeas.europa.eu/enp/pdf/2015/repulic-of-moldova-enp-report-2015_en.pdf

Centrul pentru Combaterea Crimelor Informatice a fost înființat în cadrul Inspectoratului General al Poliției, însă o singură entitate polițienească nu poate înlocui răspunsul complex și holistic al statului la infracțiuni de natură sexuală comise împotriva copiilor, inclusiv în mediul online.²⁵⁶ Părțile intervievate au menționat că se impune o instruire aprofundată a angajaților acestui centru.

Republica Moldova se confruntă cu o problemă emergentă a sinuciderilor, care este larg răspândită în rândul tinerilor. Conform unui canal național de știri, „atunci când copilul are o stare proastă de spirit, iar cei apropiați îi neglijează problemele, acesta caută refugiu în spațiul virtual. Numai că Internetul, de regulă, nu oferă soluții, ci doar alimentează problemele existente”²⁵⁷.

Mai mult, conform relatărilor, s-a constatat că jocurile pe calculator schimbă mințile tinere și comportamentele lor, datorită scenariilor jucătorului de a se sinucide pentru a câștiga puncte²⁵⁸. Aceeași sursă subliniază faptul că „specialiștii avertizează că sinuciderile din spațiul virtual pot genera acțiuni radicale din partea tinerilor”. Din acest motiv, „site-urile care promovează astfel de jocuri ar trebui blocate”.

În acest sens, se recomandă să se observe și să se studieze dependența copiilor de jocurile video, precum și impactul acestora asupra sănătății lor.

În data de 4 decembrie 2015, Comitetul de la Lanzarote a declarat că există date disponibile unor părți, cum ar fi Moldova, referitoare la copii ca victime ale abuzului sexual. Acesta a publicat recomandări în privința măsurilor de luat pentru îmbunătățirea punerii în aplicare eficiente a Convenției de la Lanzarote în primul său raport de implementare „cu privire la protecția copiilor împotriva abuzului sexual în cercul de încredere”²⁵⁹. Spre exemplu, acesta „consideră că legislația Moldovei ar trebui să precizeze în mod clar faptul că infracțiunea de abuz sexual în cercul de încredere se constituie chiar și atunci când făptuitorul nu recurge la constrângere, forță sau amenințări”.

Se impune crearea unui mediu în care tehnologiile informaționale și de comunicații, inclusiv Internetul, să fie reglementate și monitorizate din perspectiva pregătirii copiilor pentru utilizarea acestor tehnologii într-un mod care să promoveze drepturile și dezvoltarea copilului, în același timp promovând siguranța.

²⁵⁶ <http://sigurantacopii.lastrada.md/en/call-for-the-mobilization-of-the-authorities-for-a-priority-approach-of-sexual-exploitation-and-abuse-of-children-in-the-online-environment/>

²⁵⁷ <http://www.canal3.md/ro/news/suicidul-tinerilor-o-problema-reala>

²⁵⁸ Ibid

²⁵⁹ <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168058cdfd>

VII. REMEDII EFECTIVE

Acest capitol se referă la dreptul la un remediu efectiv, consacrat prin articolul 13 din Convenția CEDO. Remediile efective ar trebui să fie disponibile, cunoscute, accesibile, rezonabile și capabile de a asigura o cale de atac adecvată²⁶⁰.

Persoanele au dreptul la un remediu efectiv atunci când le-au fost restrânse sau încălcate drepturile omului. Modalitățile de obținere a unui remediu - nu neapărat o acțiune în instanță direct - ar trebui să fie acceptabile și rezonabile.

Remedii efective se pot obține de la FSI, de la autoritățile publice și/sau de la instituțiile naționale în domeniul drepturilor omului.

Autoritățile naționale au obligația de a proteja utilizatorii de acțiuni criminale comise prin intermediul Internetului.²⁶¹

A. Informarea și ghidarea liberă a utilizatorilor de Internet de către autoritățile publice, instituțiile competente în materie de drept al omului (precum Avocatul Poporului/Ombudsman, autoritățile de protecție a datelor, birourile de consiliere a cetățenilor sau asociațiile cu privire la drepturile digitale ori organizațiile în domeniul protecției consumatorilor) cu privire la drepturile și libertățile lor fundamentale, precum și la posibilele remedii și modul de obținere ale acestora.

Actul legislativ „cu privire la comunicații electronice”, care stabilește cerințele minime pentru acordurile dintre utilizatorul de Internet și furnizori de comunicații pe Internet, va fi modificat - s-a elaborat o nouă propunere.

Nu s-a identificat o analiză în privința tuturor FSI înregistrați și a acordurilor dintre aceștia și clienții lor.

În practică, furnizorii de acces la conținut și servicii online rareori includ informații despre protecția drepturilor omului în mediul online în Termenii de utilizare a informațiilor de pe portaluri.

Se recomandă să se aibă în vedere o analiză a practicilor în acest sens, iar cadrul juridic se recomandă a fi revizuit.

În 2014 s-a adoptat o nouă lege „cu privire la Ombudsman” (Legea cu privire la Avocatul Poporului)²⁶². Trebuie să se adopte un mecanism eficient pentru implementarea acestui act legislativ.

Prin Hotărârea nr. 808 din 7.10.2014 se prevăd măsuri de reformare a Oficiului Avocatului Poporului.

²⁶⁰ Recomandarea CM Rec(2014)6

²⁶¹ <http://www.coe.int/en/web/Internet-users-rights/effective-remedies>

²⁶² Legea nr. 52 din 3.4.2014 <http://lex.justice.md/md/352794/>

Conform raportului privind progresele înregistrate, care a fost elaborat la solicitarea Comisiei Europene, „procesul de reformă a Oficiului Avocatului Poporului pentru a-l armoniza cu Principiile de la Paris cu privire la instituțiile naționale în domeniul drepturilor omului a decurs lent”.²⁶³

Reprezentanții Oficiului Avocatului Poporului nu au înregistrat niciun caz de încălcare a drepturilor omului online.

Personalul Oficiului Avocatului Poporului a fost implicat în activități de formare și a organizat evenimente pentru a sensibiliza cu privire la cazurile de încălcare a drepturilor omului, în special la adresa persoanelor cu dizabilități.

Datorită resurselor (umane și financiare) limitate, perioada de timp pentru examinarea plângerilor înaintea CNPDCP este mai lungă.

Petițiile depuse la această autoritate sunt examinate doar dacă sunt semnate.

Agenția pentru Protecția Consumatorilor funcționează în baza cadrului legal, inclusiv a Legii „privind protecția consumatorilor”²⁶⁴.

Consiliul pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității funcționează în baza cadrului legal, inclusiv a Legii „cu privire la egalitate”²⁶⁵. Până la această dată, acesta nu a primit plângeri cu privire la încălcarea drepturilor omului online.

Se recomandă ca toate autoritățile publice și alți actori menționați anterior să încarce pe pagina lor web informații despre măsuri eficiente în cazuri de încălcare a drepturilor omului în mediul online.

B. Obligația autorităților naționale de a proteja persoanele împotriva activității criminale sau a infracțiunilor comise pe sau prin intermediul Internetului

Republica Moldova a ratificat Convenția de la Budapesta. Aceasta a ratificat de asemenea Convenția privind Serviciile Societății Informaționale, care vizează „să creeze un sistem informațional și de cooperare juridică în domeniul noilor servicii comunicaționale”²⁶⁶.

Pe data de 11 septembrie 2013, s-a aprobat Planul de acțiune comun „privind prevenirea și combaterea criminalității informatice pentru perioada 2013-2015” prin Ordinul nr. 60 al Procuraturii Generale.²⁶⁷ Acest document de politică nu a

²⁶³ Comisia Europeană, „Implementarea Politicii Europene de Vecinătate în Republica Moldova, Progresul din 2014 și recomandări de măsuri”, Bruxelles, 25.3.2015
http://eeas.europa.eu/enp/pdf/2015/repulic-of-moldova-enp-report-2015_en.pdf

²⁶⁴ Legea nr. 105 din 13.3.2003

http://lex.justice.md/document_rom.php?id=546986A0%3A88685EC5

²⁶⁵ Legea nr. 121 din 25.4.2012 <http://lex.justice.md/md/343361/>

²⁶⁶ <http://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/180>

²⁶⁷ <http://lex.justice.md/viewdoc.php?action=view&view=doc&id=349905>

fost implementat pe deplin din diferite motive, însă părțile interviewate nu au prezentat un raport oficial care să analizeze aceste motive.

În timpul interviurilor, reprezentanți ai Procuraturii Generale au recomandat elaborarea și monitorizarea implementării unui nou Plan de acțiune comun „privind prevenirea și combaterea criminalității informatice” în colaborare cu organele de aplicare a legii, ONG-uri, FSI etc.

Aceștia consideră totodată că trebuie să se înființeze un departament în cadrul Procuraturii Generale, care să aibă responsabilități de investigare a criminalității informatice sau un birou specializat al procuraturii cu responsabilități de investigare a infracțiunilor din același domeniu.

S-a înregistrat, de asemenea, recomandarea de a înființa un centru CERT la nivel național. Această recomandare rezultă și din „Moldova Digitală 2020”, care a fost adoptată în 2013 și cu privire la Programul național de securitate cibernetică a Republicii Moldova pentru anii 2016-2020²⁶⁸, care a fost adoptat în 2015.

Mai mult, s-a exprimat necesitatea înființării unui Comitet pentru prevenirea și combaterea criminalității informatice la nivel național. Conform reprezentanților Procuraturii Generale, acest comitet va avea rolul de a permite „instalarea unor funcții de reacție și raportare la nivel parlamentar și prezidențial”.

S-a menționat necesitatea instruirii angajaților organelor de aplicare a legii și a specialiștilor autorizați corespunzător în domeniul securității cibernetice. Printre cerințele de instruire se află depistarea și investigarea infracțiunilor și legătura dintre diferite tipuri de infracțiuni, inclusiv crima organizată și infracțiunile economice, mai ales în mediul digital.

Colaborarea cu diferite instituții internaționale și naționale specializate este o altă prioritate a Procuraturii Generale.

S-au raportat probleme mari privind cauzele pendinte legate de încălcarea drepturilor utilizatorilor în legătură cu unul dintre serviciile de socializare localizat, spre exemplu, în Federația Rusă. Din acest motiv, în ultimii ani s-a observat migrația utilizatorilor de conturi spre serviciul de socializare Facebook, cu care colaborarea este foarte eficientă sub aspectul soluționării plângerilor utilizatorilor. Cu toate acestea, chiar și în această situație, se mai pot aduce îmbunătățiri la colaborarea cu aceștia din urmă sub aspectul perioadei de soluționare și răspuns la plângeri etc.

Problema paginilor web clonate găzduite în străinătate este o altă problemă menționată de organul de aplicare a legii din Moldova. Conform părților interviewate, proprietarii acestor tipuri de portaluri pot fi identificați doar prin colaborare reciprocă cu alte țări.

²⁶⁸ Adoptat prin Hotărârea nr. 811 din 29.10.2015 a Guvernului
<http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=361818>

Hotărârea nr. 808 din 7.10.2014 include măsuri de modificare a cadrului legal în domeniul criminalității informatice. În mod specific, se va modifica Legea „privind prevenirea și combaterea criminalității informatice”²⁶⁹ (Capitolul 8 Societatea informațională). Mai mult, se prevede ca, până la sfârșitul anului 2015, să se implementeze Planul de acțiune comun pentru prevenirea și combaterea criminalității informatice pentru perioada 2013-2015.

În plus, în Planul de acțiune pentru implementarea Programului privind criminalitatea informatică pentru 2016-2020 (p. 4)²⁷⁰ sunt incluse măsuri specifice, mai exact modificarea cadrului legal penal și contravențional, elaborarea actului legislativ pentru ratificarea Protocolului Adițional la Convenția de la Budapesta, organizarea de acțiuni de instruire pentru organele de aplicare a legii, apropierea cadrului legal de Convenția de la Lanzarote etc.

Așa cum s-a menționat anterior, nu există un document de politică la nivel național care să vizeze combaterea și prevenirea criminalității informatice. Aceste chestiuni sunt abordate într-o serie de documente de politică, inclusiv Strategia de reformă a sectorului justiției²⁷¹ și Planul de acțiune²⁷² pentru implementarea acestui document de politică și Hotărârea nr. 808 din 7.10.2014 a Guvernului (Titlul III).

Cadrul legal național relevant se recomandă a fi armonizat cu standardele CoE ratificate de către Republica Moldova.

Se recomandă să se planifice și să se implementeze inițiativele de dezvoltare a capacității pentru organele de aplicare a legii și alte profesii juridice din domeniile relevante.

C. Dreptul la un proces echitabil în termeni rezonabili de către o instanță independentă și imparțială și dreptul de a depune o cerere individuală la Curtea Europeană a Drepturilor Omului după epuizarea tuturor căilor interne de recurs disponibile

Articolul 19 alineatul (1) din Codul de Procedură Penală²⁷³ prevede faptul că „orice persoană are dreptul la examinarea și soluționarea cauzei sale în mod echitabil, în termen rezonabil, de către o instanță independentă, imparțială, legal constituită, care va acționa în conformitate cu prezentul cod”.

În 2015, conform Raportului CEDO pentru 2015, Curtea a concluzionat că articolul 13 din Convenția CEDO a fost încălcat în două acțiuni lansate împotriva Republicii Moldova. Trebuie să se depună mai multe eforturi pentru a asigura

²⁶⁹ Legea nr. 20-XVI din 03.02.2009

<http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=333508>

²⁷⁰ Hotărârea nr. 811 din 29.10.2015 a Guvernului

<http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=361818>

²⁷¹ Legea nr. 231 din 25.11.2011 <http://lex.justice.md/md/341748/>

²⁷² Hotărârea nr. 16.2.2012 a Parlamentului

<http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=343439>

²⁷³ Codul de procedură penală nr. 122 adoptat la data de 14.03.2003

<http://lex.justice.md/md/326970/>

respectarea dreptului la un proces echitabil în termen rezonabil înaintea unei instanțe independente și imparțiale.

S-a implementat Planul de acțiuni²⁷⁴ al Strategiei de reformă a sectorului justiției 2011-2016²⁷⁵ și se vor aborda aspecte legate de dreptul la un proces echitabil.

²⁷⁴ Legea nr. 231 din 25.11.2011 privind aprobarea Strategiei de reformă a sectorului justiției pentru anii 2011-2016

²⁷⁵ <http://lex.justice.md/md/341748/>

VII. CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI

Statele membre ale CoE au datoria de a respecta, a proteja și a asigura exercitarea drepturilor și a libertăților cuprinse în instrumentele ratificate de către acestea. Republica Moldova a ratificat setul principal de convenții²⁷⁶ ale CoE cu privire la probleme asociate Internetului. Convenția care abordează direct problemele asociate Internetului este Convenția de la Budapesta. Multe alte instrumente juridice cu caracter recomandat abordează aspecte mai ample de Guvernanță a Internetului, inclusiv drepturile omului. Spre exemplu, Declarația Comitetului de Miniștri al CoE privind principiile de Guvernanță a Internetului prevede faptul că „drepturile și libertățile fundamentale sunt valabile în egală măsură pentru mediul online și offline”. Această afirmație a fost reiterată de către Consiliul privind Drepturile Omului al ONU în Rezoluția sa din 2012 cu privire la „Promovarea, protecția și exercitarea drepturilor omului pe Internet”.

Autoritățile publice centrale din Republica Moldova au dat dovadă de o puternică voință politică pentru dezvoltarea și promovarea Societății informaționale în folosul cetățenilor și al întreprinderilor, în special prin asigurarea disponibilității ample a TIC și prin calitatea mai bună a serviciilor la prețuri rezonabile, în același timp asigurând respectarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale. Adoptarea unei serii de documente de politică de către Parlament și Guvern reiterează aceste angajamente. Aceasta s-a angajat totodată să armonizeze legislația sa cu instrumentele, CoE, UE și internaționale și să abordeze provocările și deficiențele aflate într-o evoluție constantă. Până acum, unele dintre domeniile prioritare pentru regulamentele legislative au fost viața privată, protecția datelor în general, inclusiv în domeniul comunicațiilor electronice, proprietatea intelectuală, criminalitatea informatică, securitatea informației, nediscriminarea, anumite drepturi ale copiilor și tinerilor etc.

Cu toate acestea, punerea în aplicare a cadrului legal și a inițiativelor de politică a constituit o preocupare, având în vedere, spre exemplu, constrângerile bugetare, lipsa experienței în anumite domenii. Conturarea cadrului legal pentru a se adapta la evoluția rapidă a Internetului este de asemenea într-un stadiu incipient și ar trebui să se adapteze anumite instrumente juridice. Pentru implementarea unor proiecte inovatoare, trebuie să se dezvolte reguli noi. Se recomandă să se ia măsuri adecvate pentru prevenirea, investigarea, pedepsirea și acordarea de despăgubiri în cazuri de încălcare, printr-o legislație și măsuri eficiente, având în vedere, în special, faptul că Moldova are obligații pozitive de protejare a drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanelor pe Internet.

În plus, se vor depune eforturi de către autoritățile publice pentru promovarea Internetului ca o valoare publică națională - un instrument esențial și modern pentru dezvoltarea țării.

²⁷⁶ Vă rugăm să consultați lista instrumentelor juridice relevante aici:
<http://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/>
[/conventions/treaty/country/MOL?p_auth=GntlLJMc](http://www.coe.int/en/web/conventions/treaty/country/MOL?p_auth=GntlLJMc)

Guvernul va avea în vedere să înființeze o platformă privind drepturile omului pe Internet, care să funcționeze bine și care să vizeze stabilirea unor dialoguri permanente între autoritățile publice, în special organele de aplicare a legii, sectorul privat și societatea civilă.

Luând în considerare constatările și concluziile acestui document, pe baza instrumentelor juridice actuale ratificate de Republica Moldova, mai exact Convenția 108, Convenția de la Budapesta, Convenția de la Lanzarote, Convenția CEDO, alte recomandări ale CoE adoptate în domeniul Guvernanței Internetului, având în vedere corpul actual al CoE de politici de susținere a drepturilor omului și a democrației, în care acesta a evidențiat viziunea sa de abordare a Internetului cu axare pe oameni și drepturile omului, care a îndreptățit utilizatorii de Internet să își exercite drepturile și libertățile pe Internet, având în vedere jurisprudența CEDO, se recomandă Moldovei să-și intensifice eforturile pentru a garanta protecția drepturilor omului și a libertăților fundamentale pe Internet. Ar putea fi luate în calcul următoarele recomandări:

7.1 Acces și nediscriminare

7.1.1 Se recomandă să se adopte un document de politici la nivel național în vederea consolidării protecției drepturilor omului online și pe Internet pe baza standardelor ratificate de Moldova, inclusiv Convenția CEDO, Convenția 108, Convenția de la Budapesta, Convenția de la Lanzarote și alte recomandări ale CoE adoptate în domeniul Guvernanței Internetului.

7.1.2 Hotărârea nr. 808 din 7.10.2014 a Guvernului, care prevede faptul că ar trebui adoptate documente de politici tematice în baza Hotărârii nr. 90 din 12.05.2011 a Guvernului „cu privire la aprobarea Planului național de acțiuni în domeniul drepturilor omului pe anii 2011–2014” se recomandă a fi revizuită.

7.1.3 Se recomandă să se proiecteze și să se implementeze programe de promovare a valorii publice pe Internet.

7.1.4 Se recomandă să se ia măsuri proactive pentru a facilita accesul la Internet (dacă este cazul, facilitarea accesului la echipamente hardware adecvate) pentru a asigura în permanență disponibilitatea, accesibilitatea, caracterul rezonabil, securitatea și fiabilitatea acestuia pentru toate segmentele populației, inclusiv persoanele cu venituri reduse, persoanele din zonele rurale și persoanele cu nevoi speciale, inclusiv utilizatorii cu dizabilități.

7.1.5 Cadrul legal trebuie să fie armonizat cu standardele CoE pentru a asigura remedii eficiente împotriva măsurilor de deconectare de la Internet atunci când o astfel de măsură este/nu este dispusă de către o instanță.

7.1.6 Clauzele contractuale (219 furnizori de servicii de Internet), mai ales cele care determină suspendarea ilegală a serviciului, se recomandă să fi supuse revizuirii.

7.1.7 Principiul nediscriminării trebuie să se aplice în cazul interacțiunilor dintre utilizatori și autoritățile publice, furnizorii serviciilor de Internet, furnizorii de acces la conținut, precum și alte companii, alți utilizatori sau alte grupuri de utilizatori.

7.1.8 Protocolul Adițional nr. 12 la Convenția CEDO trebuie să fie ratificat.

7.1.9 Având în vedere faptul că tehnologiile mobile se folosesc din ce în ce mai mult și sunt mai accesibile, ar putea fi promovate politici și programe de facilitare a conectării la Internet prin intermediul telefoanelor mobile.

7.1.10 Se recomandă să se stabilească obligații pentru actorii privați care dezvoltă și furnizează tehnologii de supraveghere conform cadrului legal, iar aceste tehnologii ar trebui să fie testate conform legislației naționale înainte de a fi implementate.

7.1.11 Legea nr. 827 din 18.02.2000 se recomandă să fie modificată fie prin excluderea acestor prevederi legale, care obligă furnizorii de servicii de telefonie mobilă să plătească 2,5% lunar din veniturile lor, fie prin reducerea valorii și introducerea unui mecanism transparent cu privire la alocarea acestor fonduri ori prin realocarea acestor fonduri pentru dezvoltarea de instrumente TIC speciale pentru persoane cu dizabilități.

7.1.12 Se recomandă colaborarea cu autorități publice **de facto** din regiunea transnistreană pentru a promova protecția drepturilor omului pe Internet și a asigura protecția acestor drepturi pe malul stâng al Nistrului.

7.2 Libertatea de exprimare și informare

7.2.1 Cadrul legal trebuie să fie armonizat pentru a respecta criteriile privind restrângerea dreptului la libertatea de exprimare, care sunt desprinse din standardele CoE în acest domeniu, cum ar fi prescripțiile printr-o lege inequivocă, urmărirea unui scop legitim și respectarea principiului necesității și al proporționalității. Prevederile legale ar trebui să fie accesibile, clare și suficient de precise pentru a permite persoanelor să își contureze comportamentul. Norma generală trebuie să fie susținerea caracterului deschis și a fluxului liber de informații pe Internet, fără restricții, ceea ce ar trebui să fie în concordanță cu criteriile recunoscute prin legea internațională în domeniul drepturilor omului, precum și a conceptului de neutralitate a rețelei, ca o excepție conform celor mai bune practici internaționale.

7.2.2 Respectarea libertății de opinie și de exprimare ar trebui să fie integrată în dezvoltarea de politici și programe privind combaterea terorismului, securitatea cibernetică, lupta împotriva criminalității informatice, accesul la informații, precum și de alte politici în acest sens.

7.2.3 Cadrul legal național trebuie armonizat cu standardele CoE și ar trebui să se ia măsuri pentru combaterea (a) pornografiei infantile, (b) a instigării directe și publice la violență, (c) susținerii urii naționale, rasiale sau religioase care constituie o instigare la discriminare, ostilitate sau violență și (d) instigării la acte teroriste.

7.2.4 Cadrul legal privind blocarea Internetului, filtrarea și acapararea conținutului ar trebui să fie reglementat în conformitate cu instrumentele juridice ale CoE și ținând cont de jurisprudența CEDO.

7.2.5 În colaborare cu societatea civilă, ar trebui să se dezvolte măsuri pentru protejarea și promovarea respectării drepturilor omului în legătură cu rețelele de socializare pe baza Convenției CEDO (mai ales articolul 8, articolul 10 și articolul 11) și a Convenției 108, precum și prin implicarea furnizorilor rețelelor de socializare, conform recomandărilor menționate, spre exemplu, în Recomandarea CM/Rec(2012)4.

7.2.6 Standardele CoE relevante se recomandă să fie traduse în cadrul legal național și în strategii pentru a asigura disponibilitatea și accesibilitatea informațiilor publice (la nivel central și local) în limba și pe înțelesul tuturor celor interesați, inclusiv a persoanelor cu dizabilități.

7.2.7 Se recomandă să se evalueze și să se reglementeze punerea în aplicare a principiului anonimității.

7.2.8 Se recomandă să se ia măsuri care să vizeze asigurarea că utilizatorii de Internet țin cont în mod corespunzător de reputația altor persoane în mediul online.

7.2.9 Se recomandă să se promoveze în mod activ drepturile copilului la libertatea de exprimare și de acces la informații online și să se ia măsuri pentru exercitarea acestor drepturi.

7.2.10 Se recomandă să se proiecteze, să se implementeze și să se promoveze în permanență programe de dezvoltare a competenței informatice ca o cerință preliminară fundamentală pentru accesul la informații, exercitarea drepturilor culturale și a dreptului la educație prin instrumente TIC.

7.2.11 Se recomandă să se proiecteze și să se implementeze programe privind educația și dezvoltarea de competențe și aptitudini pentru specialiștii media.

7.2.12 Acțiunile de politici actuale și cadrul legal în domeniul proprietății intelectuale ar trebui să fie puse în aplicare în permanență.

7.2.13 Se recomandă să se proiecteze și să se implementeze programe privind combaterea discursului care incită la ură și programe care să pună un accent mai mare pe educația pentru drepturile omului și cetățenia digitală.

7.2.14 Se recomandă să se dezvolte capacitățile și cunoștințele despre punerea în aplicare a orientărilor privind afacerile și drepturile omului, în special în ceea ce privește Principiile directoare ale ONU privind societățile și drepturile omului (PDONU) și alte instrumente/inițiative care să contribuie la punerea în aplicare a PDONU. Se recomandă să se aibă în vedere dezvoltarea unui plan de acțiuni la nivel național cu privire la punerea în aplicare a PDONU. Se recomandă să se lanseze acțiuni de sensibilizare cu privire la PDONU. Se recomandă să se aibă în vedere și să se promoveze contactul proactiv cu mediul privat, societatea civilă, instituțiile în domeniul drepturilor omului pe probleme legate de afaceri și drepturile omului.

7.3 Asocierea, întrunirea, participarea

7.3.1 Documentele de politici actuale se recomandă să fie suplimentate cu obiective de asigurare a asocierii, a întrunirii și a participării utilizatorilor de Internet.

7.3.2 Se recomandă să se elaboreze și să se implementeze documente de politici naționale cu privire la e-democrație pe baza standardelor CoE în domeniu.

7.3.3 Instrumentele TIC elaborate și implementate în contextul documentelor de politici cu privire la e-Transformare ar trebui să fie implementate de către administrația publică locală.

7.3.4 Principiile de proiectare universală ar trebui să fie detaliate în documentele actuale de politici, inclusiv în cel cu privire la e-Transformare și la modernizarea serviciilor publice, precum și în alte documente relevante referitoare la dezvoltarea societății informaționale.

7.3.5 Actele legislative care reglementează asocierea, întrunirea și participarea persoanelor, inclusiv a copiilor, ar trebui să fie armonizate cu standardele CoE.

7.3.6 Cadrul legal și de reglementare național care reglementează accesul la servicii electronice și conținut digital se recomandă să fie aliniat la instrumentele juridice ale CoE.

7.3.7 Propunerile legislative care reglementează accesul la Internet și respectarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale online se recomandă să fie supuse dezbaterilor publice și adoptate conform unui proces legislativ regulat, public, informat și transparent.

7.3.8 Se recomandă să se proiecteze și să se promoveze platforme (la nivel local și național) pentru a încuraja asocierea, întrunirea și participarea pe Internet a utilizatorilor de Internet, inclusiv a copiilor și a persoanelor cu dizabilități.

7.3.9 Se recomandă să se analizeze situația actuală și să se dezvolte programe pentru a promova și a stimula participarea pe Internet a persoanelor, inclusiv a copiilor.

7.3.10 Se recomandă să se dezvolte măsuri legale, operaționale și tehnice pentru implementarea sistemului de votare electronică. Se recomandă să se elaboreze și să se pună în aplicare orientări privind adoptarea sistemului de votare electronică. Se recomandă să se proiecteze și să se desfășoare evenimente de sensibilizare și educare a alegătorilor. Se recomandă să se aibă în vedere colaborarea cu observatori interni pentru monitorizarea alegerilor în mediul electronic.

7.3.11 Se recomandă să se analizeze literatura oficială și cea informală (bloguri și pagini web) pentru examinarea conceptului de cetățenie digitală.

7.3.12 Se recomandă să se ia măsuri proactive pentru creșterea accesului societății civile la luarea deciziilor și participarea la procesele decizionale de nivel înalt, inclusiv în cadrul examinării legislației și tratatelor noi, mai ales pentru mișcări sociale și asociații de bază.

7.3.13 Se recomandă să se ia măsuri pozitive pentru a proteja și a facilita dreptul la libertatea de întrunire pașnică online.

7.3.14 Se recomandă să se ia măsuri pozitive pentru a proteja și a facilita dreptul la libertatea de asociere, inclusiv prin reducerea sarcinii de supraveghere pentru asociațiile mai mici, oferirea de stimulente pentru asociații, constituirea de „ghișee unice” și acordarea de asistență diplomatică în străinătate pentru cei din sectorul societății civile.

7.3.15 Se recomandă să se sprijine și să se promoveze dezvoltarea instrumentelor TIC pentru a asigura întrunirea și asocierea persoanelor, inclusiv pentru cei cu nevoi speciale precum persoanele cu dizabilități.

7.4 Protecția vieții private și a datelor

7.4.1 Trebuie să se asigure punerea în aplicare a Convenției 108 și a Protocolului Adițional la Convenția 108 la nivel național.

7.4.2 Se recomandă să se adopte legi pentru dezvoltarea unui cadru de punere în aplicare a Convenției 108 și a recomandărilor CoE pentru a asigura protecția drepturilor și libertăților fundamentale, în special a dreptului la viața privată, în legătură cu prelucrarea datelor cu caracter personal în sectorul comunicațiilor electronice și asigurarea liberei circulații a unor astfel de date și a echipamentelor și serviciilor de comunicații electronice.

7.4.3 Constituția Republicii Moldova se recomandă să fie suplimentată cu prevederi noi pentru a asigura ridicarea dreptului la protecția datelor cu caracter personal la statutul de drept fundamental distinct.

7.4.4 Se recomandă să se conceapă și să se pună în aplicare măsuri pentru a asigura faptul că utilizatorii de Internet sunt informați cu privire la datele cu caracter personal care sunt prelucrate sau transferate altor părți, la momentul în care acestea sunt prelucrate, persoana care le prelucrează și scopul prelucrării, precum și la eventuale mijloace de exercitare a controlului asupra acestora.

7.4.5 Se recomandă să se reglementeze și să se pună în aplicare principiul respectării vieții private din momentul proiectării.

7.4.6 Normele existente privind consimțământul, crearea de tipologii, anonimitatea și accesul organelor străine de aplicare a legii la datele cu caracter personal se recomandă să fie revizuite și armonizate cu obligațiile internaționale privind drepturile omului.

7.4.7 Legea nr. 59 din 29.03.2012 „privind activitatea specială de investigații” și Codul de Procedură Penală ar trebui să fie aliniate la standardele CoE pentru a reglementa interceptarea comunicațiilor electronice.

7.4.8 Prevederile cu privire la îndatoririle și competențele Autorității naționale pentru protecția datelor cu caracter personal ar trebui să fie aliniate la cadrul legal al CoE, inclusiv Convenția 108 și Protocolul Adițional la această Convenție.

7.4.9 Se recomandă să se dezvolte și să se pună în aplicare un act legislativ pentru asigurarea securității rețelei și a informațiilor.

7.4.10 Se recomandă să se dezvolte și să se pună în aplicare un act legislativ pentru asigurarea interoperabilității în schimbul electronic de informații în conformitate cu standardele CoE, inclusiv Convenția 108.

7.4.11 Se recomandă să se adopte cadrul de reglementare pentru implementarea platformei de interoperabilitate (M-Connect) în perioada 2015-2020 pe baza standardelor CoE, inclusiv a Convenției 108.

7.4.12 Legea „cu privire la informatizare și la resursele informaționale de stat”, Legea „cu privire la registre”, Legea „cu privire la informatică”, Legea „privind Fondul Arhivistic al Republicii Moldova”, Legea „cu privire la petiționare” și alte acte legislative relevante ar trebui să fie aliniate la standardele CoE, inclusiv Convenția 108 și Convenția de la Budapesta.

7.4.13 Se recomandă să se întreprindă o evaluare a cadrului și a practicilor legale pentru implementarea inițiativei votului electronic în toate etapele perioadei de funcționare înainte de modificarea concepției disponibile în acest domeniu.

7.4.14 Ar trebui să se aibă în vedere măsuri pentru a asigura faptul că utilizatorii nu sunt supuși măsurilor generale de supraveghere sau interceptare, în afară de împrejurările excepționale prescrise prin lege. Cadrul juridic în acest sens ar trebui să fie armonizat cu standardele CoE.

7.4.15 Hotărârea nr. 1123 din 14.12.2010 a Guvernului se recomandă să fie revizuită pentru a asigura implementarea eficientă și efectivă a cadrului legal privind protecția datelor cu caracter personal, în special Legea nr. 133 din 8.7.2011.

7.4.16 Se recomandă să se aibă în vedere revizuirea practicilor privind utilizarea criptării și a anonimității și ar trebui să se reglementeze utilizarea criptării.

7.4.17 Se recomandă să se întreprindă un audit al principalelor registre de stat și al sistemelor informaționale existente conform principiilor generale privind protecția datelor cu caracter personal.

7.4.18 Securitatea juridică ar trebui să fie îmbunătățită și ar trebui să se continue nivelul de reglementare în securitatea rețelelor și a informațiilor.

7.4.19 Se recomandă să se eficientizeze punerea în aplicare a cadrului legal și de reglementare în securitatea rețelelor și a informațiilor.

7.5 Educație și alfabetizare

7.5.1 Alternanța dintre problemele educaționale și legale contemporane cu care se confruntă autoritățile de învățământ în zilele noastre, cum ar fi amenințarea informatică (inclusiv misoginismul informatic, amenințarea informatică a cadrelor didactice), viața privată, fenomenul de sexting, dependența digitală, relațiile dintre elevi și cadre didactice pe rețelele de socializare, siguranța școlii în mediul digital, libertatea de exprimare online și drepturile omului în privința elevilor în medii digitale ar trebui să fie abordată pe baza Strategiei „Educația 2020”, „Codul educației” și standardele CoE.

7.5.2 Se recomandă să se dezvolte programe cu privire la competențele de cunoaștere a Internetului în curriculum școlar și ar trebui să se aibă în vedere susținerea modulelor de învățare similare la nivel extrașcolar/vocațional.

7.5.3 Se recomandă să se proiecteze și să se implementeze programe pentru dezvoltarea competențelor persoanelor cu nevoi speciale, inclusiv ale celor cu anumite dizabilități, cu scopul de a crea și facilita accesul la locurile de muncă și oportunități la distanță pentru acești oameni.

7.5.4 Se recomandă să se conceapă totodată materiale de instruire pentru a ajuta persoanele, inclusiv copiii și persoanele cu nevoi speciale, să învețe cum să se protejeze împotriva conținutului dăunător, cum ar fi eventualele consecințe ale dezvăluirii informațiilor personale pe Internet.

7.5.5 Se recomandă să se promoveze și să se susțină accesul la conținutul educațional, cultural și științific în formă digitală, în toate limbile.

7.5.6 Se recomandă să se faciliteze accesul la instrumente TIC și să se promoveze educația pentru a permite tuturor persoanelor, în special copiilor, să dobândească acele competențe necesare pentru a lucra cu o gamă amplă de instrumente TIC.

7.5.7 Calitatea informației, în special a celor care ar putea fi dăunătoare pentru copii, trebuie să fie evaluată în mod obiectiv și trebuie să se aibă în vedere dezvoltarea de programe pentru educarea copiilor în acest sens.

7.5.8 Trebuie să se obțină certitudinea că se admite impunerea de condiții pentru accesul la cunoștințe în anumite cazuri pentru a răsplăti titularii de drepturi pentru munca lor în limitele excepțiilor admisibile la protecția proprietății intelectuale.

7.5.9 Se recomandă să se organizeze consultări/dezbateri multilaterale cu privire la aspecte de politici privind locul și valorificarea resurselor online și a tehnologiilor informaționale contemporane în mediul școlar (programe școlare și organizații școlare) și trebuie să se coreleze și să se explice responsabilitățile administrative și legale pentru directori de școli, cadre didactice, elevi și părinți.

7.5.10 Se recomandă să se proiecteze și să se implementeze programe de instruire pentru educatori, profesori, lectori și profesori universitari, ținându-se cont de nevoile anumitor grupuri.

7.6 Copiii și tinerii

7.6.1 Documentele de politică existente cu privire la drepturile copilului ar trebui să fie actualizate pentru a se asigura implementarea instrumentelor juridice internaționale și regionale ratificate de Moldova, inclusiv Convenția 108, Convenția de la Lanzarote, Convenția de la Budapesta, recomandările adoptate de Comitetul de Miniștri și jurisprudența CEDO. Copiii și tinerii ar trebui să fie consultați în aceste procese.

7.6.2 Cadrul legal național ar trebui să fie armonizat cu standardele internaționale și regionale în domeniul drepturilor omului, inclusiv Convenția 108, Convenția de la Lanzarote, Convenția de la Budapesta, avându-se în vedere recomandările adoptate de Comitetul de Miniștri și jurisprudența CEDO.

7.6.3 Cadrul juridic cu privire la protecția copiilor în activități de difuzare a programelor, pe Internet și prin orice mijloc mass-media ar trebui să fie aliniat la standardele CoE.

7.6.4 Se recomandă să se susțină crearea și diseminarea de instrumente pentru a pregăti copiii, părinții și educatorii să valorifice la maxim potențialul TIC și al mediilor digitale.

7.6.5 Se recomandă să se susțină și să se promoveze dezvoltarea de orientări privind educația părintească bazată pe drepturi în era digitală.

7.6.6 Se recomandă să se susțină oportunitățile de activism sub conducerea copiilor, în locul adoptării atitudinii tradiționale față de copii în toate sferile, inclusiv acasă, la școală și în societate, în general.

7.6.7 Se recomandă să se încurajeze utilizarea de către copii a diverselor forme de comunicare în școli, inclusiv formele orale, scrise și toate formele de artă.

7.6.8 Curriculumul școlar se recomandă să transmită cunoștințe despre comunicații sociale, mass-media și jurnalism online.

7.6.9 Se recomandă să se promoveze instruirea cu conținut educațional și recreațional pentru copii de diferite vârste și cu conținut elaborat de copii.

7.6.10 Se recomandă să se aibă în vedere măsuri proactive pentru a favoriza accesul copiilor la Internet în toate mediile.

7.6.11 Rolul central al Internetului în promovarea tuturor drepturilor copiilor, în special a dreptului la libertatea de exprimare, de participare în viața publică și educație ar trebui să fie luat în considerare și abordat în sistemul de învățământ.

7.6.12 Se recomandă să se conceapă și să se promoveze Internetul ca o resursă pozitivă, mai ales în contextul combaterii tulburărilor comportamentale clinice asociate cu Internetul.

7.6.13 Acesta trebuie să fie abordat prin documente de politici holistice care să includă sporirea capacităților utilizatorilor pentru a se proteja de vătămarea online și de riscurile pe care le prezintă Internetul pentru siguranța copiilor.

7.6.14 Se recomandă să se aibă în vedere evenimente de dezvoltare a capacităților pentru părinți și profesioniștii care lucrează cu copii.

7.6.15 Copiii ar trebui să fie implicați în mod activ în proiectarea și implementarea de inițiative care să vizeze promovarea siguranței online.

7.6.16 Se recomandă să se întreprindă studii suplimentare privind impactul Internetului asupra vieții copiilor.

7.6.17 Se recomandă să se dezvolte măsuri educaționale pentru abordarea problemelor de învățare și a nevoilor elevilor, precum și pentru a ajuta elevii să lucreze în medii online deschise și bazate pe colaborare.

7.6.18 Se recomandă să se implementeze și să se promoveze cele mai bune practici privind programele de interactivitate eficientă pentru dobândirea competenței de cetățean digital pentru elevi prin programa școlară, iar pentru cadrele didactice, prin inițiere și perfecționare profesională.

7.7 Remedii efective

7.7.1 Se recomandă să se desfășoare un audit al mecanismelor actuale de reparare a prejudiciilor și să se compileze informațiile relevante într-un inventar al acestor mecanisme, care să fie accesibil utilizatorilor.

7.7.2 Se recomandă să se analizeze practicile privind accesul justiției penale la date (inclusiv date de pe servere în sistem cloud) și să se dezvolte propuneri de modificare a cadrului legal în acest domeniu.

7.7.3 Cadrul legal trebuie să fie armonizat cu convențiile și alte instrumente juridice ale CoE, în special cu cele ratificate de Moldova.

7.7.4 Se recomandă elaborarea unui document de politici pentru prevenirea și combaterea eficientă a infracțiunilor comise prin utilizarea sistemelor informatice, iar documentele existente ar trebui să fie implementate în continuare.

7.7.5 Se recomandă să se proiecteze, să se implementeze și să se promoveze o platformă pentru a încuraja cooperarea publică, privată și a societății civile cu privire la drepturile omului pe Internet pe baza unei abordări multilaterale.

7.7.6 Se recomandă să se proiecteze și să se pună în aplicare măsuri pentru abordarea supravegherii în masă a adreselor, iar cadrul legal care reglementează aceste aspecte ar trebui să fie revizuit.

7.7.7 Se recomandă să se promoveze și să se disemineze la nivel național Ghidul CoE privind drepturile omului pentru utilizatorii de Internet.

7.7.8 Se recomandă să se proiecteze și să se implementeze activități de dezvoltare a capacităților, date fiind nevoile organelor de aplicare a legii (de exemplu, proprietatea intelectuală, combaterea extremismului și a radicalismului pe Internet).